

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Asta JURGELEVIČIŪTĖ
Ekonomikos studijų programos studentė

UAB „ŽEMAIČIŲ VIRVĖS“ VEIKLOS
EKONOMINĖ ANALIZĖ IR PERSPEKTYVOS

Bakalauro baigiamasis darbas

Šiauliai, 2012

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Asta JURGELEVIČIŪTĖ

UAB „ŽEMAIČIŲ VIRVĖS“ VEIKLOS
EKONOMINĖ ANALIZĖ IR PERSPEKTYVOS

Bakalauro baigiamasis darbas
Socialiniai mokslai, Ekonomika (04S)

Darbo vadovė:
lekt. Simona POTELEIENĖ

Teigiu, kad bakalauro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų programos bakalauro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Jurgelevičiūtė, A. (2012). UAB „Žemaičių virvės“ veiklos ekonominė analizė ir perspektyvos: universitetinių pagrindinių studijų Ekonomikos programos baigiamasis darbas / baigiamojo darbo vadovė lekt. S. Potelienė. Šiaulių universitetas, Ekonomikos katedra, 78 p. (82 p.).

SANTRAUKA

Bakalauro baigiamajame darbe atlikta UAB „Žemaičių virvės“ 2007-2011 m. ekonominė analizė ir numatytos veikos perspektyvos. Baigiamąjį darbą sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje supažindinama su ekonominės analizės samprata, uždaviniais, nauda įmonei, taip pat aprašomi dažniausiai naudojami ekonominės analizės metodai ir būdai. Apibūdinami pagrindiniai įmonės veiklai analizuoti naudojami finansiniai santykiniai rodikliai (pelningumo, mokumo, turto apyvartumo) bei aptariami išlaidų lygio bei darbo išteklių rodikliai. Išanalizuoti įmonės perspektyvų numatymo metodai, apibūdinti pagrindiniai bankroto diagnostikos modeliais.

Antroje dalyje aprašyta UAB „Žemaičių virvės“ veikla. Atlikta finansinių santykinų rodiklių (pelningumo, mokumo, turto apyvartumo) analizė, apskaičiuoti ir įvertinti įmonės išlaidų lygio ir darbo išteklių rodikliai. Įmonės bankroto tikimybė įvertinta pasitelkus E. Altmano, G. Springate, R. Lis, R. Tafler ir H. Tisshaw bankroto diagnostikos modelius. Prognozavimas atliktas darant prielaidas kaip kis pardavimo pajamos, savikaina ir veiklos sąnaudos realistiniu, optimistiniu ir pesimistiniu variantu. Atlikus UAB „Žemaičių virvės“ ekonominę analizę pateiktos išvados ir pasiūlymai, kaip pagerinti įmonės veiklos rezultatus.

Jurgelevičiūtė, A. (2012). Economic analysis and prospects of UAB „Žemaičių virvės“: Bachelor Final Work of Economics/ research advisor: lekt. S. Potelienė. Šiauliai University, Department of Economics, 78 p. (82 p.).

SUMMARY

The Bachelor Final Work aim was to do 2007-2011 y. economic analysis and provide perspectives of UAB „Žemaičių virvės“. The Bachelor Final Work consists of two parts. The first part introduced the concept, objectives and benefit of the economic analysis, also described the most commonly used economic analysis methods and techniques. Equally was described the main financial ratios (profitability, solvency, activity), level of expenditure and labor resources. Also analyzed the prospects for the company prediction methods and described the main bankruptcy diagnostic models.

The second part described the UAB „Žemaičių virvės“ activities. Also was done companies financial ratios (profitability, solvency, activity) analysis, calculated level of expenditure and labor resources indicators. Estimated probability of bankruptcy using E. Altman, G. Spring, R. Lis, R. Tafler and H. Tisshaw bankruptcy diagnostic models. Forecasting was done by making assumptions of how the sales revenue, cost, and operating costs will change in the realistic, optimistic and pessimistic variations. After UAB „Žemaičių virvės“ economic analysis, was made the conclusions and recommendations, how to improve companies results.

TURINYS

IVADAS	9
1. ĮMONĖS VEIKLOS EKONOMINĖS ANALIZĖS IR PERSPEKTYVŲ VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	11
1.1. Ekonominės analizės samprata	11
1.2. Ekonominės analizės metodai ir būdai	15
1.3. Įmonės veiklos ekonominis įvertinimas	20
1.3.1. Pelningumo rodikliai	20
1.3.2. Mokumo rodikliai.....	22
1.3.3. Turto apyvartumo rodikliai	23
1.3.4. Išlaidų lygio rodikliai	24
1.3.5. Darbo išteklių rodikliai.....	27
1.4. Įmonės veiklos perspektyvų analizė	30
1.4.1. Įmonės bankroto diagnostika	30
1.4.2. Įmonės veiklos plėtros perspektyvų įvertinimas	35
1.5. Apibendrinimas.....	37
2. UAB „ŽEMAIČIŲ VIRVĖS“ VEIKLOS EKONOMINĖ ANALIZĖ IR PERSPEKTYVOS	38
2.1. UAB „Žemaičių virvės“ verslo aprašymas	38
2.2. Įmonės veiklos ekonominis įvertinimas	39
2.2.1. Pelningumo rodiklių analizė.....	39
2.2.2. Mokumo rodiklių analizė	46
2.2.3. Turto apyvartumo rodiklių analizė	49
2.2.4. Išlaidų lygio rodiklių analizė.....	53
2.2.5. Darbo išteklių rodiklių analizė	58
2.3. Įmonės veiklos perspektyvų analizė	67
2.3.1. Įmonės bankroto diagnostika	67
2.3.2. Įmonės veiklos plėtros perspektyvų įvertinimas	69
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	74
LITERATŪRA	77
PRIEDAI	79
1 priedas. UAB „Žemaičių virvės“ turtas 2007-2011 m.	80
2 priedas. UAB „Žemaičių virvės“ nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai 2007-2011 m.....	81
3 priedas. UAB „Žemaičių virvės“ pelno (nuostolių) ataskaitos rodikliai 2007-2011m.	82

LENTELĖS

1.1 lentelė. Pelningumo rodikliai	21
1.2 lentelė. Mokumo rodikliai.....	22
1.3 lentelė. Turto apyvartumo rodikliai.....	24
1.4 lentelė. Išlaidų lygio rodikliai	25
1.5 lentelė. Darbo išteklių rodikliai.....	27
1.6 lentelė. Bankroto prognozavimo modeliai	33
2.1 lentelė. Pardavimo pajamų, savikainos ir veiklos sąnaudų prognozavimas, remiantis realistiniu variantu	70
2.2 lentelė. Pardavimo pajamų, savikainos ir veiklos sąnaudų prognozavimas, remiantis pesimistiniu variantu	71
2.3 lentelė. Pardavimo pajamų, savikainos ir veiklos sąnaudų prognozavimas, remiantis optimistiniu variantu.....	71

PAVEIKSLAI

1.1 pav. Ekonominės analizės turinys	14
1.2 pav. Pagrindinės ekonominės analizės kryptys	14
1.3 pav. Ekonominės analizės metodai	16
1.5 pav. Įmonės finansinės analizės atlikimo eiga	20
1.7 pav. Produkcijos savikainos analizė.....	26
1.6 pav. Darbo našumą įtakojantys veiksniai.....	29
1.8 pav. Įmonių bankroto grėsmės diagnostikos schema.....	34
2.1 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pardavimų apimtys 2007-2011 m., tonomis.....	39
2.2 pav. UAB „Žemaičių virvės“ bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo dinamika 2007-2011 m., procentais.....	40
2.3 pav. UAB „Žemaičių virvės“ veiklos ir įprastinės veiklos pelningumo dinamika 2007 - 2011 m., procentais.....	42
2.4 pav. UAB „Žemaičių virvės“ turto ir nuosavo kapitalo pelningumo dinamika 2007-2011 m. pateikta procentais	43
2.5 pav. UAB „Žemaičių virvės“ ilgalaikio ir trumpalaikio turto pelningumo dinamika 2007-2011 m. pateikta procentais.....	45
2.6 pav. UAB „Žemaičių virvės“ grynojo apyvartinio kapitalo dinamika 2007 - 2011 m. pateikta litais.....	46
2.7 pav. UAB „Žemaičių virvės“ padengimo, kritinio padengimo koeficientų ir bendrojo skolos rodiklio dinamika 2007-2011 m.....	48
2.8 pav. UAB „Žemaičių virvės“ ilgalaikio, trumpalaikio ir viso turto apyvartumo (kartais) dinamika 2007-2011 m.....	51
2.9 pav. UAB „Žemaičių virvės“ debitorinio ir kreditorinio apyvartumo (kartais) dinamika 2007-2011 m.....	53
2.10 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pardavimo savikainos, veiklos bei finansinės veiklos sąnaudų dinamika 2007-2009 m., Lt	54
2.11 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pardavimo savikainos pagal produkcijos grupes dinamika 2007-2009 m., pateikta litais už kilogramą	55
2.12 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pardavimo savikainos pagal produkcijos grupes dinamika 2010-2011 m., litais už kilogramą	56
2.13 pav. UAB „Žemaičių virvės“ uždirbamų pajamų iš vieno kilogramo parduotos produkcijos pagal grupes dinamika 2007-2011 m. išreikšta litais už kilogramą.....	57

2.14 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų pasiskirstymas pagal lytį analizuojamu 2007-2011 m. laikotarpiu.....	58
2.15 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas 2007-2011 m.	59
2.16 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų kaitos dinamika 2007-2011 m.....	60
2.17 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pardavimo pajamų, bendrojo ir grynojo pelno dinamika 2007-2011 m., išreikšta litais.....	62
2.18 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pajamų, bendrojo ir grynojo pelno, tenkančio vienam gamybos darbuotojui dinamika 2007-2011 m., Lt	63
2.19 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų darbo našumas 2007-2011 m., išreikštas pagamintais kilogramais per metus	64
2.20 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų darbo imlumo dinamika 2007-2011 m. išreikšta darbuotojų darbo valandomis	65
2.21 pav. UAB „Žemaičių virvės“ mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal pareigas 2007-2011 m., išreikštas litais	66
2.22 pav. UAB „Žemaičių virvės“ bankroto diagnostika 2007-2011 metais.....	68

IVADAS

Kiekviena įmonė, norėdama sėkmingai veikti ir išlikti konkurencinga rinkoje, turi gebėti prisitaikyti ir tinkamai reaguoti į nuolat kintančią verslo aplinką, planuoti ir prognozuoti savo veiklą bei tinkamai valdyti savo finansus. Vienas iš objektyviausių būdų įvertinti įmonės veiklą, jos rezultatus, priimtus sprendimus ir ateities perspektyvas yra įmonės ekonominė analizė. Ši įmonės analizė svarbi kiekvienai įmonei, tiek dirbančiai pelningai, tiek nuostolingai, nes ekonominė analizė padeda įvertinti veiklos rezultatus, jų pokyčius ir identifikuoti pagrindines tai įtakojušias priežastis. Teisingai įvertinus šiuos analizės rezultatus vadovas gali priimti tinkamiausius valdymo sprendimus, padedančius įmonei tobulinti savo veiklą, ištaisyti padarytas klaidas ir išlikti konkurencingu rinkoje.

Atliekant įmonių veiklos ekonominę analizę yra nagrinėjami įvairūs ekonominiai rodikliai (veiklos efektyvumo, finansinius, darbo), jų dinamika ir struktūra, tarpusavio ryšiai - identifikuojami pagrindiniai veiksniai, turėję įtakos tam tikrų rodiklių pokyčiams, ir prognozuojami tolimesnės įmonės veiklos rezultatai bei identifikuojamos plėtros galimybės. Taigi, įmonės veiklos ekonominė analizė yra neatsiejama įmonės veiklos proceso dalis, norint sėkmingai veikti ir siekti įmonės užsibrėžtų tikslų.

Darbo objektas: Uždarosios akcinės bendrovės (toliau UAB) „Žemaičių virvės“ veikla ir jos rezultatai.

Darbo tikslas: Atlikti UAB „Žemaičių virvės“ veiklos ekonominę analizę ir įvertinti veiklos perspektyvas.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ekonominės analizės bei perspektyvų vertinimo teorinius aspektus;
2. Atlikti UAB „Žemaičių virvės“ ekonominę analizę, apskaičiuojant turto efektyvumo, pelningumo, mokumo, išlaidų lygio, darbo išteklių panaudojimo rodiklius;
3. Įvertinti įmonės veiklos perspektyvas.

Darbo metodai: Atlikta Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros sintezė ir lyginamoji analizė. Atliekant UAB „Žemaičių virvės“ veiklos ekonominę analizę ir numatant perspektyvas buvo naudojami lyginimo, grupavimo, apibendrinimo, svarbiausių grandžių išskyrimo metodai, o rezultatai pateikiami grafinio vaizdavimo būdu (diagramomis, lentelėmis). Bankroto diagnostika atlikta pasitelkus E. Altmano, G. Springate, R. Lis, R. Tafler ir H. Tisshaw bankroto diagnostikos modelius.

Darbo rezultatų praktinis reikšmingumas: Ekonominis įmonės vertinimas turi būti atliekamas nuolat, kad įmonė laiku identifikuotų kylančias problemas, grėsmes, įmonės

silpnąsias vietas bei atskleistų nepanaudotus rezervus ir priimtų tinkamiausius valdymo sprendimus, padedančius įmonei sėkmingai veikti ir siekti užsibrėžtų tikslų. Analizuojant UAB „Žemaičių virvės“ veiklą pastebėta, kad gamyba priklauso nuo paklausos (užsakymų skaičiaus), nes įmonė nesandėliuoja produkcijos, gamina pagal užsakymus, todėl norint išlaikyti arba padidinti gamybos apimtis būtina išlaikyti glaudžius ryšius su esamais klientais ir ieškoti naujų. Taip pat įmonė susiduria su turto valdymo efektyvumo problemomis, nes nesugeba efektyviai valdyti klientų įsiskolinimų ir taip išaldo lėšas.

Darbo struktūra: Baigiamąjį darbą sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje supažindinama su ekonominės analizės samprata, uždaviniais, nauda įmonei, taip pat aprašomi dažniausiai naudojami ekonominės analizės metodai ir būdai. Teorinėje dalyje apibūdinami pagrindiniai finansiniai santykiniai rodikliai (pelningumo, mokumo, turto apyvartumo) bei aptariami išlaidų lygio bei darbo išteklių rodikliai. Supažindinama su įmonės perspektyvų numatymo metodais, pagrindiniais bankroto diagnostikos modeliais (E. Altmano, G. Springate, R. Lis, R. Tafler ir H. Tisshaw).

Antroje dalyje aprašyta UAB „Žemaičių virvės“ veikla. Atlikta finansinių santykinų rodiklių analizė, apskaičiuoti ir aptarti įmonės išlaidų lygio ir darbo išteklių rodikliai. Įvertinta UAB „Žemaičių virvės“ bankroto tikimybė bei numatytos įmonės veiklos perspektyvos, remiantis planuojamais pardavimų pajamų, savikainos, veiklos sąnaudų pokyčiais realistiniu, optimistiniu ir pesimistiniais variantais. Darbas baigiamas išvadamis ir pasiūlymais.

1. ĮMONĖS VEIKLOS EKONOMINĖS ANALIZĖS IR PERSPEKTYVŲ VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

Įmonė, norėdama sėkmingai veikti ir užsitikrinti savo veiklos tęstinumą, turi nuolat analizuoti savo veiklos rezultatus ir tinkamai vertinti sukaupią informaciją, naudojant įvairius ekonominės analizės metodus, kurie padeda įvertinti buvusį ir esamą laikotarpį bei prognozuoti ateities perspektyvas, įvertinant įmonės galimybes. Taigi, ekonominė analizė padeda įmonei objektyviai įvertinti esamą situaciją, identifikuoti jos veiklai įtaką darančius veiksniai ir priimti tikslius bei optimalius valdymo sprendimus, kurie padeda siekti įmonės išsikeltų tikslų.

1.1. Ekonominės analizės samprata

Žodis „analizė“ yra kilęs iš graikų kalbos žodžio „analysis“, kuris reiškia skaidymą (Juozaitytė, 2007). Tarptautinių žodžių žodyne (2008) analizė apibūdinama, kaip mokslinis metodas, pagrįstas mintiniu ar faktiniu visumos skaidymu į dalis arba smulkus, išsamus, atidus ko nors nagrinėjimas, studijavimas. Oksfordo universiteto anglų kalbos žodyne (2006) analizės sąvoka aiškinama, kaip pasirinktų elementų suskaidymas į detales ar funkcijas ir nuodugnus jų nagrinėjimas, siekiant išskirti esminius požymius ir prasmes.

R. Urniežius (2004) ekonominę veiklos analizę apibrėžia, kaip svarbią priemonę kontroliuoti, kaip vykdomos veiklos plano užduotys pagal visus kiekybinius ir kokybinius rodiklius, kaip naudojami materialiniai, finansiniai bei darbo ištekliai gamybos procese. J. Mackevičius (2007) įmonės veiklos ekonominę analizę apibūdina kaip objektyvų ir įvairiapusį įmonės veiklos tyrimą, siekiant įmonės vadovybės nustatytų tikslų. E. Buškevičiūtė ir I. Mačerinskienė (2009) ekonominę analizę apibūdina kaip ekonominių procesų bei jų tarpusavio ryšių nagrinėjimą. V. Gronskas (2008), D. Šlekienė ir I. Klimavičienė (2000) ekonominę analizę apibūdina kaip specifinių žinių sistemą, susijusią su ekonominių procesų tyrimu.

V. Gronskas (2008) ekonominę analizę plačiau apibūdina, kad tai mokslas apimantis:

- ekonominių reiškinių bei procesų sąveikos tyrimus;
- teigiamų ir neigiamų ekonominių veiksnių išaiškinimą, jų poveikio kiekybinį matavimą;
- atskleidimą nepanaudotų ekonominių rezervų;

- pažangaus ekonominio patyrimo apibendrinimą, priimant optimalius valdymo sprendimus;
- verslo planų mokslinį pagrindimą, jų vykdymo įvertinimą.

Apibendrinant būtų galima teigti, kad ekonominė analizė - tai įmonės veiklos rezultatų analizė, siekiant įvertinti, kokį poveikį ir įtaką įmonės veiklai daro atitinkami veiksniai (vidiniai ir išoriniai), siekiant priimti operatyviausius sprendimus, ištaisyti padarytas klaidas ir identifikuoti galimybes bei veiklos perspektyvas.

R. Urniežius (2004) ekonominės analizės objektu, t.y. tyrimo ar analizės specifine sritimi, įvardija įmonių ūkinę veiklą ir jų vidinius gamybos rezervus. V. Gronskas (2008) ir V. Bagdžiūnienė (2006) ekonominės analizės tyrimo objektu, įvardija visus įmonėje vykstančius veiklos procesus ir jų rezultatus, nulemtus tiek objektyvių, tiek subjektyvių veiksmų.

Objektyviems arba išoriniams veiksniams priskiriami, tokie veiksniai kaip teisinė aplinka, prekių ar paslaugų kainos, darbo užmokesčio atlygiai, kurie nuolat kinta, o subjektyviems arba vidiniams veiksniams - įmonės valdymas, gamybos organizavimas, darbuotojų vadybinis bei ekonominis pasirengimas ir panašūs veiksniai.

V. Bagdžiūnienė (2006) išskiria tokius pagrindinius ekonominės analizės tikslus: objektyviai įvertinti įmonės veiklos rezultatus, identifikuoti juos lėmusius veiksnius, įvertinti veiklos gerinimo galimybes ir įmonės perspektyvas.

Panašiai ekonominės analizės tikslą įvardija ir J. Mackevičius (2007), nurodydamas šias tikslo sudedamąsias dalis: įvertinti įmonės finansinę būklę, identifikuoti įmonės rodiklius, kuriuos būtina gerinti ir nustatyti konkurencingą įmonės veiklos strategiją.

J. Lazauskas (2005) nurodo, kad ekonominė analizė įmonėje apima visus veiklos parengimo etapus, patį veiklos procesą ir jos produkto ar paslaugos pardavimą praeityje, dabartyje ir ateityje. Taigi ekonominės analizės pagrindinis tikslas yra diagnozuoti ar įmonė veikia efektyviai ir kas tai įtakoja bei prognozuoti jos veiklos ateities perspektyvas. R. Urniežius (2004) akcentuoja, kad analizė būna veiksminga tik tada kai nustatomos ne tik plano neįvykdymo priežastys, ne tik išsiaiškinami trūkumai, bet ir pasiūlomos bei įgyvendinamos priemonės įmonės veiklai pagerinti. R. Urniežius (2004) ir J. Mackevičius (2007) pabrėžia, kad ekonominė analizė turi būti atliekama ir sėkmingai veikiančiose įmonėse, siekiant išsiaiškinti, kokiais būdais pasiekti geriausi rodikliai, siekiant toliau panaudoti pažangų patyrimą ateinantiems laikotarpiams.

R. Urniežius (2004) išskiria šiuos ekonominės analizės uždavinius:

1. Tirti ir įvertinti įmonės bei atskirų jos grandžių ūkinę veiklą.
2. Kontroliuoti veiklos plano vykdymą, išaiškinti nukrypimus nuo plano bei priežastis.

3. Atskleisti vidinius gamybos rezervus ir numatyti priemones jiems panaudoti.

4. Analizuoti gamybos patyrimą ir padėti jį paskleisti.

V. Gronskas (2008), V. Bagdžiūnienė (2006) ir J. Mackevičius (2007) įvardija tuos pačius ekonominės analizės uždavinius ir akcentuoja būtinumą, remiantis ekonominiais skaičiavimais, pagrįsti įmonės verslo planų vykdymą, patikrinti priimamų valdymo sprendimų optimalumą ir svarbiausia - išsiaiškinti įmonės vidinius rezervus ir nepanaudotas galimybes.

Siekiant, kad atliktos įmonės veiklos ekonominės analizės rezultatai būtų naudingi, V. Gronsko (2008) ir V. Bagdžiūnienės (2006) teigimu, turi būti laikomasi šių principų:

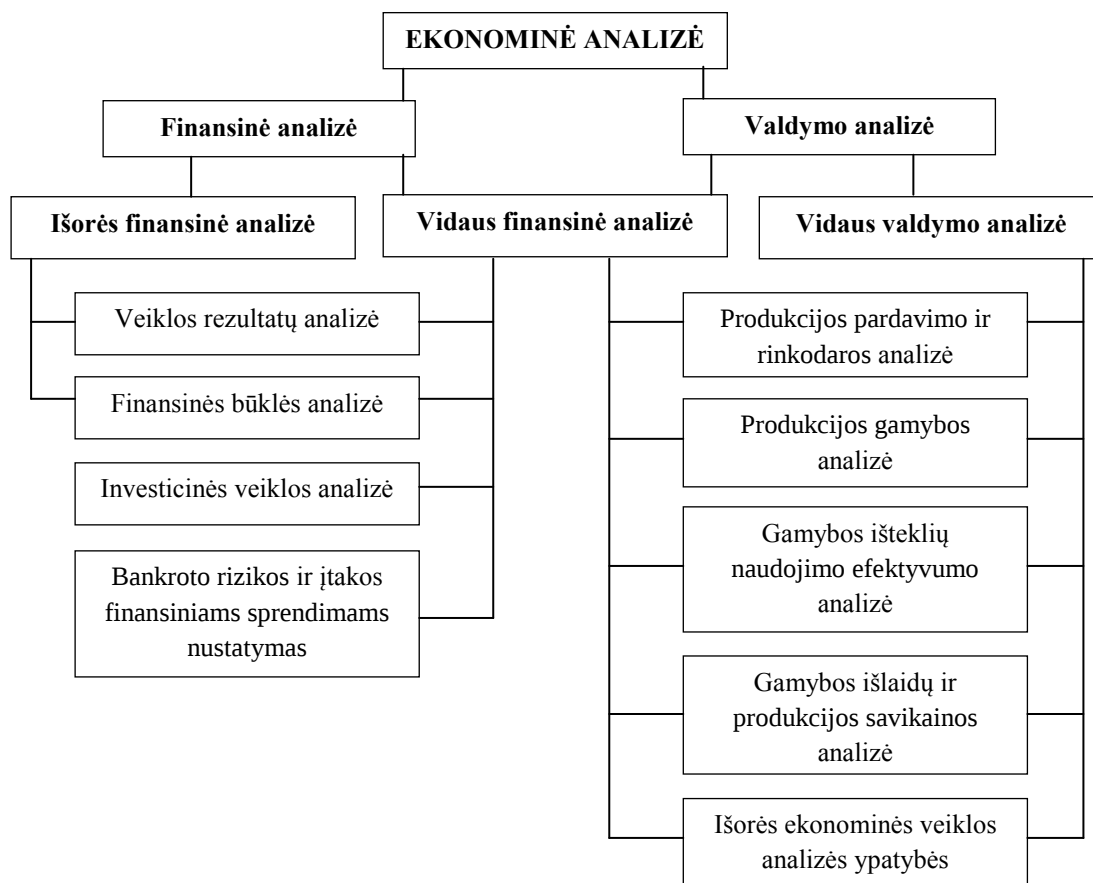
- Valstybingumo (analizė atliekama atsižvelgiant į valstybės ekonominę, socialinę, ekologinę, tarptautinę politiką).
- Moksliskumo (taikomi naujausi ekonominių tyrimų metodai, mokslo ir technikos pasiekimai, patirtis).
- Kompleksiškumo (analizė turi aprėpti visas įmonės veiklas, visus padalinius ir visapusiškai nagrinėti reiškinių tarpusavio priklausomybę).
- Sistemiškumo (analizuojama įmonė turi būti nagrinėjama kaip sistema, susidedanti iš atskirų elementų, kurie susiję tarpusavyje ir su išorine aplinka).
- Objektyvumo (naudojama patikima informacija, o išvados grindžiamos tiksliais analitiniais skaičiavimais).
- Veiksmingumo (analizė turi daryti įtaką įmonės veiklai ir jos rezultatams).
- Operatyvumo (analizė atliekama operatyviai, tiksliai, kad padėtų priimti operatyvius valdymo sprendimus).
- Demokratiškumo (ekonominės analizės procese turi dalyvauti daugelis įmonės darbuotojų).
- Efektyvumo (analizės išlaidos turi būti mažesnės už jos teikiamą naudą).

Žinant ekonominės analizės objektą, tikslus, uždavinius ir principus svarbu išsiaiškinti ekonominės analizės struktūrą arba ką ji apima.

V. Bagdžiūnienės (2006) teigimu, ekonominė analizė apima:

- finansų analizę, kurios tikslas - įvertinti įmonės finansinės veiklos rezultatus ir įmonės finansinę būklę finansinės atskaitomybės pagrindu;
- veiklos analizę, kurios tikslas – nustatyti ir įvertinti techninių, technologinių darbo organizavimo veiksnių įtaką finansiniams rodikliams;
- funkcinę-vertinę analizę, kurios tikslas – nustatyti ir įvertinti, kokią įtaką įmonės veiklos finansiniams rodikliams daro įmonės produktų, žaliavų ir kt. kainos ir kiti vertiniai rodikliai.

J. Mackevičius (2007) pateikia tokią ekonominės analizės schemą (žr. 1.1 pav.).

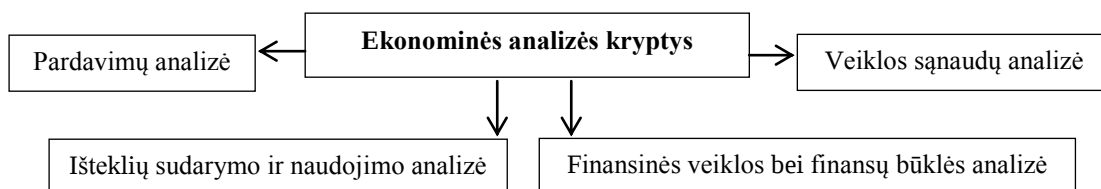

1.1 pav. Ekonominės analizės turinys

Šaltinis: Mackevičius, J. (2007). *Įmonių veiklos analizė*. Vilnius: TEV.

J. Mackevičiaus (2007) ekonominę analizę dalija į dvi stambias dalis: valdymo ir finansinę analizę. V. Bagdžiūnienė (2006) atskirai dar išskiria funkcinę-vertinę analizę, kurią J. Mackevičius (2007) priskiria valdymo arba veiklos analizei.

Be ekonominės analizės turinio galima išskirti ir ekonominės analizės kryptis, kurias ji apima ir analizuoja (žr. 1.2 pav.).

1.2 pav. Pagrindinės ekonominės analizės kryptys

Šaltinis: Juozaitienė, L. (2007). *Įmonės finansai: Analizė ir valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Apibendrinant galima teigti, kad įmonės ekonominė analizė - viena svarbiausių ekonominės informacijos šaltinių, kuri padeda rasti atsakymus į klausimus: kaip įmonė veikia, kodėl ir kokius sprendimus reikia priimti. Ekonominė analizė yra būtina kiekvienos įmonės valdymo priemonė, kuri padeda tinkamai įvertinti informaciją ir priimti objektyviausius sprendimus bei išlikti konkurencingu rinkoje įvertinant ateities galimybes ir atskleidžiant neišnaudotus rezervus.

1.2. Ekonominės analizės metodai ir būdai

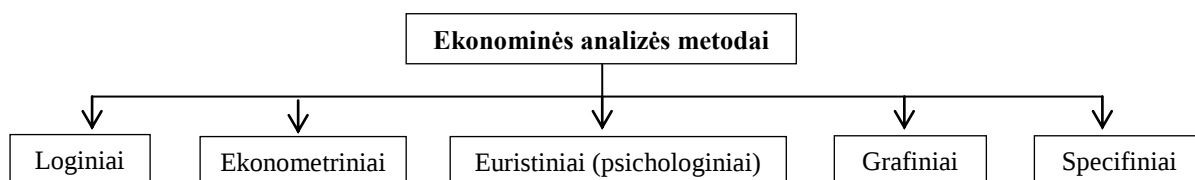
Metodas, remiantis tarptautinių žodžių žodynu (2008), - tai tikslo siekimo, veikimo būdas, veiklos tvarka, sąmoningai naudojama kokiam nors tikslui pasiekti. Kalbant apie ekonominę analizę metodas plačiąja prasme reiškia tyrimo būdų ir priemonių visumą (Lazauskas, 2005).

Įvairūs autoriai (Lazauskas, 2005, Gronskas, 2008, Bagdžiūnienė, 2006, Mackevičius, 2007, Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2009) savo knygose pateikia skirtingą ekonominės analizės metodų grupavimą. J. Lazauskas (2005), E. Buškevičiūtė ir I. Mačerinskienė (2009) išskiria tokius ekonominės analizės metodus: loginiai, ekonometriniai, euristiniai (psichologiniai), grafiniai, kiti (specifiniai) analizės metodai.

V. Gronskas (2008) išskiria šiuos ekonominės analizės metodus: tradiciniai, matematiniai, euristiniai (psichologiniai), specifiniai, grafiniai. V. Gronskas (2008) neišskiria ekonometrinių metodų, kaip J. Lazauskas (2005), E. Buškevičiūtė ir I. Mačerinskienė (2009), o juos priskiria matematiniams metodams. Taip pat V. Gronskas (2008) tradiciniais metodais vadina tuos analizės metodus, kuriuos J. Lazauskas (2005), E. Buškevičiūtė ir I. Mačerinskienė (2009) įvardija kaip loginius.

J. Mackevičius (2007) pateikia sustambintą ekonominės analizės metodų grupavimą ir išskiria bendrus ekonominius, matematinius ir euristinius metodus, neišskirdamas grafinių (diagramos, grafikai, kreivės išreiškiančios atitinkamų rodiklių priklausomybę) ir specifinių (SSGG analizė, funkcinė vertinė analizė) metodų, kaip J. Lazauskas (2005), V. Gronskas (2008), E. Buškevičiūtė ir I. Mačerinskienė (2009).

Dažnesnis autorių (Lazauskas, 2005, Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2009), ekonominėje analizėje naudojamų metodų skirstymas į penkias pagrindines grupes: loginiai, ekonometriniai, euristiniai (psichologiniai), grafiniai, specifiniai ekonominės analizės metodai (žr. 1.3 pav).

1.3 pav. Ekonominės analizės metodai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal J. Lazausko (2005) ir E. Buškevičiūtės, I. Mačerinskienės (2009) pateiktus ekonominės analizės metodus.

V. Bagdžiūnienė (2006) išskiria tokius ekonominės analizės metodus: pažinimo teorijos, loginiai, statistiniai, matematiniai, SSGG analizės ir kiti metodai. V. Bagdžiūnienė (2006) vienintelė išskiria pažinimo teorijos metodus, kuriems priskiria dedukciją, indukciją, sintezę ir logiką.

Ūkinės veiklos rezultatams įvertinti taikomi tiek dedukciniai, tiek indukciniai metodai. L. Juozaitienė (2007) nurodo, kad dedukcinis metodas dažniausiai naudojamas kompleksiniuose tyrimuose, kai nuo bendrų vertinimų pereinama prie atskirų sudėtinių dalių ir faktų nagrinėjimo. J. Lazauskas (2005) teigia, kad indukcinis metodas taikomas kai nuo atskirų sudėtinių veiklos rezultatų ar faktų vertinimo suformuojamas bendras įvaizdis ir pateikiamos išvados įmonės mastu. Kiti pažinimo teorijos metodai: sintezė ir logika. Sinteze – tai mokslinis metodas, pagrįstas dalių jungimu į visumą, taikomas nustatant tarpusavio ryšius, o logika – taisyklingas mąstymas, samprotavimų eiga, vidinis dėsningumas (Bagdžiūnienė, 2006).

Loginiams analizės metodams priskiriami tokie metodai: lyginimas, grupavimas, svarbiausių grandžių išskyrimas, detalizavimas ir apibendrinimas, indeksų būdai, grandinių pakeitimų būdai, balansinis ir kiti metodai (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2009). V. Gronskas (2008) lyginimą vadina dažniausiai taikomu analizės būdu, kuriuo pradedama analizė. Lyginimo būdas leidžia išaiškinti nukrypimus nuo projektuojamų arba normatyvinių rodiklių ir įvertinti jų kitimo tempus, dinamiką, tendencijas, palyginti rezultatus su kitų įmonių arba šakos vidutiniais rodikliais (Juozaitienė, 2007). V. Bagdžiūnienė (2006) nurodo, kad būtina lyginant rodiklius, naudojamus vertinimo kriterijus apskaičiuoti taikant vienodą metodiką.

Neatskiriama ekonominės analizės dalis – grupavimas. Šis analizės metodas leidžia geriau išnagrinėti ekonominius reiškinius, jų sąveiką ir tarpusavio priklausomybę, nustatyti pagrindinių veiksnių įtaką (Gronskas, 2008). V. Bagdžiūnienė (2006) nurodo, kad grupavimas atliekant ekonominę analizę leidžia parodyti nepanaudotus rezervus ir nustatyti bendrų ir grupuojamų rodiklių tarpusavio ryšį. V. Bagdžiūnienė (2006) taip pat pabrėžia, kad duomenų

grupavimas turi būti logiškai pagrįstas, o R. Urniežius (2004) akcentuoja, kad rodiklius būtina grupuoti pagal vienas kitus požymius.

Svarbiausių grandžių išskyrimas atliekant ekonominę analizę labai svarbus, nes kaip nurodo L. Juozaitienė (2007) ne visa turima informacija yra vienodai svarbi, todėl būtina nagrinėti tik tai, kas padės atsakyti į dominančius klausimus. Sudėtingi ekonominiai reiškiniai, procesai apibūdinami įvairiais rodikliais. V. Bagdžiūnienė (2006) nurodo, kad apibendrinančių rodiklių skaidymas į sudedamąsias dalis vadinamas detalizavimu. Šis metodas leidžia nustatyti rodiklių tarpusavio ryšius, o jo pagrindinis tikslas – įvertinti analizuojamą reiškinį, parodyti jo atsiradimo priežastis ir pasiektą rezultatą. R. Urniežius (2004) konstatuoja, jog detalizavimas gali būti atliekamas laiko ir vietos atžvilgiu, o V. Bagdžiūnienė (2006) jį papildo nurodydama, kad detalizavimas gali būti atliekamas ir veiksmų atžvilgiu.

Atliekant ekonominę analizę labai dažnai taikomas apibendrinimo (sintezės) metodas, kuris apibūdinamas kaip nagrinėjamų dalinių reiškinų sujungimas į tiriamąją visumą ir ją atspindinčių rodiklių apibendrinimas (Juozaitienė, 2007).

Dažnai taikomas indeksų metodas, kuris padeda išaiškinti veiksmus, lemiančius analizuojamo rodiklio kitimą, išmatuoti veiksmo poveikį. V. Gronskas (2008) indeksą apibūdina kaip matuojamo (ataskaitinio) dydžio ir bazinio (planinio) dydžio santykį.

Siekiant atskleisti atskirų veiksmų įtaką ūkinės veiklos ir plano vykdymo rezultatams, nustatyti vidinius gamybos išteklius taikomas grandininių pakeitimų metodas, kuris V. Bagdžiūnienės (2006) teigimu, gali būti taikomas naudojant tiek absoliučius, tiek santykinus dydžius. V. Gronskas (2008) pabrėžia, kad grandininių pakeitimų metodas taikomas tik tada, kai priklausomybė tarp nagrinėjamų reiškinų tiesioginė arba atvirkščiai proporcinga. R. Urniežius (2004) nurodo, kad grandininių pakeitimų esmę sudaro tai, kad, aiškinant atskirų veiksmų įtaką, iš eilės keičiamas kiekvienas planinis (arba bazinis) rodiklis faktiniu, kitus rodiklius laikant nepasikeitusius. Rezultatas, gautas po kiekvieno tokio pakeitimo, lyginamas su rezultatu, gautu iki to rodiklio pakeitimo. V. Gronskas (2008) pažymi, kad apskaičiuotas nukrypimas rodo atitinkamo veiksmo kiekybinę įtaką rodiklio pasikeitimui.

Balansinis metodas, kaip teigia V. Gronskas (2008), ekonominėje analizėje tinka, kur yra griežta funkcinė priklausomybė. Šiuo metodu analizuojamas darbo laiko, įrengimų naudojimas, žaliavų, gatavos produkcijos apyvarta, įmonės finansinė būklė ir kiti klausimai.

Ekonometriniai analizės metodams E. Buškevičiūtė ir I. Mačerinskienė (2009) priskiria regresinę koreliacinę, dispersinę analizę, lošimų teoriją, matematinę programavimą, imitacinę ir matricinę modeliavimą, masinio aptarnavimo teoriją ir kitus metodus. E. Buškevičiūtė ir I. Mačerinskienė (2009) nurodo, kad ekonometrinių analizės metodų pagrindą

sudaro matematinių bei statistinių metodų bei kompiuterių naudojimas ekonominių uždavinių sprendimui.

Euristiniams (psichologiniams) metodams priskiriami šie metodai: analogijos ir asociacijos, inversija, sinektika, smegenų „šturmas“, kontroliniai klausimai, morfologinė analizė, kontrolinis bloknatas ir kiti metodai (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2009). V. Bagdžiūnienė (2006) pagrindiniais euristiniais metodais įvardija: analogijas ir asociacijas (leidžia iš analizės objektų panašumo vienais požymiais daryti išvadą, kad objektai panašūs ir kitais požymiais), inversiją (leidžia daryti išvadas naudojant atvirkštinius reiškinius), sinektiką (protinės veiklos pagalba leidžia analizuojamus elementus asociacijomis sujungti į visumą). Ekonomei analizei reikalinga informacija gaunama pateikiant kontrolinius klausimus, naudojant smegenų „šturmą“, kolektyvinį bloknotą ir kitus panašius metodus. V. Gronskas (2008) nurodo, kad euristinių (psichologinių) metodų pagrindą sudaro euristika – tai mokslas apie kūrybinį mąstymą. V. Bagdžiūnienė (2006) euristinę analizę apibūdina kaip neformalizuotą ekonominių uždavinių sprendimo būdą, susijusį su ekonomine situacija ir pagrįstą analitiko eksperto intuicija, patirtimi, eksperimentiniais įvertinimais.

Specifiniams analizės metodams priskiriami SSGG bei funkcinė vertinė analizės (FVA) ir kiti metodai (Gronskas, 2008). SSGG analizė apibendrina ir sujungia aplinkos ir išteklių analizės rezultatus, klasifikuodama strategiją lemiančius veiksnius į keturias grupes: stiprybės, silpnybės, galimybės, grėsmės (Bagdžiūnienė, 2006). Kitas specifinis metodas – funkcinė vertinė analizė, kurią jos kūrėjas L. D. Miles (1961) apibūdina kaip sisteminio tyrimo metodą, kurį taikant didžiausias dėmesys skiriamas tyrimo objekto (projekto, produkto ar paslaugos) funkcijų analizei. Taip siekiama pagerinti objekto vertę, teikiant būtiniausias funkcijas, kurios atitiktų reikiamą našumą mažiausiomis sąnaudomis ir tenkintų vartotojus.

Grafiniams analizės metodams priskiriamos diagramos, linijiniai grafikai ir kiti vizualūs metodai (Urnėžius, 2004). Apdorojant analizuojamus duomenis sudaromos analitinės lentelės, kuriose pateikiami duomenys turi suprantamai iliustruoti analizuojamus rodiklius ir pagrįsti daromas išvadas. R. Urnėžius (2004) nurodo, kad dėl to daugiausiai naudojamos diagramos, kurios brėžiamos kreivėmis, stulpeliais, plokštumomis ir gali būti įvairių formų (skritulių, kvadratų, stačiakampių). Grafiškai pavaizduotų duomenų pagrindinė savybė – jie suprantamesni ir aiškiau parodo reiškinio vystymosi tendencijas.

Š. Leitonienė (2000) nurodo, kad finansinė analizė – viena iš ekonominės analizės sudedamųjų dalių, pradedama įmonės finansinės ūkinės veiklos rodiklių horizontaliąja ir vertikaliąja analize, o sekantis šios analizės etapas - tai santykinų finansinių rodiklių analizė.

Horizontalioji analizė rodo finansinėse ataskaitose pateiktų rodiklių dinaminį pakeitimą, išreikštą absoliučiais ir santykiniais dydžiais. Nuokrypis yra apskaičiuojamas

lyginant ataskaitinių metų rodiklius su praėjusio laikotarpio duomenimis. Svarbu kad lyginimui pasirinktų rodiklių bazė nebūtų neigiama arba lygi 0, nes šiuo atveju nukrypimo procentais nebus galima apskaičiuojamas. Horizontalioji analizė susistemina įmonės duomenis į atskirus laikotarpius, parodo įmonės rodiklių kitimo tendencijas, bet neidentifikuoja priežasčių (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2009).

Horizontalios analizės atmaina yra trendo analizė, kuri analizuojant kelių metų laikotarpio duomenis, parodo įmonės finansinių rezultatų kitimo tendencijas ir dėsningumus (Bagdžiūnienė, 2006).

Vertikaliąją analizę parodo finansinėse ataskaitose pateiktų rodiklių struktūrinius pakitimus, išreikštus santykiniais dydžiais. Šią analizę dar galima vadinti struktūrine analize arba, kaip mokslinėje (Juozaitienė, 2007, Šlekienė, Klimavičienė, 2000) literatūroje įvardijama, – tai lyginamųjų svorių analizė. Atliekant struktūrinę analizę pasirinktas finansinės ataskaitos rodiklis yra lyginamas su pasirinktu baziniu tos ataskaitos rodikliu, o gautas dydis yra išreiškiamas bazinio dydžio procentais (Gronskas, 2006). Dažniausiai daliniams rodikliams skaičiuoti baziniais dydžiais pasirenkama bendra aktyvų, pasyvų, pelno ar pardavimų suma. Taigi, kiekvienas dalinis rodiklis sudaro tam tikrą pasirinkto bazinio rodiklio procentą. Atlikus keleto metų analizę, nustatoma kaip keitėsi daliniai rodikliai ir galima identifikuoti pokyčius lėmusius veiksniai.

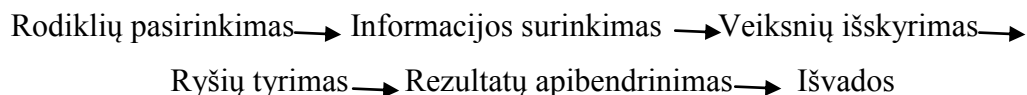
Atlikus pasirinktų įmonės ataskaitų dinaminę ir struktūrinę analizes, galima pereiti prie santykinų rodiklių skaičiavimo arba dar mokslinėje literatūroje kitaip įvardijamos koeficientų analizės. Santykiniais rodikliais įprastai vadinami dviejų ar daugiau absoliutinių rodiklių santykis. Žinoma, šie rodikliai neteiks jokios naudingos informacijos jeigu, kaip teigė J. Mackevičius (2007), nebus lyginami su įmonės praėjusio laikotarpio rodikliais, tos pačios ūkio šakos kitų įmonių rodikliais, numatytais planiniais rodikliais ar agreguotais ekonomikos rodikliais.

Atliekant ekonominę analizę, V. Bagdžiūnienės (2006) teigimu svarbiausia yra diagnozuoti ir prognozuoti įmonės veiklą. J. Mackevičius (2007) akcentuoja, kad įmonės veiklos analizės metodas yra įvairiapusis, kompleksiškas ir vientisas įmonės veiklos tyrimas, siekiant objektyviai įvertinti jų darbo rezultatus ir gauti informaciją, reikalingą optimaliems valdymo sprendimams priimti.

Taigi išsikėlus ekonominės analizės tikslus ir pasirinkus tinkamus tyrimo metodus ir juos taikant galima detalai išanalizuoti įmonės veiklą bei jos rezultatus, įvertinti praeityje priimtus sprendimus, esamą padėtį bei numatyti ateities perspektyvas. Šie analizės rezultatai svarbūs ne tik įmonių savininkams ir darbuotojams, bet ir verslo partneriams, kreditoriams, valstybinėms įstaigoms.

1.3. Įmonės veiklos ekonominis įvertinimas

Ekonominė analizė neįsivaizduojama be finansinės santykinų rodiklių analizės. D. Šlekienė ir I. Klimavičienė (2000) išskiria finansinės analizės atlikimo eigą (žr. 1.5 pav.) ir siūlo analizę pradėti nuo rodiklių pasirinkimo.

1.5 pav. Įmonės finansinės analizės atlikimo eiga

Šaltinis: Šlekienė, D., Klimavičienė, I. (2000). *Įmonės veiklos finansinis įvertinimas*. Kaunas: Technologija.

Š. Leitonienė (2000), V. Kvedaraitė (1997), C.P. Obi (1998) akcentuoja, kad santykiniai rodikliai skaičiuojami naudojant pagrindines įmonės finansines ataskaitas: balansą, pelno (nuostolių) ataskaitą, nuosavo kapitalo pokyčių ataskaitą, pinigų srautų ataskaitą.

Kadangi santykinų rodiklių yra nemažai, todėl autoriai juos grupuoja. V. Bagdžiūnienė (2006) išskiria tokias santykinų rodiklių grupes: apyvartumo, mokumo ir stabilumo, pelningumo. Š. Leitonienė (2000) ir C.P. Obi (1998) išskiria pelningumo, turto valdymo, likvidumo, įsipareigojimų ir rinkos vertės rodiklius. V. Kvedaraitė (1997) išskiria pelningumo, finansinio statuso, mokumo, finansinio valdymo, išteklių valdymo rodiklius.

Apskaičiavus ir įvertinus finansinių rodiklius būtina įvertinti išlaidų lygio rodiklius (pardavimo savikainą, veiklos sąnaudas ir pagrindinės veiklos sąnaudas, tenkančios pardavimo pajamų litui) ir darbo išteklių rodiklius, kurie padeda atskleisti turimų darbo išteklių panaudojimo efektyvumą ir rezervus.

1.3.1. Pelningumo rodikliai

Pelnas ir pelningumas – tai vienas iš svarbiausių įmonės veiklos rodiklių, nes kaip nurodo V. Bagdžiūnienė (2006), būtent šie rodikliai rodo įmonės veiklos lygį. Pelnas apskaičiuojamas kaip įmonės uždirbtų pajamų ir patirtų sąnaudų toms pajamoms uždirbti skirtumas (Bagdžiūnienė, 2006, Juozaitienė, 2007). V. Gronskas (2008) sutinka su V. Bagdžiūnienės (2006) teigimu, kad pelnas svarbiausias įmonės veiklos rodiklis, tačiau akcentuoja, jog pelnas neparodo veiklos efektyvumo, todėl norint įvertinti veiklos efektyvumą skaičiuojami pelningumo rodikliai. L. Juozaitienė (2007) konstatuoja, kad atliekant pelno analizę reikia skaičiuoti ir įvertinti pelno dydį ir sudėtį, jo kitimo tendencijas bei veiksniai, kurie turėjo įtakos šiems pelno pokyčiams.

Mokslinėje literatūroje, dauguma autorių (Gronskas, 2008; Bagdžiūnienė, 2006; Mackevičius, 2007; Leitonienė, 2000; Kvedaratė, 1997) santykinius pelningumo rodiklius suskirsto į tris pagrindines grupes (žr.1.1 lent.):

1. Pardavimų (pajamų) pelningumo;
2. Turto pelningumo;
3. Kapitalo pelningumo.

1.1 lentelė

Pelningumo rodikliai

Rodiklio grupė	Rodiklio pavadinimas	Apskaičiavimo formulė	Paaiškinimas
Pardavimų (pajamų) pelningumo	Bendrasis pelningumas	Bendrasis pelnas/ pardavimo pajamos	Rodo, kiek bendrojo pelno tenka vienam pardavimo pajamų litui. Apibūdina įmonės pagrindinės veiklos pelningumą, parodo, ar pelninga parduoti prekes/pasaugas.
	Grynasis pelningumas	Grynasis pelnas/ pardavimo pajamos	Rodo, kiek grynojo pelno tenka vienam pardavimo pajamų litui. Kuo rodiklis didesnis, tuo geriau.
Turto pelningumo	Turto pelningumas (turto grąža)	Grynasis pelnas/ visas turtas	Rodo, kiek grynojo pelno tenka kiekvienam viso turto piniginiam vienetui. Parodo įmonės turto-išteklių panaudojimo efektyvumą.
	Ilgalaikio turto pelningumas	Grynasis pelnas/ ilgalaikis turtas	Rodo ilgalaikio turto panaudojimo efektyvumą.
	Trumpalaikio turto pelningumas	Grynasis pelnas/ trumpalaikis turtas	Rodo trumpalaikio turto panaudojimo efektyvumą.
Kapitalo pelningumo	Nuosavo kapitalo pelningumas	Grynasis pelnas/ nuosavas kapitalas	Rodo, kiek pelno tenka kiekvienam akcininkų investuotam į įmonę piniginiam vienetui. Apibūdina investicijų panaudojimo efektyvumą.
	Nuosavo kapitalo atsiperkamumo laikas	Nuosavas kapitalas/ grynasis pelnas	Rodo, per kiek metų atsiperka į įmonę investuotas kapitalas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Š. Leitonienė (2000) ir V. Bagdžiūnienė (2006).

Pelningumo rodikliai yra pagrindiniai rodikliai, kuriais remiantis atliekama finansinė analizė, nes jie geriausiai atspindi įmonės galutinius veiklos rezultatus. Pelningumo rodiklių teikiama informacija svarbi ne tik įmonės savininkui, bet ir visiems akcininkams, kurie pagal šiuos rodiklius gali spręsti kokią naudą gaus rizikuodami ir investuodami savo kapitalą į įmonę.

J. Žvinklys ir E. Vabalas (2006) išskiria ir pelningumo didinimo galimybes: gamybos savikainos mažinimą, pardavimų sąnaudų mažinimą, valdymo išlaidų mažinimą, prekių apyvartos didinimą, naudojamo kapitalo struktūros optimizavimą ir panašius sprendimus. Tad įmonė, stebėdama pelno pokyčius bei laiku identifikuodama juos lėmusius veiksnus, turi tam tikrą manevro laisvę ir gali priėmus tinkamus valdymo sprendimus, padidinti savo pelną ir pagerinti įmonės pelningumo rodiklius.

1.3.2. Mokumo rodikliai

Įmonės mokumas – tai jos sugebėjimas įvykdyti savo ilgalaikius ir trumpalaikius įsipareigojimus partneriams, bankams, mokesčių inspekcijoms ir kitoms institucijoms (Gronskas, 2008). Mokumo sąvoka yra glaudžiai susijusi su įmonės likvidumu, tačiau šios sąvokos nėra tapačios. Tarptautiniame lietuvių kalbos žodyne (2008) likvidumo sąvoka apibūdinama kaip įmonės gebėjimas turimais aktyvais laiku įvykdyti visus piniginius įsipareigojimus ir mokėjimo reikalavimus. Pasak L. Juozaitienės (2007), mokumo sąvoka susijusi su įmonės finansine būkle, o likvidumas – su jos turimo turto pobūdžiu.

Mokumo rodiklius mokslineje literatūroje (Mackevičius, 2007, Juozaitienė, 2007; Gronskas, 2008) įprasta skirstyti į (žr.1.2 lent.): trumpalaikio ir ilgalaikio mokumo.

1.2 lentelė

Mokumo rodikliai

Rodiklio grupė	Rodiklio pavadinimas	Apskaičiavimo formulė	Paaiškinimas
Trumpalaikio mokumo	Bendrasis trumpalaikis mokumas (padengimo koeficientas)	Trumpalaikis turtas/ trumpalaikiai įsipareigojimai	Rodo kiek kartų trumpalaikis turtas viršija trumpalaikius įsipareigojimus. Norma 1,0 - 2,0.
	Greitasis trumpalaikis mokumas (greito padengimo koeficientas)	(Trumpalaikis turtas- atsargos)/trumpalaikiai įsipareigojimai	Rodo įmonės gebėjimą nedelsiant patenkinti skolintojų reikalavimus. Norma 0,3 – 1,0.
	Labai greito trumpalaikio mokumo koeficientas	(Grynieji pinigai + vertybiniai popieriai)/ trumpalaikiai įsipareigojimai	Rodo įmonės gebėjimą nedelsiant trumpalaikius įsipareigojimus padengti turimomis lėšomis.
	Trumpalaikis įsiskolinimas	Trumpalaikiai įsipareigojimai/ trumpalaikis turtas	Rodo, kokia trumpalaikio turto dalis finansuojama trumpalaikėmis skolomis. Gera vertinama 0,2 – 0,4.
	Manevringumo rodiklis	Trumpalaikis turtas/ nuosavas kapitalas	Rodo trumpalaikio turto ir nuosavo kapitalo santykį. Optimalu 0,4 – 0,6.
Ilgalaikio mokumo	Bendrasis skolos rodiklis	Visi įsipareigojimai/turtas	Rodo, kokią viso turto dalį sudaro įsipareigojimai. Gerai iki 30 proc.
	Ilgalaikis skolos rodiklis	Ilgalaikiai įsipareigojimai/ nuosavas kapitalas	Rodo, kokią nuosavo kapitalo dalį sudaro ilgalaikiai įsipareigojimai.
	Ilgalaikių skolų apdraustumo ilgalaikiu turtu koeficientas	Ilgalaikis turtas/ ilgalaikiai įsipareigojimai	Rodo, kiek įmonė turi ilgalaikio turto, tenkančio vienam ilgalaikių įsipareigojimų piniginiam vienetui.
	Skolos apdraustumo grynaisiais pinigais koeficientas	Grynieji pinigai/ visi įsipareigojimai	Rodo, kuri skolos dalis faktiškai dengiama grynaisiais pinigais.
	Skolos ir pastoviojo kapitalo koeficientas	Visi įsipareigojimai/ (skolintas+nuosavas kapitalas)	Rodo, kokią pastoviojo kapitalo dalį sudaro ilgalaikiai įsipareigojimai.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis L. Juozaitiene (2007) , V. Gronskas (2008) ir Š. Leitoniene (2000).

Mokumo ir stabilumo ribas taip pat parodo D. Šlekienės ir I.Klimavičienės (2000) pateiktos auksinės balanso taisyklės:

- Auksinė finansavimo taisyklė – negalima ilgalaikių investicijų finansuoti trumpalaikiais įsipareigojimais;
- Auksinė rizikos taisyklė – nuosavas kapitalas turi būti didesnis už įsipareigojimus;
- Auksinė turto taisyklė – nuosavas kapitalas turi būti didesnis už ilgalaikį turtą, tai reiškia, kad tam tikra nuosavo kapitalo dalis turi būti skirta trumpalaikiam turtui finansuoti;
- Auksinė proporcijos taisyklė – investicijų tempas neturi viršyti pardavimų augimo tempo.

J. Mackevičius (2007) kaip taisyklę įvardija, kad ilgalaikių investicijų negalima finansuoti trumpalaikėmis skolomis.

V. Gronskas (2008) nurodo, kad įmonė yra nemoki, kai jos nuosavas turtas yra mažesnis už bendruosius (ilgalaikius ir trumpalaikius) įsipareigojimus. L. Juozaitienė (2007) įmonės nemokumą apibūdina kaip negalėjimą sumokėti skolų ir įvykdyti įsipareigojimų. Galimos įvairios nemokumo pasekmės: akcininkai gali atsisakyti investuoti į įmonę, skolintojai gali atsisakyti skolinti pinigus, pareikalauti už prekes ar paslaugas sumokėti iš karto, pareikalauti anksčiau termino grąžinti ilgalaikes skolas, skolintojai gali perimti įmonės valdymą pagal įgaliojimą arba skelbti bankrotą (Juozaitienė, 2007).

Taigi mokumas - tai įmonės gebėjimas vykdyti visus savo įsipareigojimus. Mokumo ir likvidumo rodikliai apibūdina firmos finansinį patikimumą, nes likvidumas – tai gebėjimas turtą paversti pinigais.

1.3.3. Turto apyvartumo rodikliai

Turto apyvartumo rodikliai dar vadinami turto valdymo arba aktyvumo rodikliais, kurie padeda nustatyti, ar atskiri turto komponentai yra per dideli, ar per maži normaliai įmonės apyvartai (Leitonienė, 2000). J. Mackevičius (2007) apyvartumą apibūdina kaip kompleksinę veiklos aktyvumo rodiklį, kuris priklauso nuo daugelio veiksnių.

V. Gronskas (2008) ir J. Mackevičius (2007) turto apyvartumo rodiklius suskirsto į tris grupes (žr. 1.3 lent.):

1. Viso turto apyvartumo rodiklius;
2. Ilgalaikio turto apyvartumo rodiklius;
3. Trumpalaikio turto apyvartumo rodiklius.

J. Mackevičius (2007) siūlo apyvartumo rodiklius vertinti tokiu nuoseklumu: viso turto, trumpalaikio turto ir ilgalaikio turto.

Turto apyvartumo rodikliai, kaip teigia V. Gronskas (2008), gali būti skaičiuojami kartais ir dienomis. Rodikliai, apskaičiuoti kartais parodo, kiek kartų per analizuojamą laikotarpį turtas perėjo visus apyvartos etapus. Turto apyvartumas dienomis rodo, kiek dienų turtas išbūna lėšų apytakos etape.

1.3 lentelė

Turto apyvartumo rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Apskaičiavimo formulė	Paaiškinimas
Viso turto apyvartumas	Kartais: Pardavimai/ visas turtas Dienomis: Visas turtas*365/pardavimai	Rodo, kokia pardavimų apimtis tenka kiekvienam turto piniginiui vienetui. Apibūdina sugebėjimą panaudoti visą turtą pardavimų pajamoms uždirbti.
Ilgalaikio turto apyvartumas	Kartais: Pardavimai/ ilgalaikis turtas Dienomis: Ilgalaikis turtas*365/pardavimai	Rodo, kiek vienas ilgalaikio turto litas sukuria pajamų. Apibūdina sugebėjimą panaudoti ilgalaikį turtą.
Trumpalaikio turto apyvartumas	Kartais: Pardavimai/ trumpalaikis turtas Dienomis: Trumpalaikis turtas*365/pardavimai	Rodo, kaip efektyviai naudojamas trumpalaikis turtas.
Atsargų apyvartumas	Kartais: Savikaina/ Atsargos Dienomis: Atsargos*365/Savikaina	Rodo, kiek kartų atsargos buvo išparduotos ir vėl sukauptos. Apibūdina sugebėjimą valdyti ir kontroliuoti lėšų, investuotų į atsargas apsisukimą.
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas	Kartais: Pardavimai / debitorinis įsiskolinimas (gautinos sumos) Dienomis: (Debitorinis įsiskolinimas x 365 d.)/ pardavimai	Rodo, kiek gautinos sumos padaro apyvartų per tam tikrą laikotarpį. Apibūdina kaip greitai įmonė sugeba atsiskaityti su tiekėjais. Riba 1 – 2 mėn.
Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas	Kartais: Pirkimai / kreditorinis įsiskolinimas (mokėtinos sumos) Dienomis: (Kreditorinis įsiskolinimas x 365 d.)/ pirkimai	Rodo, kiek kartų per tam tikrą laikotarpį įmonė sugeba atsiskaityti su kreditoriais ir tiekėjais.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis L. Juozaitiene (2007), V. Gronsku (2008) ir Š. Leitoniene (2000).

Taigi, turto apyvartumas parodo, kaip efektyviai naudojamas įmonės turtas. Turto apyvartumui didelę reikšmę turi pardavimų apimtys ir turto pasikeitimas.

1.3.4. Išlaidų lygio rodikliai

Kiekviena įmonės vykdoma veikla yra susijusi su tam tikromis sąnaudomis, kurios atspindi pelno (nuostolių) ataskaitoje, kuri yra pagrindinis šaltinis atliekant išlaidų lygio analizę (Žvinklys, Vabalas, 2006).

J. Mackevičius (2007) išskiria du pagrindinius išlaidų lygio rodiklius: pardavimo savikainos lygis ir veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui. J. Lazauskas (2005) ir V. Bagdžiūnienė (2006) išlaidų lygio rodiklius papildė dar vienu rodikliu - išlaidos vienam produkcijos litui.

Taigi išlaidų lygio rodikliams priskiriami šie rodikliai (žr. 1.4 lent.):

1. Pardavimo savikainos lygis;
2. Veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui;
3. Pagrindinės veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui.

1.4 lentelė

Išlaidų lygio rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Apskaičiavimo formulė	Paiškinimas
Pardavimo savikainos lygis	Pardavimo savikaina/ pardavimai	Rodo, kiek įmonė patiria išlaidų uždirbdama vieną litą pajamų. Apibūdina, kaip efektyviai naudojami turimi ištekliai.
Veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui	Veiklos sąnaudos / pardavimai	Rodo, kaip efektyviai naudojamos veiklos sąnaudos arba kokią dalį išlaidų sudaro administracinės išlaidos
Pagrindinės veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui	Pagrindinės veiklos sąnaudos/ pardavimai	Rodo kokią dalį išlaidų dalį sudaro pagrindinės veiklos išlaidos.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis V. Bagdžiūniene (2006) , J. Lazausku (2005).

Ekonomikos terminų žodyne (1997) savikaina aprašoma, kaip prekės kaina, į kurią įeina tik gamybos ir pardavimo sąnaudos be pelno normos.

Iš pateikto sąvokos aprašymo matyti, kad savikainą sudaro dvi dalys: gamybos ir pardavimo sąnaudos, tad įprasta ir savikainą skirti į gamybos ir pardavimo savikainą. Šiuo atveju pardavimo savikaina – tai išlaidos, kurios skirtos per atskaitinį laikotarpį parduotai produkcijai pagaminti, perparduotoms prekėms įsigyti ar paslaugoms suteikti, o pagaminimo savikaina – tai pinigais išreikštos išteklių sąnaudos, skirtos produkcijai pagaminti (Žvinklys, Vabalas, 2006).

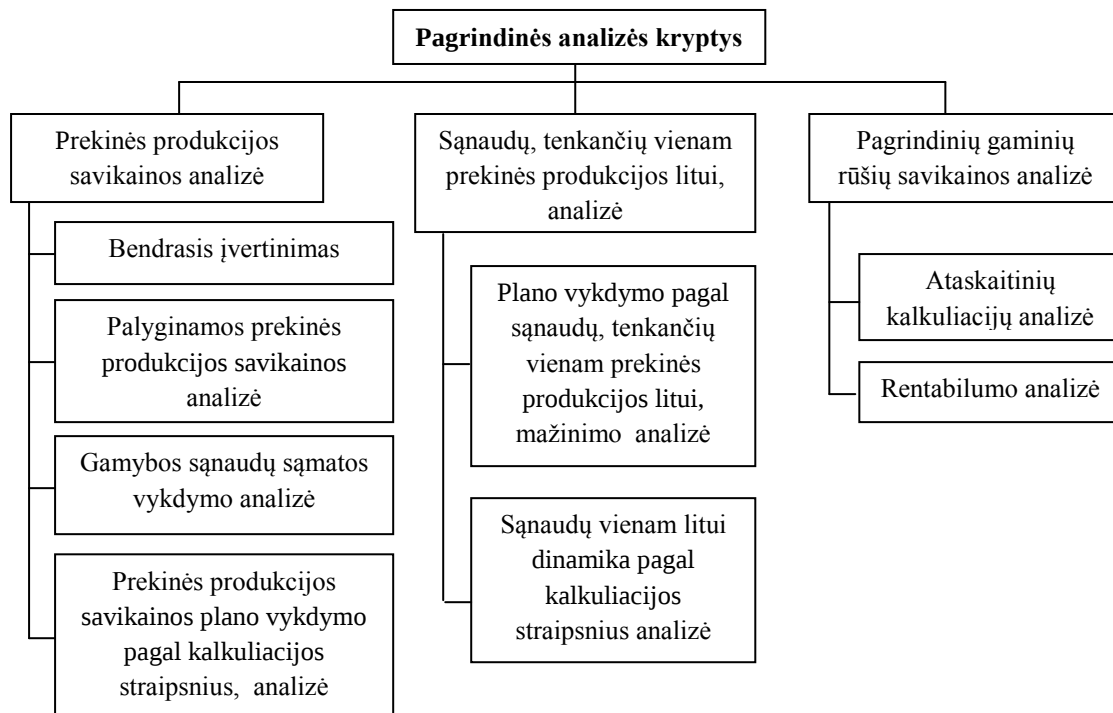
R. Urniežius (2004) siūlo savikainą analizuoti tokiu nuoseklumu: nustatyti kaip įvykdytas savikainos planas ir kaip pakito produkcijos savikainos lygis ir jos struktūra per kelerius metus. Tada analizuoti savikainą pagal atskirus straipsnius, kad būtų galima identifikuoti atskirų veiksnių įtaką plano vykdymui ir vidinius rezervus jai mažinti.

J. Lazauskas (2005) rekomenduoja savikainos analizę vykdyti trimis pagrindinėmis kryptimis (žr. 1.7 pav.).

Šią analizę J. Lazauskas (2005) siūlo pradėti nuo bendrojo savikainos plano įvykdymo vertinimo, kuris padeda įvertinti absoliutinį nukrypimą nuo plano palyginti su faktiniu ir planiniu savikainos lygiu. Nes galima daugybės veiksnių, tokių kaip, produkcijos apimtys ir struktūros, žaliavų, kuro ir energijos kainos pasikeitimas, kurie įtakoja gaminio savikainą.

Produkcijos savikainą J.Lazauskas (2005) išskiria į palyginamąją ir nepalyginamąją. Palyginamosios savikainos pranašumas, jog rodiklį galima palyginti ne tik su planu, bet ir prieš tai buvusiu laikotarpiu, tad tai platesnė analizė, leidžianti atskleisti įmonės išteklių

naudojimo efektyvumą. Kadangi norint atlikti palyginamąją analizę reikia praėjusio laikotarpio duomenų, tai netinka naujai produkcijai analizuoti. Palyginamoji savikainos analizė vykdoma turint praėjusio laikotarpio duomenis ir siekiant sumažinti produkcijos sąnaudas, nustatyti kaip veikia savikainos mažinimo planas ir kaip įvairūs veiksniai veikia savikainos dydį.

1.7 pav. **Produkcijos savikainos analizė**

Šaltinis: Lazauskas, J. (2005). *Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė*. Vilnius: Technologija.

Norint nustatyti gaminio savikainą padeda ir kitas šios analizės etapas, kurį galima pavadinti produkcijos savikainos pagal atskirus kalkuliacijos straipsnius analizė. Šis pavadinimas iš karto parodo, kad savikainą sudaro skirtingi sąnaudų straipsniai, kuriuos ištyrus galima sužinoti, kur buvo pereikvojimas, o kur ekonomija, ir pasirinkti priemones, kurios padės mažinti savikainos lygį (Mackevičius, 2007).

Atliekant savikainos analizę nepakanka tik bendrų rodiklių, būtina išanalizuoti atskirų gaminių savikainos sudėtį. Šios analizės pagrindinis tikslas – išaiškinti veiksnius, lemiančius sąnaudų nuokrypius, ir nustatyti rezervus tolesnei įmonės savikainos mažinimo programai.

Norint tinkamai nustatyti įmonės išlaidas, patiriamas gaminant produkciją, arba, kitaip sakant, apskaičiuoti produkcijos savikainą, būtina išsiaiškinti savikainos struktūrą. Tada atliekant produkcijos savikainos analizę galima įvertinti kiekvieną savikainos elementą atskirai, identifikuoti veiksnius, lėmusius rezultatų nukrypimą nuo planinių arba praeito laikotarpio, ir atskleisti nepanaudotus rezervus, leidžiančius sumažinti savikainą ir pasirinkus tinkamas priemones sėkmingai ją mažinti.

1.3.5. Darbo išteklių rodikliai

R. Urniežius (2004) nurodo, kad darbo išteklių analizė turi išaiškinti, kaip įmonėje naudojama darbo jėga, kaip vykdomos darbo jėgos plano užduotys, kokie veiksniai nulėmė darbo jėgos plano vykdymą ir kokie turimi vidiniai rezervai darbo našumui kelti ir tuo pačiu produkcijos gamybai didinti. Darbo išteklių analizės pagrindinis tikslas yra atsakyti į klausimą - kaip racionaliau panaudoti darbo jėgą ir turimus išteklius.

V. Gronskas (2008) nurodo tokį darbo išteklių analizės atlikimo nuoseklumą ir pagrindinius šios analizės uždavinius:

1. Išsiaiškinti, kaip įmonė apsirūpinusi darbuotojais, kokia jų sudėtis, struktūra, kvalifikacija;
2. Analizuoti darbo našumą, jo veiksnius;
3. Nustatyti, ar racionaliai naudojamas darbo laikas;
4. Ištirti darbo užmokesčio fondo naudojimo efektyvumą, struktūrą ir dinamiką;
5. Atskleisti įmonės vidinius rezervus geresniam darbo išteklių naudojimui.

Analizuojant darbo išteklius V. Gronskas (2008) išskiria 4 pagrindines darbo rodiklių grupes: darbuotojų, darbo našumo, darbo laiko, darbo užmokesčio, kurie susistemintai kartu su apskaičiavimo formulėmis pateikti 1.5 lentelėje.

1.5 lentelė

Darbo išteklių rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Apskaičiavimo formulė
Darbuotojų apyvartumo koeficientas	$(\text{Priimtų darbuotojų skaičius} + \text{atleistų darbuotojų skaičius}) / \text{vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius}$
Darbuotojų priėmimo koeficientas	$\text{Priimtų darbuotojų skaičius} / \text{vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius}$
Darbuotojų atleidimo iš darbo koeficientas	$\text{Atleistų darbuotojų skaičius} / \text{vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius}$
Darbuotojų būtinąjo apyvartumo analizė	$\text{Darbuotojų, atleistų dėl pateisinamų priežasčių, skaičius} / \text{vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius}$
Pastovumo (stabilumo) koeficientas	$\text{Sąrašinis darbuotojų skaičius per ataskaitinį laikotarpį} / \text{vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius}$
Tekamumo koeficientas	$(\text{Darbuotojai, nutraukę sutartį pačių prašymu} + \text{darbuotojai, atleisti darbdavio}) / \text{vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius}$
Išdirbis (darbo našumas)	$\text{Pagamintos produkcijos kiekis} / \text{vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius ARBA}$ $\text{Pagamintos produkcijos kiekis} / \text{dirbtų vieno darbuotojo valandų skaičius}$
Darbo imlumas	$\text{Dirbtų žmogaus darbo valandų skaičius} / \text{pagamintos produkcijos kiekis}$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis V. Bagdžiūniene (2006), V. Gronsku (2008).

Darbo išteklių analizė pradedama darbuotojų (žmogiškųjų išteklių) analize. V. Bagdžiūnienė (2006) nurodo, kad atliekant personalo būklės analizę, įvertinami personalo

gebėjimai ir galimybės atlikti įmonės strateginių tikslų įgyvendinimo funkcijas, nustatomas personalo poreikis ir numatomi jo įgyvendinimo būdai.

Sekantis analizės etapas – darbo našumo analizė. Darbo našumas mokslinėje literatūroje dažnai vadinamas produktyvumu arba efektyvumu. Ekonominių terminų žodyne (1997) našumas apibūdinama, kaip santykis tarp ekonominio vieneto produkcijos apimtys ir gamybos įdėjinių, kurie buvo sunaudoti produkcijai gaminti. V. Bagdžiūnienė (2006) darbo našumą apibūdina kaip rodiklį, kuris rodo produkcijos gamybos darbo jėgos išlaidas. V. Gronskas (2008) nurodo, kad darbo našumas parodo produkcijos kiekį, sunaudotą produkcijos vienetui pagaminti.

Pasak V. Gronską (2008), analizuojant darbo našumą apskaičiuojama: kaip įvykdytos našumo užduotys, koks našumo kitimo tempas, kokie veiksniai nulėmė darbo našumą ir kokie yra darbo našumo didinimo rezervai.

Iš pateiktų darbo našumo apibrėžimų matyti, kad yra dvi produktyvumo įvertinimo pusės: produktų kiekis ir šiems produktams sukurti sunaudotų išteklių kiekis. Galima teigti, kad produktyvumas kinta atsižvelgiant į produktų gamybos apimtį ir šiems produktams sukurti sunaudotų išteklių kiekį. Produktyvumas išauga, kai padidėja produkcijos apimtis, per žmogaus darbo valandą. Pagrindinis našumo didinimo šaltinis yra daugiau ir geriau panaudojamas pagrindinis kapitalas, tad šį rodiklį galima įvardyti kaip įmonės sėkmingos veiklos įvertinimo rodiklį.

Darbo našumas gali būti išreiškiamas dviem rodikliais: išdirbiu – produkcijos kiekis, tenkantis vienam darbuotojui per tam tikrą laiko vienetą – ir darbo laiko trukmės – laiko normos sumažėjimas (Martinkus ir kt. 2003).

J. Lazauskas (2005) teigia, kad darbo našumo analizė nustato gamybos rezervus, kurie naudojami gamybos apimčiai didinti mažiausiomis darbo sąnaudomis. Ši analizė, pasak autoriaus, atliekama tam tikra tvarka:

- analizuojamas planinių ir faktinių darbo našumo rodiklių lygis bei dinamika;
- nustatoma darbo našumo įtaka gamybos plano vykdymui;
- nustatoma pagrindinių veiksnių įtaka darbo našumo augimui.

Priklausomai nuo produkcijos išraiškos, darbo našumo rodikliai gali būti išreikšti skirtingais matavimo vienetais: natūriniais, sąlyginiais, vertiniais ir darbo imlumo (Martinkus ir kt. 2003)

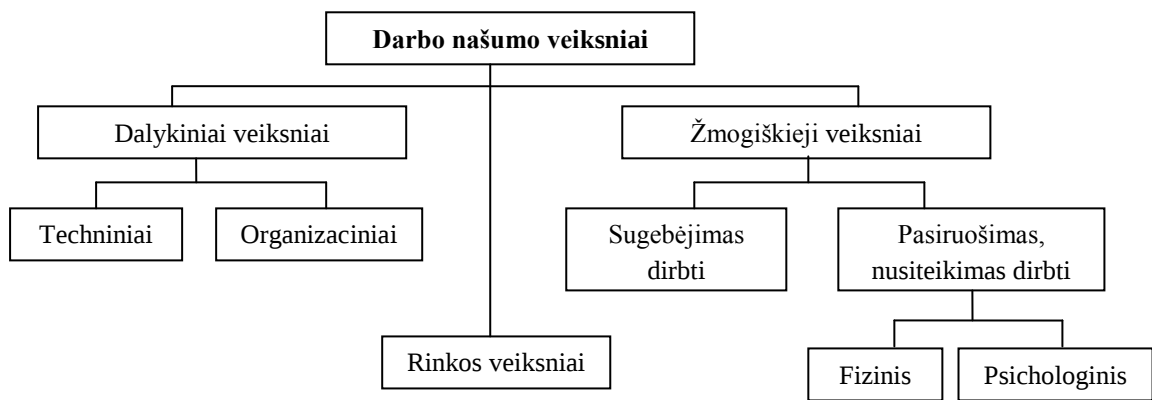
Darbo produktyvumą, kaip ir kitus įmonės rodiklius gali įtakoti tam tikri veiksniai, kuriuos galima suskirstyti į: žmogiškuosius, techninius ir organizacinius bei rinkos veiksniai.

P. Vanagas (2009) teigia, kad kol kas nėra būdų, kuriais būtų galima tiksliai nustatyti produktyvumui įtaką turinčių veiksnių poveikį darbuotojų elgsenai ir jų veiklos

produktyvumui. Tačiau galima teigti, kad yra trys svarbiausios darbo produktyvumo veiksnių grupės:

- darbuotojų darbo rezultatai, kurie priklauso nuo darbuotojų motyvacijos ir galimybių;
- fizinė darbo aplinka, technologija, medžiagos, mašinos, įrankiai, įmonės suplanavimas, darbo vietų išdėstymas, apšvietumas, temperatūra;
- produktų kokybė.

Darbo našumą įtakančius veiksniai galima pateikti ir schema (žr. 1.6 pav.). Pasak autorių (Martinkus, Sakalas, Savanevičienė, 2003) žmogiškieji ir dalykiniai veiksniai apsprendžia žmogaus darbo intensyvumo lygį.

1.6 pav. Darbo našumą įtakančios veiksniai

Šaltinis: Martinkus, B., Sakalas, A., Savanevičienė, A. (2003). *Darbo išteklių ekonomika ir valdymas*. Kaunas: Technologija.

Įvertinus darbo našumą, pasak V. Bagdžiūnienės (2006) reikia įvertinti pagrindinį personalo panaudojimo rodiklį – jo darbo laiką. Analizuojant darbo laiką, V. Gronskas (2008) nurodo, kad nustatoma, kiek vidutiniškai vienas darbininkas dirbo darbo dienų per metus, kiek darbo valandų, kokia buvo vidutinė pamainos trukmė, kaip keitėsi šie rodikliai ir išsiaiškinamos kitimo priežastys.

Atliekant darbo išteklių analizę taip pat svarbu įvertinti darbo užmokesčio pokyčius. Ekonominių terminų žodyne (1997) darbo užmokestis apibūdinamas, kaip išmokos darbininkams už jų darbo jėgos kaip gamybinio veiksnio panaudojimą. V. Bagdžiūnienė (2006) nurodo, kad atlygis už darbą susideda iš darbo užmokesčio ir kitų išmokų. Jos teigimu pagrindiniai darbo užmokesčio komponentai: pareigybinis atlyginimas, priedai, premijos, kompensacijos. Atliekant analizę, tikslinga apskaičiuoti visas išlaidas, susijusias su žmogiškųjų išteklių panaudojimu, ir nustatyti: darbo užmokesčio ir kitų išmokų pokyčius,

dinamiką, struktūrą; išlaidų darbo užmokesčiui efektyvumą; pardavimo pajamų pokyčius dėl personalo panaudojimo (Bagdžiūnienė, 2006).

Apibendrinant galima teigti, kad darbo produktyvumas yra vienas iš įmonės veiklos sėkmę įrodančių rodiklių, nes kiekviena įmonė siekia kuo racionaliau panaudoti savo išteklius ir kuo mažesnėmis sąnaudomis gaminti kokybišką produkciją. Todėl įmonėms labai svarbi darbo išteklių analizė, nes kiekviena įmonė nori geriau išnaudoti pagrindinį kapitalą, atskleisti nepanaudotus rezervus ir padidinti savo pelną.

1.4. Įmonės veiklos perspektyvų analizė

Ekonominių rodiklių prognozavimas yra neatskiriama kiekvienos įmonės ekonominės veiklos dalis, nesvarbu ar įmonė šiuo metu dirba sėkmingai ar ne, nes būtent prognozavimas padeda nustatyti įmonės veiklos perspektyvas ir galimybes, remiantis turima patyrimų praktika.

1.4.1. Įmonės bankroto diagnostika

Sparčiai keičiantis rinkos sąlygoms, didėjant konkurencijai įmonės susiduria su įvairiausiomis veiklos problemomis, viena iš jų - tai įmonės nesugebėjimas vykdyti įsipareigojimų ar išmokėti skolų. Tai gali lemti tiek objektyvios priežastys (nepalankiai susiklosčiusi rinkos konjunktūra, žaliavų kainų šuolis, darbo jėgos trūkumas, įmonės kontrahentų prievolių pažeidimas ir pan.), tiek subjektyvios priežastys (netinkama įmonės vadyba, įmonės vadovų nesąžiningumas, turto iššvaistymas ir pan.) (Kavalnė ir kt., 2009).

Nebeišgalint įmonei vykdyti įsipareigojimų ir grąžinti skolų, imama kalbėti apie nemokumą ir bankrotą. Bankroto sąvoka mokslinėje literatūroje apibūdinama įvairiai. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje pateiktas toks paaiškinimas- „tai nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka“ (2). Ekonominių terminų žodyne (2005) bankrotas apibūdinamas, kaip padėtis, kai įmonė negali įvykdyti savo įsipareigojimų, o jos skolų yra daugiau už turimą turtą ar įstatymo nustatytą jo dalį. Bankrotas siejamas su įmonės nemokumu, o bankroto byla keliama, kai įmonė tam tikrą laiką neatsiskaito už gautas prekes ir paslaugas, nemoka atlyginimų ar privalomų įmokų į valstybės biudžetus ir fondus. Iš pateiktų bankroto apibrėžimų matyti kad bankrotas ir nemokumas susijusios sąvokos. Todėl įprasta, kad vienoje šalyje vartojama bankroto sąvoka, kitose nemokumo. Pavyzdžiui, Jungtinėje Amerikos Valstijose asmuo, kurio atžvilgiu pradėtos

nemokumo procedūros, laikomas nemokiu, o priėmus teismo sprendimą gali būti pripažintas bankrutavusiu. Anglijoje terminas bankrotas (*bankruptcy*) vartojamas kalbant apie fizinius asmenis, o juridinių asmenų atžvilgiu vartojamas nemokumas (*insolvency*) (Kavalnė ir kt., 2009). Lietuvoje įmonė, susidurianti su sunkumais išmokant skolas, pirmiau pripažįstama nemokia, o tik priėmus teismo sprendimą - bankrutavusia. L. Juozaitienė (2007) nurodo, kad įmonė netaptų nemokia ir galėtų atsiskaityti su tiekėjais, kreditoriais ir už kitus įsipareigojimus, jai būtina turėti ne tik pinigų, bet ir likvidų turtą, kurį greitai būtų įmanoma paversti pinigais.

Išsivysčiusiose Vakarų šalyse įmonių bankrotas – įprastas ekonomikos reiškiny, neatsiejamas rinkos santykių atributas, skatinantis technikos, gamybos ir visuomenės pažangą. (Žvinklys, Vabalas, 2006).

Apibendrinant, bankrotą galima apibūdinti kaip sudėtingą procesą, kai įmonė susiduria su sunkumais ir tampa nemokia bei negali išmokėti skolų. Ši situacija paliečia įmonės vadovus, jos darbuotojus ir pačią valstybę. Dėl to įmonės vadovas yra suinteresuotas ieškoti įmonės veiklos gerinimo galimybių, kad būtų išvengiama bankroto.

J. Mackevičius (2007) tiriant bankroto galimybę siūlo naudoti ne vieną analizės metodą, o taikyti jų sistemą ir išskiria šias bankroto prognozavimo metodikas:

- įvairių požymių, rodančių bankroto tikimybę tyrimas;
- finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių poveikio įmonės finansiniam stabilumui vertinimas bei svarbiausių finansinių santykinių rodiklių naudojimas;
- bankroto prognozavimo modelių taikymas.

Pasak J. Mackevičių (2007), įmonių bankroto prognozavimas remiantis finansinių ataskaitų straipsnių pokyčiais yra paprasčiausias ir lengviausias analizės būdas. Atliekant šią analizę būtina nagrinėti pagrindinius balanso, pelno (nuostolių), pinigų srautų ataskaitos straipsnius (Obi, 1998). Analizuojant balanso duomenis, svarbiausia atkreipti dėmesį į ilgalaikio materialaus turto, trumpalaikio turto, ilgalaikių ir trumpalaikių įsipareigojimų, nuosavo kapitalo ir rezervų straipsnių pokyčius. Prognozuojant bankrotą iš pelno (nuostolių) ataskaitos svarbiausią dėmesį reiktų sutelkti į pajamų ir sąnaudų straipsnius. Pinigų srautų ataskaita taip pat gali teikti naudingos informacijos apie įmonės veiklą, dėl to būtina analizuoti jos svarbiausius straipsnius, atkreipti dėmesį į tipinės veiklos pinigų srautus (Gronskas V., 2008).

Analizuojami straipsniai J. Mackevičiaus (2007) skiriami į dvi grupes: rodantys itin nepalankią įmonių veiklą ataskaitiniu laikotarpiu ir prastą finansinę būklę (praėjusių ir ataskaitinių metų nuostoliai, laiku nepamokėtos ilgalaikės ir trumpalaikės skolos, banko

kreditai ir kt.) ir rodantys tam tikrus įmonės veiklos trūkumus (pirkėjų įsiskolinimai, kitos gautinos sumos).

Kitas paprastas ir galbūt tikslingiausias būdas įmonių bankroto tikimybei skaičiuoti – tai finansinių santykinų rodiklių taikymas (Mackevičius, 2007).

S. Grigaravičius (2003) nurodo, kad keturių finansinių koeficientų grupės (likvidumo, finansų struktūros, turto panaudojimo efektyvumo, pelningumo) sudaro sistemą, kuria galima įvertinti įmonės veiklą ir daryti tam tikras išvadas. Blogėjantys likvidumo rodikliai gali rodyti trumpalaikes įmonių finansines problemas, tačiau gali ir įspėti rinkos dalyvius apie gresiantį nemokumą. Blogėjantys finansų struktūros rodikliai (mokumo, finansinio sverto ir kt.) rodo įmonių nemokumo aktualumą ir realumą, jeigu nebus pertvarkytos įmonės skolos. Nemokių ir bankrutuojančių įmonių pelningumo rodikliai yra neigiami arba nulinės vertės, todėl mažėja atsiskaitymų su kreditoriais galimybės, taip pat tokioms įmonėms praktiškai neįmanoma pritraukti lėšų iš šalies. Pasak J. Mackevičių (2007), turto panaudojimo efektyvumo rodikliai rodo, kaip intensyviai naudojamas turtas siekiant uždirbti pajamas.

Pagrindiniai skaičiuojami santykiniai rodikliai pasak L. Juozaitienę (2007): bendrasis trumpalaikis mokumas, bendrasis skolos rodiklis, pardavimų grynasis pelningumas, kurie reikšmingiausi lyginant jų reikšmes su E. Altmano bankroto modeliu.

Pagrindiniai požymiai, rodantys įmonės blogėjančią situaciją: didėjanti darbuotojų kaita, vadovų kaita, kvalifikuotų darbuotojų stoka, techniniai ir organizaciniai nesklandumai, priverstinis veiklos nutraukimas, neritmingas darbas ir prastovos, mažėjanti pardavimų apimtis, kylančios problemos su atsiskaitymais ir pan. (Kavalnė ir kt., 2009).

Įmonės blogėjančią būklę lemia nulemia ne vienas veiksnys, todėl identifikuoti įmonės būklei buvo sudaryti bankroto prognozavimo modeliai. Pasak S. Grigaravičiaus (2003) pirmasis reikšmingą indėlį į nemokumo modelių formavimą įnešė W. Beaver, kuris siūlė įmonių nemokumą vertinti atsižvelgiant į turimo likvidaus turto kiekį ir pagrindinį dėmesį skirti gryniesiems pinigams ir jų srautams. W. Wilcox, pasak S. Grigaravičiaus (2003), taip pat patvirtino W. Beaver teiginį, nes likvidaus turto kiekis ir gryniesi pinigai geriausiai parodo įmonės galimybes laiku vykdyti finansinius įsipareigojimus. S. Grigaravičius (2003) nurodo, kad mokslininkas Libby esminiais rodikliais išskyrė: grynųjų pajamų ir viso turto santykį, trumpalaikio turto ir pardavimų santykį, bendrąjį likvidumo santykį, trumpalaikio turto ir viso turto santykį bei grynųjų pinigų ir viso turto santykį.

Nežiūrint į rodiklių įvairovę vienas populiariausių bankroto tyrimo metodų, tai E. Altmano modelis. Šį modelį siūlo taikyti dauguma Lietuvos autorių (Mackevičius, 2007, Mačerinskienė, Buškevičiūtė, 2009), nes jis paprastas ir gana tikslus. Jį taikant, bankroto

tikimybę galima numatyti gana tiksliai 90 proc. tikslumu prieš metus, 70 proc. - prieš 2 m. ir 50 proc. - tikslumu prieš 3 m. (Mackevičius, 2007).

E. Altmanas sukūrė tris modelius skirtus skirtingoms įmonėms. Pirmasis skirtas įmonėms, kurios registruotos vertybinių popierių biržose, antrasis – įmonėms, kurios neregistruotos vertybinių popierių biržose ir paskutinis modelis skirtas smulkiajam verslui (paslaugų ir individualioms įmonėms). Bankroto analizei vertybinių popierių biržoje neregistruotai įmonei naudojama tokia E. Altmano pateikta formulė (žr. 1.4.1 formulė).

(1.4.1)

$$Z=0,717 X_1+0,847 X_2+ 3,107 X_3+ 0,42 X_4+ 0,995 X_5$$

X_1 = apyvartinis kapitalas/turtas; X_2 = pardavimo pajamos/turtas;

X_3 = pelnas iki apmokestinimo/įsipareigojimai; X_4 = nuosavas kapitalas/turtas;

X_5 = nepaskirstytasi pelnas/turtas.

Pagal šį Altmano modelį, kuris dar vadinams z modeliu, galima daryti tokias išvadas: jeigu gauta z reikšmė yra mažesnė už 1,23 – bankroto tikimybė labia didelė, jei z reikšmė patenka į interval 1,23 – 2,90, tai bankrotas įmanomas, jeigu apskaičiuota reikšmė didesnė už 2,90 - bankroto tikimybė labia maža.

Be populiariausio Altmano bankroto modelio yra dar keletas panašių modelių, kurie pasak J. Mackevičių (2007) didesnio praktikų dėmesio nesusilaukė (žr. 1.6 lent).

1.6 lentelė

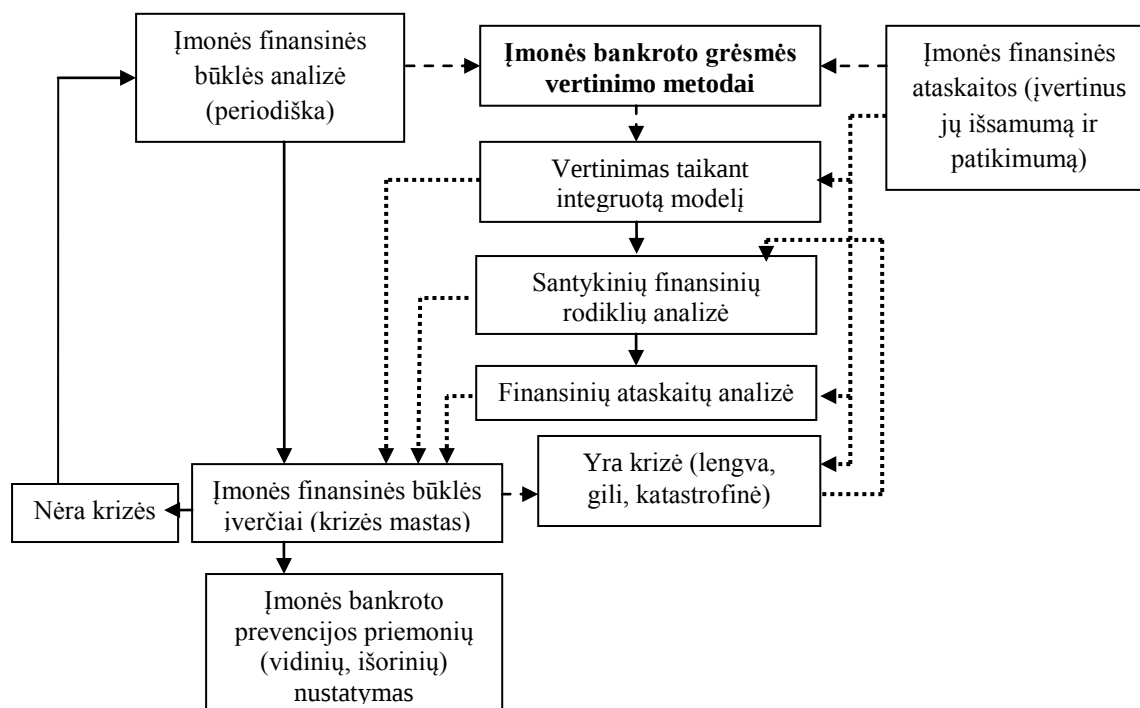
Bankroto prognozavimo modeliai

Autorius	Apskaičiavimo formulė	Reikšmė
R. Lis	$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4$ čia: X_1 - grynojo apyvartinio kapitalo ir viso turto santykis; X_2 - bendrojo pelno ir viso turto santykis; X_3 - nepaskirstytojo pelno (t. y. grynas pelnas atėmus dividendus) ir viso turto santykis; X_4 - nuosavo kapitalo ir skolinto kapitalo santykis.	Ribinė Z reikšmė - 0,037, t. y. jei ji yra mažesnė nei 0,037, tai gresia bankrotas.
G. Springate	$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$ čia: X_1 – grynojo apyvartinio kapitalo ir turto santykis; X_2 –pelno prieš apmokestinant ir turto santykis; X_3 – pelno prieš apmokestinant ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis; X_4 –pardavimo ir turto santykis.	$Z < 0,862$, bankroto tikimybė neišvengiama. Patikimumas 92,5 proc. prognozuojant metams.
R. Tafler ir H. Tisshaw	$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$ čia: X_1 – bendro pelno ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis; X_2 – apyvartinio kapitalo ir visų įsipareigojimų santykis; X_3 – trumpalaikių įsipareigojimų ir viso turto santykis; X_4 – grynojo pelno ir viso turto santykis.	$Z > 0,3$, įmonė turi neblogas perspektyvas, jei $Z < 0,2$, bankroto tikimybė didelė. 97 proc. šio modelio tikslumas likus vieneriems metams iki įmonės bankroto.

Šaltinis: Mackevičius, J. (2007). *Įmonių veiklos analizė*. Vilnius: TEV.

O. Purvinis, R. Virbickaitė, P. Šukys (2008) įmonės bankrotui prognozuoti siūlo pasitelkti neuronų tinklų metodą. Šie dirbtiniai neuronų tinklai vis plačiau taikomi modeliuoti sudėtingas netiesines priklausomybes, kurių regresinės išraiškos nežinomos. Ekonomikoje neuronų tinklai naudojami prognozuoti vertybinių popierių kursui, rinkodaros tyrimuose. Neuroninių tinklų tyrimai atliekami į programą suvedant veikiančių ir bankrutuojančių ar bankrutavusių įmonių pasirinktus duomenis, tada programa ieško įvairių sąsajų ir bankrotą nulėmusių priežasčių. Tyrimui galima pasirinkti įvairius rodiklius, tokius kaip finansiniai santykiniai rodikliai, finansinių ataskaitų duomenys, auksinė balanso taisyklė ir kitus. Taikant neuronų tinklus gana tiksliai ištiriami įtakos turėję veiksniai ir priežastys, jų teisingumas siekia virš 90 procentų, nes atliekant analizes jų rezultatai tikrinami pasitelkiant ir kitus bankroto diagnozavimo modelius.

Kadangi vienas pagrindinių bankroto analizės uždavinių yra derinant įvairių metodų analizę, kuo išsamiau išanalizuoti įmonės duomenis ir identifikuoti bankroto veiksniai, nustatyti jų tarpusavio ryšius bei numatyti priemones jiems likviduoti. Siekdami derinti įvairius metodus, mokslininkai sukuria bankroto grėsmės diagnostikos sistemas. J. Bivainis ir K. Garškaitė (2010) siūlo naudotis bankroto grėsmės diagnostikos sistema, atliekamą trimis etapais (žr. 1.8 pav.), kurių kiekvienas vis geriau identifikuoja įmonės būklę ir ją sukėlusias priežastis.

1.8 pav. Įmonių bankroto grėsmės diagnostikos schema

Šaltinis: Bivainis, J., Garškaitė, K. (2010). Įmonių bankroto grėsmės diagnostikos sistema. *Verslas: teorija ir praktika*, 2(3), 204-212.

Pirmajame etape finansinė įmonių būklė ir bankroto grėsmė vertinama taikant integruotą modelį, pagal kurį gaunamas apibendrinantis būklės įvertis. Antrajame etape analizuojami santykiniai finansiniai įmonės rodikliai, siekiant diagnozuoti problemines įmonės sritis. Trečiajame etape analizuojami absoliutiniai finansiniai rodikliai, kurie padeda identifikuoti įmonės būklę lėmusias priežastis.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad laiku ir tinkamai pasirinkus bankroto diagnostikos būdus galima gauti išsamią ir objektyvią informaciją apie įmonės esamą finansinę padėtį bei jos veiklos tęstinumo galimybes.

1.4.2. Įmonės veiklos plėtros perspektyvų įvertinimas

Kiekviena įmonė siekia geresnių finansinių ir veiklos rezultatų, todėl įmonės vadovams nepakanka galvoti vien apie dabartinę įmonės situaciją, analizuojant ją bei vertinant bankroto tikimybę, būtina numatyti ir veiklos galimybes bei jų tęstinumą. J. Mackevičius (2007) teigia, kad norint sėkmingai valdyti įmonę ir nebijoti konkurencinės kovos, būtina – prognozuoti įmonės veiklą. Prognozavimas, kaip teigia V. Boguslauskas (2007), tai būsimos nagrinėjamo proceso eigos nustatymas, atsižvelgiant į turimą patyrimą ir priimtas teorines prielaidas. Pasak J. Mackevičių (2007), prognozuoti reiškia ne tik numatyti ateities įvykius, bet ir mėginti juos paveikti.

J. Mackevičius (2007) bei V. Kvainauskaitė ir V. Snieška (2003) išskiria tokius prognozavimo proceso etapus:

- prognozavimo tikslo nustatymas;
- numatomas prognozės laiko horizontas;
- prognozavimo metodo pasirinkimas;
- informacijos rinkimas ir analizė, išorinių ir vidinių veiksnių įvertinimas, prognozės parengimas;
- prognozės tikrinimas, rezultatų įvertinimas.

J. Žvinklys ir E. Vabalas (2006) prognozavimo metodus suskirstyto į:

- Kokybinius (subjektyvius) metodus – grindžiamus nuomonėmis (vartotojų apklausos, administracijos, pardavėjų, ekspertų nuomonės ir panašiai);
- Kiekybinius (objektyvius) metodus – remiantis statistine duomenų analize.

J. Mackevičius (2007) nurodo, kad kiekybiniams metodams priskiriami matematiniai ir statistiniai metodai (naivusis požiūris, slankieji vidurkiai, eksponentinis išlyginimas, duomenų sekos išskaidymas, regresinė analizė, ekonometriniai modeliai).

Praktikoje dažniausiai taikomi šie prognozavimo metodai: prognozavimas remiantis praeities veiklos rezultatų vertinimu bei prognozavimas remiantis numatytu pajamų (sąnaudų) pasikeitimu (Mackevičius, 2007).

Pagal pirmąjį metodą, siekiama nustatyti pajamų ir sąnaudų tendencijas, pardavimo pajamų ir sąnaudų priklausomybę, gamybos išlaidų apimtį ir kt. Taikant šį prognozavimo būdą rekomenduojama ne tik išsamiai išanalizuoti įmonės praeities rezultatus, bet ir atlikti SSGG analizę.

Antras prognozavimo metodas taikomas, kai nėra įmonės praeities rezultatų. Pagal šį metodą nagrinėjamas verslo planas bei plėtros galimybės ir numatomi pajamų, sąnaudų, pelno ir finansavimo poreikiai.

Prognozuojant įmonės veiklos perspektyvas svarbiausia įvertinti gamybos apimtį ir nustatyti optimaliausius gamybos pajėgumus, kurie užtikrintų efektyviausią išteklių panaudojimą ir didžiausią pelną. Prognozavimas dažniausiai pradedamas nuo pardavimo perspektyvų numatymo (Obi, 1998). V. Kvedaraitė (1997) ir V. Bagdžiūnienė (2006) siūlo naudoti lūžio taško metodą, kuris parodo tokias pardavimo apimtis, kurios padengia visas veiklos (gamybos) sąnaudas, t.y. garantuoja pardavimą, dar negaunant pelno, bet ir nepatiriant nuostolių.

Įmonės plėtros galimybes taip pat galima nustatyti atliekant masto ir asortimento ekonomijos rodiklių skaičiavimus. J. Mackevičius (2007) masto ekonomiją, kuri dar vadinama masinės gamybos efektu, apibūdina kaip vidutinių produkcijos vieneto kaštų mažėjimą, sąlygojamą gamybos apimties didėjimo. Ekonomija taip pat gali būti pasiekta didinant produktų ar paslaugų asortimentą. Asortimento ekonomija pasireiškia, kai gaminti porą produktų kartu yra pigiau, nei juos gaminant po vieną.

Planuojant įmonės plėtrą būtina įvertinti riziką ir veiksnius. J. Mackevičius (2007) nurodo tris pagrindinius veiksnius, kurie turi realią įtaką įmonės plėtrai: rinkodara, valdymas ir finansiniai ištekliai. D. Šlekienė ir I. Klimavičienė (2000), J. Mackevičius (2007) bei E. Buškevičiūtė ir I. Mačerinskienė (2009) įtaką darančius veiksnius suskirsto į išorinius (socialiniai, technologiniai, ekonominiai, politiniai ir konkurencinės aplinkos veiksniai) ir vidinius (valdymo struktūra, naudojamos technologijos, darbuotojų vadybinis ir ekonominis pasirengimas).

Įvertinus veiksnius iškyla klausimas kaip nustatyti įmonės plėtros ribą, kad ji veiktų stabiliai, tad dažniausiai skaičiuojamas įmonės stabilaus augimo koeficientas. Šį koeficientą įtakoja: gamybos tobulinimas, pelningumo didinimas, tinkama kainų politika ir panašūs veiksniai. Nustatyti, ar įmonės plėtra greita, padeda pardavimo pajamų koeficientas. Siekiant

išvengti nevaldomos įmonės plėtos, galima apsiskaičiuoti ir ilgalaikio turto grynąją vertę (Mackevičius, 2007).

Įmonės plėtrą rodo daugybė rodiklių ir reiškinių, tokių kaip sėkmingas skverbimasis į rinką, aukšta produkcijos kokybė, didėjanti eksporto apimtis, gerėjanti įrenginių techninė būklė ir panašūs veiksniai.

Taigi, vadovo užduotis ne tik įvertinti esamą įmonės situaciją, bet ir numatyti jos plėtrą. Siekiant įmonės veiklos tęstinumo neapsieinama be prognozavimo, kuris padeda identifikuoti galimas grėsmes, įmonės silpnąsias vietas ir laiku priimti sprendimus, galinčius pagerinti situaciją ir išvengti neigiamo poveikio (Mackevičius, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad įmonės ekonominė analizė padeda objektyviai įvertinti įmonės situaciją, riziką, priimti tinkamus sprendimus ir užtikrinti tolimesnes įmonės plėtos galimybes. Atliekant ekonominę analizę įmonė turi išsikelti pagrindinius analizės tikslus, tinkamai pasirinkti jos metodus ir patikrintą informaciją ir galiausiai tinkamai įvertinti analizės rezultatus, nes dauguma jų parodo ar sėkminga linkme eina įmonė, o jei ne identifikuoja priežastis ir padarytas klaidas, tad svarbu periodiškai atlikti įmonės ekonominę analizę, kad būtų laiku identifiкуotos grėsmės ir imtasi tinkamų priemonių joms pašalinti.

1.5. Apibendrinimas

Išanalizavus mokslinę literatūrą, ekonominę analizę galima apibūdinti, kaip įmonės veiklos rezultatų analizę, atliekamą pasitelkiant matematinius ir statistinius metodus, siekiant įvertinti kokį poveikį ir įtaką įmonės veiklai daro atitinkami vidiniai ir išoriniai veiksniai, atskleisti nepanaudotus rezervus, ištaisyti padarytas klaidas ir identifikuoti įmonės veiklos perspektyvas bei užtikrinti veiklos tęstinumą. Įmonės ekonominę būklę geriausiai atspindi veiklos efektyvumo, pelningumo, mokumo, darbo išteklių panaudojimo ir išlaidų lygio rodikliai. O veiklos tęstinumą nusako ne tik finansinių ataskaitų straipsnių pokyčiai ar finansiniai santykiniai rodikliai, bet bankroto analizė ir veiklos perspektyvų analizė.

Pasitelkus pirmoje bakalauro baigiamojo darbo dalyje išvardintus ir aprašytus ekonominės analizės metodus bei 5 metų (2007-2011 m.) UAB „Žemaičių virvės“ duomenis, antroje dalyje bus analizuojama įmonės ekonominė būklė ir numatomos jos veiklos perspektyvos.

2. UAB „ŽEMAIČIŲ VIRVĖS“ VEIKLOS EKONOMINĖ ANALIZĖ IR PERSPEKTYVOS

2.1. UAB „Žemaičių virvės“ verslo aprašymas

UAB „Žemaičių virvės“ – tai gamybinė įmonė, kurios pagrindinė produkcija – virvės, virvelės, lynai bei trosai. Produkcija naudojama: statybos sektoriaus įmonėse (kėlimo darbams atlikti, įvairioms prekėms supakuoti ir pargabenti); laivininkystės ir žuvininkystės pramonės įmonėse (kėlimo darbams atlikti), mėsos pramonės įmonėse (mėsos gaminių pakavimui ir surišimui); vidine apdaila ir namų apyvokos daiktais besiverčiančios įmonės (produkcija naudojama kaip vidinės apdailos, dekorų sudėtinė dalis).

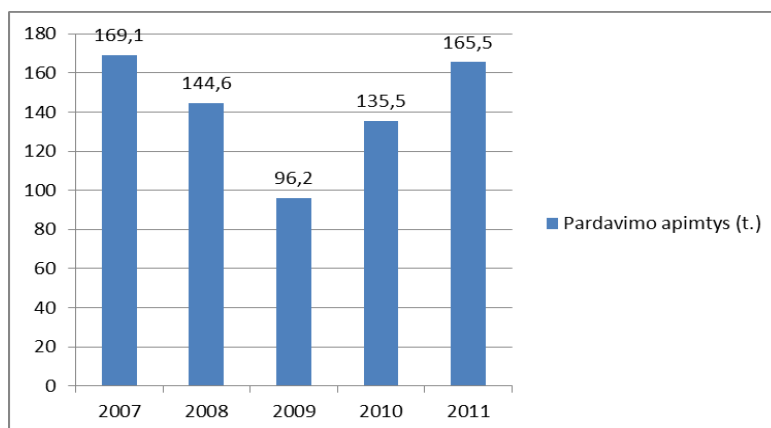
Įmonės veiklos pradžia siejama su 1993 metais. Tuomet Skuodo rajone, Aleksandrijos kaime, kartu su Vokietijos kompanija „Erla und Berni“ buvo sukurta bendro kapitalo įmonė UAB „Jalėja“ ir pradėta įmonės veikla. 1995 metais buvo išpirktas akcijų paketas priklausantis vokiečių kompanijai „Erla und Berni“, o UAB „Jalėja“ buvo reorganizuota į UAB „Žemaičių virvės“.

UAB „Žemaičių virvės“ laikosi tradicinės linijinės valdymo struktūros, kai aukščiausias pareigas įmonėje užima direktorius, kuriam tiesiogiai pavaldūs visi darbuotojai (vadybininkė, buhalterė, sandėlininkė, vairuotojas-ekspeditorius, mašinų operatoriai, pakuotojai). Tokia organizacinė struktūra yra pati efektyviausia nedidelėms įmonėms, nes patiriamos mažiausios valdymo išlaidos. Įmonėje dirba 22 darbuotojai, kurie turi didelę patirtį virvių gamybos srityje ir dirba ne vienerius metus, nes darbuotojų kaita labai maža.

Įmonės gaminama produkcija: įvairaus diametro pintos ir suktos virvės iš sintetinių ir natūralių pluoštų, lininės virvės, špagatas, lanksčios vilktys ir impregnuotos virvės. Įmonė siekia naujinti asortimentą ir siūlyti klientams naują produkciją. Nuo 2009 metų pabaigos pradėtos gaminti impregnuotos virvės, kurios iki tol dar nebuvo gaminamos Lietuvoje, tačiau plačiai naudojamos laivininkystės ir žuvininkystės sektoriuje, todėl importuotos iš užsienio (didžiausia gamintoja Portugalija).

Įmonės gamybos apimtys iki 2009 m., sparčiai mažėjo, tai rodo sumažėjusią virvių gaminių paklausą, nes įmonė gamina pagal gautus užsakymus, kad produkcijos nereiktų sandėliuoti, tačiau 2010 m. pastebima gamybos apimčių augimo tendencija (žr. 2.1 pav.). Didžioji dalis įmonės produkcijos iki 2012 m. buvo parduodama Lietuvoje, o apie 5 proc. produkcijos eksportuoja į užsienio šalis (Latvija, Estija, Danija, Švedija, Vokietija), tačiau įmonė vis didesnę dėmesį skiria eksporto plėtrai ir tikisi išplėsti rinką pritraukdama naujų klientų.

Šiuo metu didžiausi Lietuvos klientai: UAB „Akvaservis“, UAB „Letpaka“, UAB „Baltlanta“, UAB „Senukų prekybos centras“, UAB „Ermitažas“, UAB „Bauhof LT“, UAB „Biovela“, UAB „Krekenavos agrofirma“. Įmonės konkurentai Lietuvoje: UAB „Randers Reb International“, UAB „Eurolinen“, UAB „Duguva“. Taip pat konkurentais galima įvardyti Kinijos ir Indijos gamintojus.

2.1 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pardavimų apimtys 2007-2011 m., tonomis

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Pagrindiniai žaliavų tiekėjai Lietuvos įmonės: UAB „BOS“, UAB „Triateksas“, UAB „Limageda“, UAB „Logichema“. Pagrindiniai įrenginių tiekėjai Ispanijos kompanija „Galan textile machinery S.L.“ ir Vokietijos įmonė GmbH „August Herzog maschinenfabrik“.

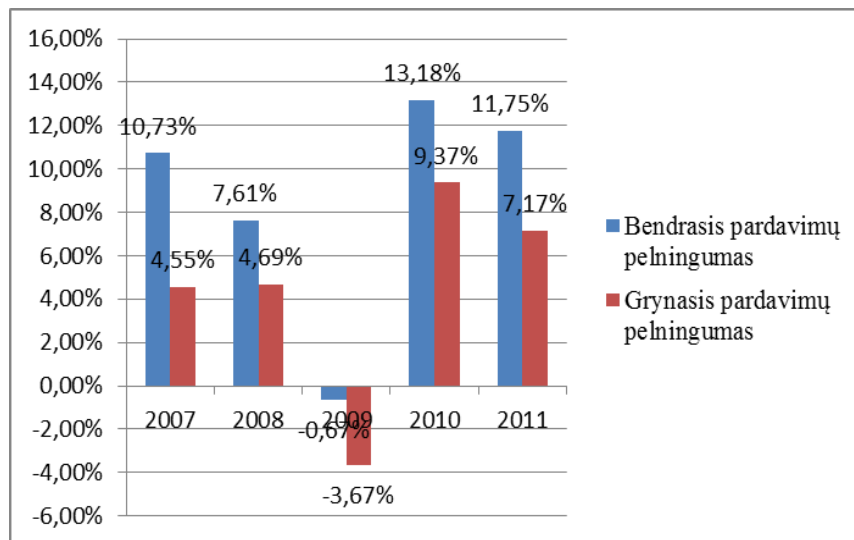
Norėdama įsitvirtinti naujose rinkose ir išlikti konkurencinga, įmonė periodiškai (kas 3-5 m.) įsigyja naujų įrengimų, kurie leidžia sumažinti gamybos sąnaudas, pagerinti produkcijos kokybę ir padidinti gamybos apimtis. Būtent 2011 liepos mėn. UAB „Žemaičių virvės“ iš Ispanijos kompanijos „Galan textile machinery S.L.“ įsigijo tris naujus įrengimus, kurių bendra vertė siekia 372 015 Lt. Įmonė labai didelį dėmesį skiria gaminių kokybei. Nuo 2008 m. įmonė įdiegė ISO 9001 - kokybės valdymo standartą, kuris būtinas norint produkciją eksportuoti į užsienio šalis.

2.2. Įmonės veiklos ekonominis įvertinimas

2.2.1. Pelningumo rodiklių analizė

Pagrindinis įmonės veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo kriterijus – tai įmonės gaunamas pelnas, todėl įmonės veiklos ekonominis vertinimas pradėtas nuo įmonės pelningumo rodiklių analizės.

Vienas dažniausiai analizuojamų įmonės rodiklių - tai bendrasis pardavimų pelningumas, parodantis, kiek grynojo pelno tenka vienam pardavimų litui bei padeda kontroliuoti parduotų prekių savikainą ir kainodarą. UAB „Žemaičių virvės“ bendrojo pelningumo dinamika 2007-2011 m. pateikta 2.2 paveiksle.

2.2 pav. UAB „Žemaičių virvės“ bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo dinamika 2007-2011 m., procentais

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Iš pateiktų duomenų (žr. 2.2 pav.) galima teigti, kad vidutiniškai per analizuojamą 2007-2011 m. laikotarpį įmonės iš vieno pardavimų lito vidutiniškai uždirbo 0,09 Lt bendrojo pelno. Tai rodo, kad įmonės pardavimo kaina yra pakankamai artima pagaminimo savikainai, įmonės antkainiai klientams nėra dideli, o įsigyjant didelį kiekį taikomos nuolaidos, siekiant išlaikyti lojalius klientus ir jų paklausą.

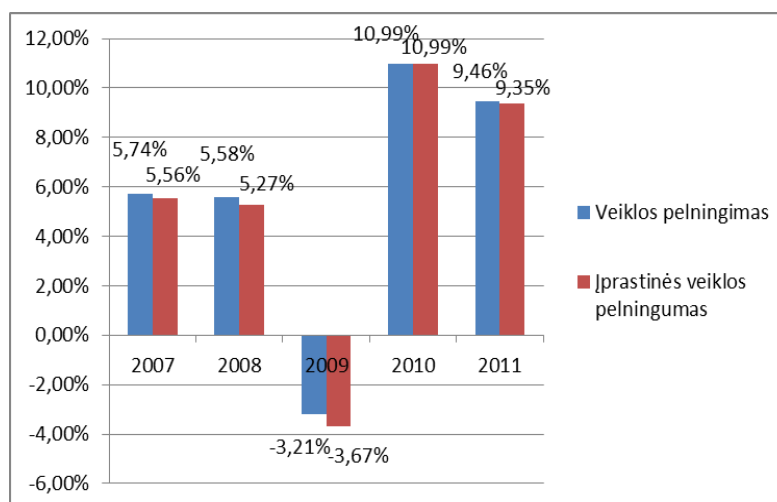
2007 m. įmonės bendrasis pardavimų pelningumas siekė apie 11 proc. ir pagal Statistikos departamento rekomenduojamas normas šis rodiklis vertinamas gerai, tačiau iki 2009 m. bendrasis pardavimų pelningumas sumažėjo net 11,4 procentinių punktų ir pasiekė neigiamą ribą. 2009 m. pardavimų neigiamas pardavimų pelningumas rodo, kad produkcija buvo parduota nepadengiant įmonės sąnaudų. Gamybos savikaina buvo 0,67 proc. didesnė nei pardavimo pajamos, kas rodo, jog produkcija buvo parduota pigiau nei kainavo jos pagaminimas. Šį blogą įmonės rezultatą lėmė ir 33,47 proc. sumažėjusi gamybos apimtis, kurią įtakėjo sunki šalies ekonominė situacija ir šalyje prasidėjusi ekonominė krizė, kuri apėmė ne tik UAB „Žemaičių virvės“, bet ir statybos, žuvininkystės, žemės ūkio sektorius, o jie pagrindiniai įmonės klientai. Statistikos departamento duomenis 2009-2011 m. žemės ūkio, miškininkystės bei žuvininkystės sektoriaus ir statybos sektoriaus įmonių įregistruotų

skaičius skyrėsi nuo veiklą vykdančių įmonių skaičiaus, tai parodo kad įmonės dėl paklausos trūkumo sustabdė savo veiklą, kad nebūtų dirbama nuostolingai. 2009 m. žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriaus įmonių buvo įregistruota net 44,75 proc. daugiau nei vykdančių veiklą (55,25 proc.), 2010 m. įregistruotų įmonių skaičius buvo net 47,96 proc. didesnis už vykdančių veiklą. Ta pati situacija ir statybos sektoriuje, kur 2009 m. 73,62 proc. vykdė veiklą, o 2010 m. tik 68,21 proc. Taip pat įmonių blogėjančią įmonių situaciją ir šalies ekonominę padėtį identifikuoja nuo 2008 metų net 92,6 proc. išaugęs įmonių bankroto bylų skaičius. UAB „Žemaičių virvės“ 2008-2009 m. mažėjo paklausa, pardavimų apimtys, taip pat ir pardavimų pajamos sumažėjo net 546 075 Lt (2009 m. siekė 1 207 015 Lt., 2008 m. – 1 753 090 Lt.). Tačiau 2010 m. vienas pardavimo pajamų litas uždirbo 0,13 Lt bendrojo pelno, o 2011 m.- 0,12 Lt ir, remiantis Statistikos departamento pateiktais orientaciniais įmonių finansinės būklės rodiklių vertinimo lygiais yra vertinami kaip patenkinami, tačiau pagal pateiktus tekstilės įmonių rezultatus įmonės UAB „Žemaičių virvės“ bendrasis pelningumas 2011 m. siekdamas apie 12 proc., beveik 9 proc. atsilieka nuo analogišką produkciją gaminančių įmonių, kurių pelningumas 2011 m. buvo lygis 20,9 proc., t.y. vienas pardavimo pajamų litas tekstilės įmonėje vidutiniškai uždirbo apie 0,21 Lt. grynojo pelno. Lyginant UAB „Žemaičių virvės“ 2010 m. rezultatus su 2011 m. galima daryti išvadą, kad augo gamybos apimtys (dėl padidėjusios paklausos, padaugėjusių užsakymų), pardavimo pajamos (dėl išaugusių pardavimo apimčių ir kainų) ir pardavimo savikaina (dėl 5 proc. pabrangusių žaliavų ir įmonėje augusio darbo užmokesčio).

Grynasis pardavimų pelningumo rodiklis, parodantis kiek grynojo pelno tenka vienam apyvartos litui ir apibrėžiantis visos įmonės veiklos galutinį pelningumą, analizuojamu 2007-2011 m. pateiktas 2.2 paveiksle. 2007 – 2008 metais grynojo pardavimų pelningumo rodiklis nežymiai išaugo (0,2 procentinio punkto) ir atitinkamai siekė 4,5 proc. ir 4,7 proc., tačiau pagal Statistikos departamento rekomenduojamą lygį šie rodikliai vertinami neigiamai, nes mažesni už 5 proc. ribą. 2009 m. grynasis pardavimų pelningumo rodiklis identifikuoja sunkią įmonės situaciją, kaip ir kiti finansiniai rodikliai jis yra neigiamas bei vertinamas blogai, tačiau 2010 m. jis padidėjo 8,36 proc. punkto ir pasiekė 9,4 proc., o 2011 m. sumažėjo iki 7,2 proc., tačiau analizuojamais 2010-2011 metais šie rodikliai vertinami patenkinamai, nes pagal Statistikos departamento rekomenduojamą normą buvo didesni už 5 proc. ribą. 2011 m. grynojo pelningumo rodiklis buvo 1,9 proc. punkto didesnis už tų metų Statistikos departamento pateiktą vidutinį tekstilės įmonių pelningumo rodiklį, kuris siekė 5,3 proc. Tekstilės įmonių grynasis pelningumas pasiekė aukščiausią ribą 2010 m., kai sudarė 6,29 proc., o 2007-2009 m. tekstilės įmonių grynojo pelningumo rodikliai buvo neigiami, kaip ir UAB „Žemaičių virvės“ 2009 m. grynojo pelningumo rodiklis. Pateikti Statistikos

departamento tekstilės įmonių grynojo pelningumo rezultatai rodo, kad šalyje iki 2009 m. šalyje tekstilės įmonės dirbo nepelningai, o nuo 2010 m. tekstilės pramonė atsigavo ir ėmė dirbti pelningai.

Apskaičiavus veiklos pelningumą ir įprastinės veiklos pelningumą per analizuojamą 2007-2009 m. laikotarpį veiklos pelningumas sumažėjo 8,95 proc. punkto, o įprastinės veiklos pelningumas – 9,23 procentinio punkto ir 2009 m. šie rodikliai buvo neigiami bei pagal Statistikos departamento rekomenduojamą lygį vertinami blogai (žr. 2.3 pav.). 2010 m. veiklos ir įprastinės veiklos pelningumas siekė 11 proc., 2011 m. nežymiai sumažėjo ir veiklos pelningumas siekė-9,46 proc., o įprastinės veiklos – 9,36 proc. Šių rodiklių tendencija augti įmonei yra naudinga, nes kuo šie rodikliai didesni, tuo įmonė geriau valdo veiklos sąnaudas, tačiau 2011 m. nežymų veiklos ir įprastinės veiklos pelningumo sumažėjimą lėmė patirtas investicinės veiklos nuostolis (-2447 Lt), kuris lyginant su 2010 m. išaugo net 37 kartus.

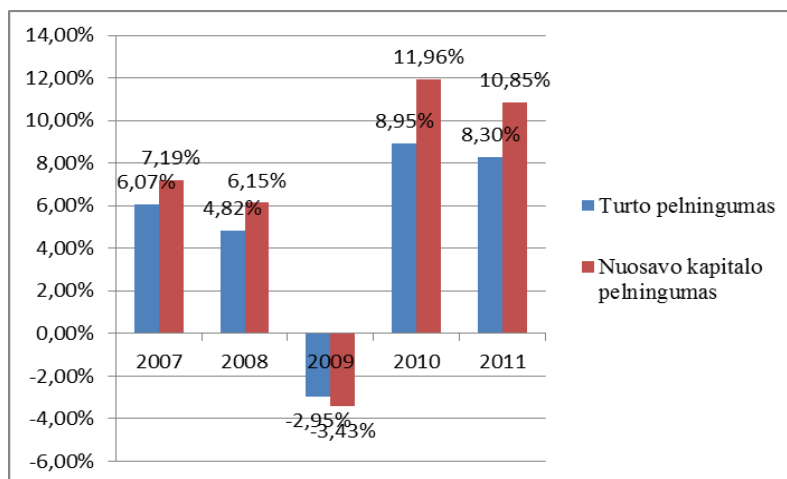

2.3 pav. UAB „Žemaičių virvės“ veiklos ir įprastinės veiklos pelningumo dinamika 2007-2011 m., procentais

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Turto pelningumas arba turto grąža, apibūdinanti sugebėjimą pelningai naudoti turtą ir parodanti, kokia viso turto dalis susigražinama pelno pavidalu, per analizuojamą 2007-2011 m. laikotarpį kito netolygiai (žr. 2.4 pav.). Šis rodiklis 2007 siekė 6 proc., o 2008 m. sumažėjo 1 procentiniu punktu ir siekė 5 proc., pagal Statistikos departamento rekomendacijas šis rodiklis vertinamas nepatenkinamai, nes buvo mažesnis už 8 proc. rekomenduojamą lygį. O 2009 m. šis rodiklis, kaip ir bendrasis bei grynasis pelningumas pasiekė kritinę – neigiamą ribą, tai identifikuoja nuostolingą įmonės veiklą. Įmonės pardavimas augant sparčiau nei išlaidoms 2010-2011 metais turto grąžos rodiklis svyravo nuo 8,9 proc. – 2010 m. iki 8,3 proc. – 2011 metais ir vertinamas patenkinamai. Analogiška veikla

užsiimančių tekstilės sektoriaus įmonių turto pelningumas 2007-2009 m. buvo neigiamas (svyravo nuo -0,6 iki -2,79), o 2010 m. tekstilės įmonių turto pelningumo rodiklis buvo 1,46 procentinio punkto mažesnis nei UAB „Žemaičių virvės“ ir siekė 7,44 proc., tai rodo gerėjančią situaciją tekstilės pramonėje.

2.4 pav. UAB „Žemaičių virvės“ turto ir nuosavo kapitalo pelningumo dinamika 2007-2011 m., procentais

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Turto pelningumo rodiklis paprastai lyginamas su rinkoje nusistovėjusiomis palūkanų normomis. Jis parodo, ar įmonė efektyviai naudoja savo turimą turtą, ar įmonės savininkui būtų naudingiau pinigus laikyti banke ir už tai gauti palūkanas už indėlius. Remiantis Šiaulių banko ir DNB banko skelbiamomis metinėmis terminuotų indėlių palūkanų normomis galima teigti, kad palūkanų normos per 2007-2009 m. augo, kol 2009 m. pasiekė aukščiausią lygį ir DNB banke siekė 6,6 proc., o Šiaulių banke – 9,2 proc. Po to metinės palūkanų normos už terminuotus indėlius turėjo tendenciją mažėti ir per 2009 – 2011 m. DNB banke sumažėjo 5,3 procentinio punkto, o Šiaulių banke - net 6,1 procentinio punkto ir atitinkamai siekė 1,3 proc. bei 3,1 proc. Per analizuojamą 2007-2011 m. laikotarpį DNB bankas buvo mokantis mažiausias palūkanas, o Šiaulių bankas, mokantis vienas didžiausių palūkanų už terminuotą indėlį. Remiantis atliktų turto pelningumo skaičiavimų duomenimis bei Šiaulių banko ir DNB banko skelbiamomis metinėmis terminuotų indėlių palūkanų normomis galima teigti, kad 2007 m. įmonė savo turtą panaudojo efektyviai, nes turto pelningumo rodiklis buvo 0,07 procentinio punkto aukštesnis už Šiaulių banko 6 proc. mokamas palūkanų normas ir net 1,67 procentinio punkto aukštesnis už DNB banko mokamą palūkanų normą. Tačiau 2008-2009 m. įmonei būtų buvę pelningiau pinigus laikyti banke, nes 2008 m. metinės palūkanų norma svyravo nuo 6,4 proc. iki 6,8 proc., kai tuo tarpu įmonės turto pelningumo rodiklis nuo

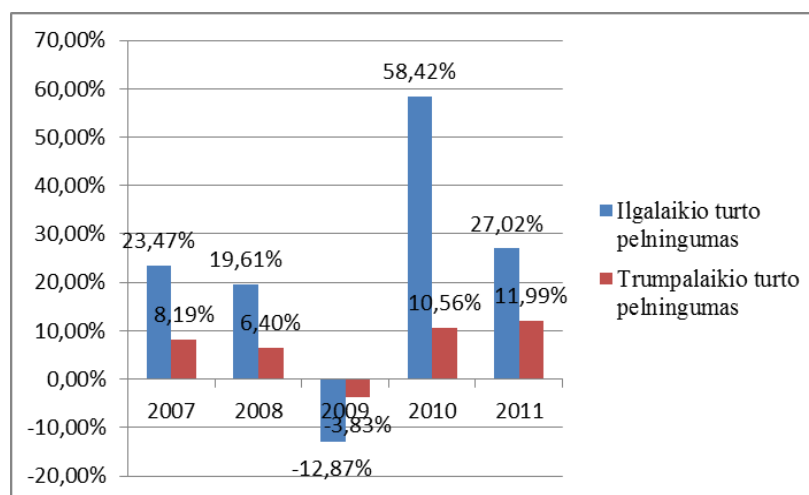
mažiausios palūkanų normos atsiliko net 1,58 procentiniu punktu. 2009 m. kai įmonės turto pelningumo rodiklis buvo neigiamas, bankų mokamos metinės palūkanos už terminuotus indėlius buvo aukščiausios 6,6-9,2 proc. Tačiau nuo 2010 m. įmonės turtas panaudotas labai efektyviai, nes turto pelningumo rodikliui žymiai išaugus net iki 8,95 proc., o bankų mokamoms palūkanoms siekiant vos 1-3,2 proc., įmonės savininkai laikydami turtą terminuotuose indėliuose uždirbtų mažiausiai 2,8 karto mažiau, o 2011 m. – 2,7 karto mažiau.

Akcinio kapitalo pelningumo rodiklių pokyčius įtakojo tik įmonės grynojo pelno pokyčiai, nes akcinis kapitalas UAB „Žemaičių virvės“ per visą analizuojamą laikotarpį nekito. 2009 m. UAB „Žemaičių virvės“ buvo pasiektas grynasis nuostolis -44 354 Lt, o 2010 m. vienas akcinio kapitalo litas tais metais uždirbo 0,18 Lt grynojo pelno. 2011 m. šis rodiklis nežymiai sumažėjo ir vienas akcinio kapitalo litas tais metais uždirbo 0,17 Lt grynojo pelno.

Nuosavo kapitalo pelningumo rodiklių pokyčius (žr. 2.4 pav.) įtakojo nepaskirstytojo pelno pokyčiai, nes bendrovės akcinis kapitalas ir rezervai viso analizuojamo laikotarpio metu nekito. 2007 – 2010 metais šis rodiklis nežymiai mažėjo 1,1 procentiniu punktu ir 2010 m. siekė 6,1 proc. bei pagal Statistikos departamento rekomendacijas, vertinamas nepatenkinamai, nes nesiekė 10 proc. ribos. O 2009 m. UAB „Žemaičių virvės“ nuosavo kapitalo pelningumas buvo neigiamas (-3,43 proc.). Tai įtakojo lėtesnis nuosavo kapitalo (13,58 proc.) augimas, nei trumpalaikių įsipareigojimų (164,17 proc.). 2010 m. nuosavo kapitalo pelningumas padidėjo 15,39 procentinio punkto ir vienas investicijų litas tais metais uždirbo 0,11 Lt grynojo pelno, o 2011 m. – 0,12 Lt. 2009 m. šis rodiklis vertinamas blogai, nes yra neigiamas, o 2010-2011 m. – patenkinamai, nes yra didesnis už 10 proc. Nuosavo kapitalo pelningumo mažėjimą 2009 m. lėmė spartesnis nuosavo kapitalo nei grynojo pelno kitimo tempas, nes 2009 m. patirti gryniesi nuostoliai, kurie įtakojo neigiamą rodiklio lygį. Analogiška veikla užsiimančių tekstilės įmonių nuosavo kapitalo pelningumas 2007-2009 m. buvo neigiamas ir vertinamas blogai, teigiamą ribą nuosavo kapitalo pelningumas tekstilės įmonėse pasiekė tik 2010 m. kai pasiekė 10,45 proc.

UAB „Žemaičių virvės“ 2007-2011 m. ilgalaikio ir trumpalaikio turto pelningumas kito netolygiai (žr. 2.5 pav.).

Atlikti ilgalaikio turto pelningumo skaičiavimai rodo, kad didžiausias ilgalaikio turto pelningumo rodiklis užfiksuotas 2010 m., kai vienam ilgalaikio turto litui teko 58,42 proc. grynojo pelno, o mažiausias – 2009 m., kai kaip ir kiti įmonės pelningumo rodikliai pasiekė neigiamą ribą dėl nuostolingos veiklos. Didžiausias pokytis pastebimas 2009-2010 m. kai grynasis pelnas didėjo sparčiau nei ilgalaikis turtas. 2011 m. ilgalaikio turto pelningumas sumažėjo 31,4 proc. punktu ir siekė 27,02 proc., tam įtakos turėjo padidėjusi ilgalaikio turto apimtis dėl įsigytų naujų įrengimų.

2.5 pav. UAB „Žemaičių virvės“ ilgalaikio ir trumpalaikio turto pelningumo dinamika 2007-2011 m., procentais

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

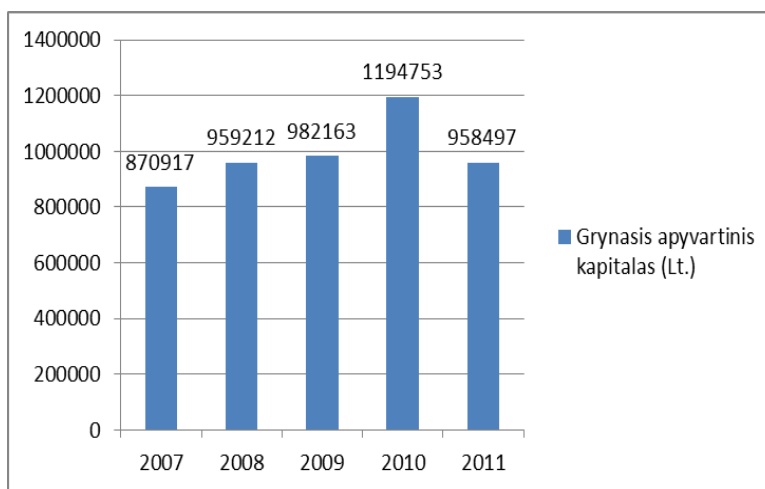
Įmonės trumpalaikio turto pelningumo kitimas nebuvo taip sparčiai svyruojantis, kaip ilgalaikio turto, nes grynasis pelnas ir trumpalaikis turtas kito panašiu tempu. Aukščiausią ribą trumpalaikio turto pelningumas pasiekė 2011 m. (žr. 2.5 pav.) ir siekė beveik 12 proc., o mažiausią – 2009 m., kai buvo neigiamas, kaip ir kiti įmonės pelningumo rodikliai.

Apskaičiavus įmonės pelningumo rodiklius galima daryti išvadą, kad iki 2009 m. įmonė veikė pelningai ir uždirbo pelną, tačiau 2009 m., kaip parodė visi pelningumo rodikliai ir pelno (nuostolių) ataskaita įmonė susidūrė su sunkumais ir dirbo nuostolingai, patirtos sąnaudos viršijo gautas pajamas. Tačiau 2010-2011 m. pelningumo rodikliai vertinami patenkinamai, kas rodo įmonės išlaidų efektyvesnį valdymą ir gerėjančią įmonės situaciją. Lyginant UAB „Žemaičių virvės“ pelningumo rodiklius su analogiška veikla užsiimančių tekstilės įmonių, analizuojamos įmonės pelningumo rodikliai buvo geresni, nes tik 2009 m. siekė neigiamą lygį, kai tuo tarpu šalies tekstilės pramonės pelningumo rodikliai, išskyrus bendrąjį pelningumą, iki 2009 m. buvo neigiami ir tik 2010 m. pasiekė teigiamą lygį. Taip pat UAB „Žemaičių virvės“ 2009 m. gryniesi nuostoliai siekė (-44 354 Lt), kai tuo tarpu analogiškose tekstilės įmonėse 2009 m. nuostoliai buvo 2 833 Lt didesni ir sudarė (-47 187 Lt). Pagal pateiktą statistinę informaciją 2009 m. tik 47,74 proc. arba 74 tekstilės įmonės dirbo pelningai, likusios dirbo nuostolingai. Tačiau nors UAB „Žemaičių virvės“ 2009 m. dirbo nuostolingai, 2010 m. ji jau uždirbo 175 636 Lt grynojo pelno ir papildė 86,49 proc. tais metais sėkmingai veikiančių įmonių gretas, o kitos tekstilės įmonės, kurios dirbo nuostolingai (13,51 proc.) 2010 m. vis dar patyrė 9 124 Lt nuostolių, lyginant su 2009 m. jie sumažėjo net 80,66 proc.

Apibendrinant apskaičiuotus pelningumo rodiklius ir jų analizę galima teigti, kad įmonė dirba pelningai ir moka tinkamai kontroliuoti kainodarą bei įmonės kaštus, tai įrodo ir faktas jog įmonė vienais metais patyrusi nuostolius, kitais ji jau uždirba pelną.

2.2.2. Mokumo rodiklių analizė

Mokumo rodikliai rodo įmonės gebėjimą turimomis mokėjimo priemonėmis apmokėti trumpalaikius ir ilgalaikius įsipareigojimus. Tiriant UAB „Žemaičių virvės“ trumpalaikio mokumo rodiklius nustatyta, kad grynasis apyvartinis kapitalas visais analizuojamais metais buvo teigiamas (žr. 2.6 pav.). Priešinga situacija rodytų, kad įmonė turi didelius įsiskolinimus, kurių negali padengti ir apyvartinės lėšos įmonėje yra naudojamos neefektyviai ir įmonė neturi galimybės plėsti veiklą, būti konkurencinga rinkoje. 2007-2010 m. grynasis apyvartinis kapitalas bendrovėje didėjo ir per analizuojamą laikotarpį išaugo 323 836 Lt ir 2010 m. siekė 1 194 753 Lt., o 2011 m. sumažėjo beveik 20 proc. ir pasiekė 958 497 Lt. Rodiklio didėjimą lėmė trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų pokyčiai. Teigiamą poveikį šiam rodikliui turėjo trumpalaikio turto greitas augimas, o 2011 m. rodiklio mažėjimą lėmė trumpalaikio turto sumažėjimas.

2.6 pav. UAB „Žemaičių virvės“ grynasis apyvartinis kapitalas 2007-2011 m., litais

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas, kuris dar vadinamas padengimo koeficientu, padeda nustatyti, kiek trumpalaikis turtas viršija trumpalaikius įsipareigojimus. Kuo jis didesnis, tuo įmonės situacija saugesnė. Vakarų Europos šalyse manoma, kad patenkinamas šio rodiklio lygis svyruoja nuo 1 iki 1,2 proc., kadangi UAB „Žemaičių virvės“ šis rodiklis viršija minėtąją reikšmę (žr. 2.7 pav.), bendrovės bendrasis trumpalaikis mokumas visu analizuojamu 2007 – 2011 metų laikotarpiu vertinamas gerai ir viršija rekomenduojamą reikšmę atitinkamai daugiau nei 2 kartus, 2007 m. viršija 3,99 karto, 2008 m. – 3,28 karto,

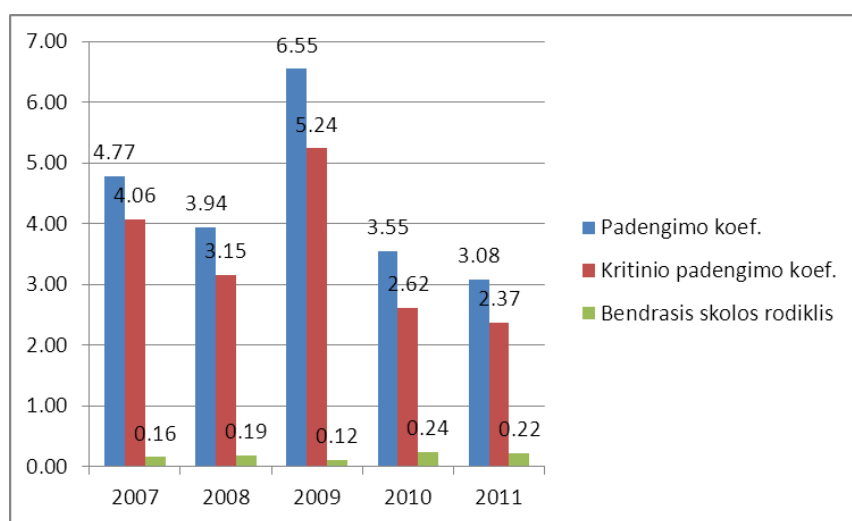
2009 m. – 5,45 karto, 2010 m. - 2,96 karto, 2011 m.-2,55 karto. Didžiausias padengimo koeficiento lygis pasiektas 2009 m., o mažiausias – 2011 m., tai lėmė spartesnis trumpalaikių įsipareigojimų augimas, nei trumpalaikio turto. Analogiška veikla užsiimančių tekstilės įmonių, kurių rezultatus pateikė Statistikos departamentas, bendras mokumo koeficientas 2007-2008 m. nežymiai sumažėjo 0,02 ir 2008 m. siekė 0,85 ir pagal Vakarų šalyse rekomenduojamą lygį vertinami neigiamai. 2009 m. padengimo koeficientas išaugo 0,07 tačiau nepasiekė patenkinamos 1 ribos, siekdamas 0,92. 2010 m. tekstilės įmonių vidutinis bendras mokumo koeficientas smarkiai išaugo, net 43,21 proc. ir pasiekė 1,62 lygį ir viršija rekomenduojamą išlaikyti Vakarų Europos šalyse, todėl vertinamas gerai. Bendrojo trumpalaikio mokumo koeficiento pokyčius lėmė spartesnis trumpalaikio turto nei trumpalaikių įsipareigojimų augimas.

Manevringumo koeficientas, parodantis kokią nuosavo kapitalo dalį sudaro trumpalaikis turtas, per analizuojamą 2007 – 2011 metų laikotarpį svyravo nuo 0,87 iki 1,13 ir buvo labai artimas Statistikos departamento pateiktam tekstilės įmonių manevringumo koeficientui, kuris 2009 m. siekė 0,9, o 2010 m. sumažėjo 0,1 ir buvo 0,8. UAB „Žemaičių virvės“ aukščiausias manevringumo koeficientas buvo 2010 m., o mažiausias – 2007 m.

Tiriant UAB „Žemaičių virvės“ bendrą skolos rodiklį (žr. 2.7 pav.) nustatyta, jog per analizuojamą laikotarpį 2007 – 2011 metus skolintos lėšos turte svyravo nuo 11,8 proc. iki 23,8 proc. Šis bendras skolos rodiklis pagal statistikos departamento rekomendacines ribas vertinamas labai gerai, nes mažesnis nei 30 proc. Analizuojamos įmonės UAB „Žemaičių virvės“ rodiklis yra geresnis už Statistikos departamento pateiktą tekstilės įmonių rodiklį, kuris tekstilės įmonėse 2007 ir 2008 m. nekito ir siekė 54 proc., 2009 m. sumažėjo 2 proc. (52 proc.), o 2010 sumažėjo net 14 proc., tačiau nepasiekė Statistikos departamento rekomenduojamos 30 proc. ribos ir viršijo ją 8 proc. (38 proc.). Viršytas rekomenduojamas lygis rodo tekstilės įmonėms gresiančią finansinę riziką, kurią įrodo ir 2008-2009 m. didesnis nuostolingai veikiančių tekstilės įmonių skaičius nei pelningai dirbančių. Darbe analizuojamai įmonei negresia finansinė rizika ir bendras skolos rodiklis vertinamas labai geras, nes įmonės turtas auga sparčiau, nei įmonės įsipareigojimai.

Kitas svarbus rodiklis, analizuojamas siekiant įvertinti įmonės finansinę būklę yra kritinio padengimo koeficientas, apibūdinamas kaip santykis tarp didžiausio likvidumo turto komponentų ir trumpalaikių įsipareigojimų. Vakarų Europos šalyse manoma, kad šis rodiklis turėtų būti lygus maždaug 1. UAB „Žemaičių virvės“ kritinio padengimo koeficiento dinamika pateikta 2.7 paveiksle. Iš diagramos matome, kad 2008 m. vienam trumpalaikių įsipareigojimų litui analizuojama bendrovė turėjo 3,15 Lt greitai realizuojamo trumpalaikio turto, 2009 m.- 5,24 Lt. Gana didelis rodiklio lygis parodo, kad įmonė neefektyviai naudoja

lėšas. Tačiau per 2010 m. šis rodiklis sumažėjo iki 2,62, o 2011 m.-2,36 ir tai rodo, kad rodiklis artėja prie rekomenduojamo. Pagal Statistikos departamento pateiktus tekstilės įmonių rodiklius, 2011 m. kritinio likvidumo koeficientas buvo lygus 1,03 ir tai nežymiai viršija rekomenduojamą 1 ribą, tačiau jis daugiau nei 2 kartus mažesnis už UAB „Žemaičių virvės“. Mokumas įmonėje didėjo dėl sparčiai didėjančio trumpalaikio turto (pirkėjų įsiskolinimo, atsargų, pinigų ekvivalentų). Absoliutaus trumpalaikio mokumo koeficiento reikšmė pagal Statistikos departamento rekomendacijas neturėtų būti mažesnė, kaip 0,2-0,25 proc. UAB „Žemaičių virvės“ analizuojamu laikotarpiu šis rodiklis svyravo nuo 0,50 iki 0,88, tad šis rodiklis vertinamas gerai. Tačiau atotrūkis tarp skubaus ir absoliutaus mokumo koeficientų parodo, kad įmonės lėšos išaldomos gautinose sumose ir tai silpnoji įmonės vieta.

2.7 pav. UAB „Žemaičių virvės“ padengimo ir kritinio padengimo koeficientų bei bendrojo skolos rodiklio dinamika 2007-2011 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Analizuojant UAB „Žemaičių virvės“ finansinius rodiklius buvo įvertintas finansinis svertas, parodantis kapitalo struktūrą bei kiek įsipareigojimų tenka vienam nuosavo kapitalo litui. Kuo šis koeficientas didesnis, tuo įmonės įsiskolinimo padengimas darosi sudėtingesnis. 2009 m. kapitalo struktūroje dominavo nuosavos lėšos, nes finansinis svertas tais metais siekė 0,14. 2010 m. finansiniam svertui išaugus 0,32 punkto įmonės finansinė rizika tapo didesnė, tačiau šis rodiklis mažesnis už 1, kuris žymi optimalią ribą, todėl palyginus finansinę rizika ganėtinai maža. Finansinio svarto pokyčiams didžiulę įtaką padarė nuosavas kapitalas, kuris per 2009 – 2010 m. išaugo 13,58 proc., o per 2010-2011 dar 6,82 proc.

Pastovaus mokumo koeficientas, nusakantis įmonės bankroto riziką, 2008 m. buvo didesnis nei 1, vadinasi jis mažina įmonės bankroto grėsmės tikimybę. 2008 m. pastovaus mokumo koeficientas siekė 4,1 punkto, 2009 m. - 7,3 punkto, o per 2010 m. sumažėjo 4,16

punkto, tačiau nepasiekė bankroto riziką identifikuojančios 1 ribos ir net daugiau nei 3 kartus ją viršijo siekdamas 3,14 punkto, o 2011 m. nežymiai padidėjo ir siekė - 3,40 punkto.

Pagal apskaičiuotus mokumo rodiklius galima daryti išvadą, kad įmonė turi pakankamai priemonių apmokėti turimus trumpalaikius įsipareigojimus nesusidurdama su dideliais sunkumais. Būtina pažymėti, kad įmonė neturi ilgalaikių įsipareigojimų, visą įsipareigojimų dalį sudaro trumpalaikiai įsipareigojimai. Tačiau svarbu kontroliuoti, kad įmonė tinkamai valdytų turimas lėšas ir turtą, jų neišsaldydama didelėse atsargose ir klientų įsiskolinimuose, kurie sudaro didžiąją dalį (vidutiniškai 56 proc.) įmonės trumpalaikio turto. Taip pat įmonė analizuojamais 2007-2011 m. savo veiklą finansavo naudodama didžiąją dalimi nuosavą kapitalą, o ne skolintą, tai rodo, kad įmonė nepriklauso nuo skolintojų ir veikia stabiliai bei negresia finansinė rizika.

2.2.3. Turto apyvartumo rodiklių analizė

Naudojant įmonės duomenis, kurie pateikti balanse ir pelno (nuostolių) ataskaitose, buvo atlikta turto apyvartumo rodiklių analizė, padedanti įvertinti kaip efektyviai įmonė valdo savo turtą. Įmonės turto panaudojimo intensyvumas rodo įmonės didėjančią veiklos rezultatą.

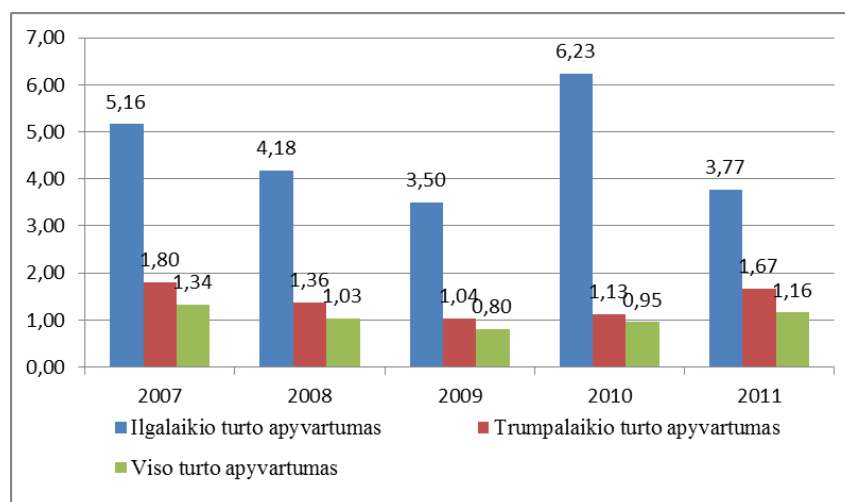
Vertinant veiklos efektyvumą, analizė buvo pradėta nuo viso turto apyvartumo rodiklio (kartais), parodančio viso turto apyvartų skaičių per metus, arba koeficientą išreiškus litais, kiek vienam viso turto litui tenka pardavimų. 2007 - 2009 m. laikotarpiu viso turto apyvartumo rodiklis turėjo tendenciją mažėti, tai rodo mažėjančią turto panaudojimo efektyvumą. 2007 m. turto apyvartumo rodiklis siekė 1,34 ir pagal Statistikos departamento rekomenduojamas normas gamybinėje įmonėje buvo vertinamas patenkinamai, nes koeficientas viršijo 1, tačiau nuo 2007 m. iki 2009 m. viso turto apyvartumas sumažėjo 1,6 karto ir pasiekė nepatenkinamą lygį (buvo lygus 0,8). Lyginant UAB „Žemaičių virvės“ viso turto apyvartumą su Statistikos departamento pateiktais šalies tekstilės sektoriaus viso turto apyvartumo rodikliais pastebima ta pati tendencija, kad 2007-2009 m. viso turto apyvartumas mažėja, 2010 m. ima augti, tačiau bendras šalies tekstilės sektoriaus viso turto apyvartumo rodiklis gana žemas ir 2007-2009 m. vertinamas nepatenkinamai, nes neviršija rekomenduojamo 1 lygio (2007 m.-0,93, 2009 m. – 0,78), tik lyginant su 2009 m. 2010 m. rodiklis padidėjo 24,27 proc. ir pasiekė patenkinamą 1,03 ribą. Tai rodo įmonių efektyvesnį turto panaudojimą gamyboje. UAB „Žemaičių virvės“ mažiausias viso turto apyvartumas buvo užfiksuotas 2009 m. kai siekė tik 0,8. Per 2010 m. šis rodiklis pagerėjo, tačiau išaugęs 15,79 proc. pasiekė 0,95 ir pagal Statistikos departamento rekomenduojamą lygį buvo vertinamas nepatenkinamai. 2010 m. viso turto apyvartumo koeficientas vertinamas blogai ir

dėl to, kad buvo 7,7 proc. mažesnis už šalies tekstilės įmonių. Tačiau 2011 m. lyginant su 2010 m. įmonės turto efektyvumas išaugo 1,2 karto ir pasiekė geriausią įmonės turto efektyvumo lygį (1,15), rodiklis vertinamas gerai. Įmonės turto apyvartumo rodiklio augimą lėmė jog UAB „Žemaičių virvės“ pardavimų pajamos didėjo sparčiau nei visas bendrovės turtas per tuos metus.

Ilgalaikio turto apyvartumas kartais rodo, ilgalaikio turto apyvartų skaičių per metus arba koeficientą išreiškus litais, kiek pardavimo pajamų tenka vienam ilgalaikio turto litui. Pagal Statistikos departamento rekomendacijas vertinamas gerai kai viršija 2 ir patenkinamai viršijantis 1, tačiau kuo rodiklis didesnis, tuo įmonės ilgalaikis turtas naudojamas efektyviau. Nagrinėjant 2007-2011 m. UAB „Žemaičių virvės“ ilgalaikio turto apyvartumo dinamiką pastebėtas netolygus šio rodiklio kitimas. Per 2007-2009 m. laikotarpį ilgalaikio turto apyvartumas sumažėjo 32,17 proc. ir 2009 m. pasiekė žemiausią lygį (3,5). 2009 m. pagal Statistikos departamento pateiktą Lietuvos tekstilės pramonės ilgalaikio turto apyvartumo lygį šis rodiklis taip pat buvo mažiausias ir siekė 1,37, o 2010 m. pasiekė aukščiausią ribą 2,03, kaip ir UAB „Žemaičių virvės“ ilgalaikio turto apyvartumo rodiklis, kuris tais metais pasiekė aukščiausią įmonės lygį (6,23), tai įmonėje priklausė nuo pardavimo pajamų spartesnio augimo už ilgalaikio turto apimties. 2011 m. ilgalaikio turto apyvartumo koeficientas lyginant su 2010 m. sumažėjo 2,46 ir siekė 3,77, tai lėmė ilgalaikio turto apimties pasikeitimas (padidėjimas). Ilgalaikio turto padidėjimą lėmė 2011 m. įsigyti nauji įrengimai, bei pastato statyba. Per visą analizuojamą 2007 – 2011 m. laikotarpį įmonės ilgalaikio turto apyvartumas kartais buvo vertinamas labai gerai, kadangi jis buvo didesnis už Statistikos departamento rekomenduojamą 2 ribą.

Trumpalaikio turto apyvartumas turi didelę įtaką įmonės finansinei būklei ir veiklos pelningumui, nes jam sulėtėjus didėja turto dydis, o kartu ir į jį investuotų pinigų suma. Trumpalaikio turto apyvartumo rodiklis, kuo didesnis, tuo įmonė efektyviau naudoja trumpalaikį turtą. Atlikti skaičiavimai parodė, kad trumpalaikio turto apyvartumas (kartais) per 2007 - 2009 m. sumažėjo 42,22 proc. ir atitinkamai 2007 m. siekė 1,80, o 2009 m. - 1,04, tai identifikuoja mažėjantį trumpalaikio turto panaudojimo efektyvumą, tačiau nuo 2010 m. iki 2011 m. šis rodiklis turėjo tendenciją augti ir 2011 m. pasiekė aukščiausią lygį 1,67. Trumpalaikio turto apyvartumo rodiklio didėjimą lėmė spartesnis pardavimų pajamų nei turto augimas, tačiau įmonei vertėtų atkreipti dėmesį į pirkėjų įsiskolinimą, kuris sudaro didžiąją dalį trumpalaikio turto ir per analizuojamą laikotarpį vidutiniškai siekė apie 56 proc., tai rodo įmonės neefektyvų įsiskolinimų valdymą ir pinigų įšaldymą.

UAB „Žemaičių virvės“ ilgalaikio turto, trumpalaikio turto ir viso turto apyvartumo (kartais) dinamika per analizuojamą 2007 – 2011 m. laikotarpį pateikta 2.8 paveiksle.

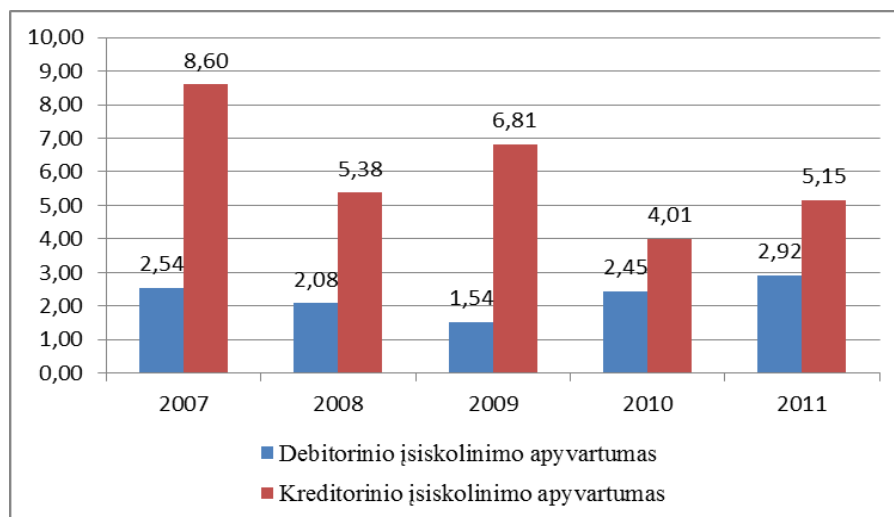
2.8 pav. UAB „Žemaičių virvės“ ilgalaikio, trumpalaikio ir viso turto apyvartumas (kartais) 2007-2011 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Įmonei labai svarbu analizuoti atsargų apyvartumo rodiklį, nes įmonei sukaupti didelės atsargos reikia nemažai lėšų, kita vertus, per mažos atsargos gali sutrikdyti normalų gamybos ciklą, todėl atlikus atsargų apyvartumo rodiklių analizę nustatyta, jog per 2007 – 2010 m. UAB „Žemaičių virvės“ atsargų apyvartumas koeficientas sumažėjo 64,74 proc. ir siekė 4,28, šį pokytį lėmė įmonės atsargų ir pardavimo pajamų kitimas. Atsargų apyvartumą kartais ir atsargų apyvartumą dienomis sieja atvirkštinis ryšys: kuo atsargų apyvartumas kartais mažesnis, tuo atsargų apyvartumas dienomis yra didesnis. Bendrovės atsargos 2009 m. kito kas 69 dienas, o 2010 m. kito lėčiausiai per visą analizuojamą laikotarpį kas 85 dienas, tai rodo, kad atsargos sandėliuose išbūna ilgiau, tad didėja ir sandėliavimo išlaidos. 2011 m. apyvartumas kartais siekė 7,22 karto, o dienomis lyginant su 2010 m. pagreitėjo iki 50,54 d. Pagal Statistikos departamento tekstilės šakos pateiktus atsargų apyvartumo rodiklius UAB „Žemaičių virvės“ atsargų apyvartumas geresnis, įmonė efektyviau valdo atsargų kiekį nei bendrai tekstilės pramonės įmonės analizuojamu laikotarpiu, nes šios šakos atsargų apyvartumas kartais svyruoja nuo 3,57 iki 4,72, o UAB „Žemaičių virvės“ nuo 4,27 iki 12,11. Aukščiausias įmonės atsargų apyvartumas buvo 2007 m. (12,11), nes įmonės atsargos buvo mažiausios (163 818 Lt), o pardavimo pajamos palyginus didelės. Įmonės geresnį atsargų apyvartumą nei tekstilės pramonės šakos lemia tai, kad įmonė turi 4 pagrindinius žaliavų tiekėjus, kurie operatyviai aprūpina įmonę žaliavomis pagal poreikį (užsakymų apimtį), nes įmonė sandėliuoja tik minimalias žaliavų atsargas, būtinai – nenutrūkstamai gamybai užtikrinti.

Įmonė, parduodama prekes nemokiems klientams arba klientams, kurie delsia atsiskaityti, rizikuoja pati tapti nemokia, nes nesurenka pajamų už parduotą produkciją, todėl kiekvienai įmonei svarbu analizuoti klientų (debitorinių) įsiskolinimų būklę, kuriai vertinti skaičiuojami du rodikliai: debitorinio įsiskolinimo periodo trukmė ir apyvartumas. UAB „Žemaičių virvės“ 2007 - 2011 m. situacija su skolininkų skolų dengimu buvo vertinama blogai, nes skolos buvo dengiamos lėčiau nei per 60 d., kaip rekomenduojama Statistikos departamentas. Per 2007-2009 m. įsiskolinimų dengimas išaugo 94 d. ir 2009 m. įsiskolinimai buvo dengiami kas 237 dienas (7,9 mėn.). 2010 m. debitorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis sumažėjo iki 149 dienų (4,9 mėn.), o 2011 m. iki mažiausios ribos per analizuojamą laikotarpį - 125 dienų (4,1 mėn.), tačiau šis rodiklis vis tiek vertinamas blogai, nes daugiau nei 2 kartus viršija rekomenduojamą lygį. Šio rodiklio rezultato mažėjimas rodo, kad įmonė ima kreipti dėmesį į klientų įsiskolinimus ir bando efektyviau juos išieškoti, sudarant sąlygas atsiskaityti per 1-2 mėn. nuo produkcijos pristatymo dienos, priklausomai nuo pirkimų apimtys. Pagal debitorinio įsiskolinimo apyvartumą kartais, galima daryti išvadą, kad įmonės klientai savo skolas grąžina vidutiniškai 2,3 kartus per metus ir šis rodiklis 2,6 karto yra mažesnis nei Statistikos departamento rekomenduojamas (6 kartai). Tačiau debitorinių įsiskolinimų apyvartumas šalyje tekstilės sektoriuje, nors ir geresnis nei UAB „Žemaičių virvės“, tačiau nesiekia rekomenduojamo 6 kartų lygio ir per analizuojamą laikotarpį svyruoja nuo 4,37 iki 4,98.

Norint sužinoti įmonės įsiskolinimo savo tiekėjams lygį buvo apskaičiuota kreditorinio įsiskolinimo periodo trukmė bei apyvartumas, kurie rodo kaip greitai įmonė padengia įsiskolinimus tiekėjams. Per analizuojamą 2007-2011 m. laikotarpį šis rodiklis įmonėje kito netolygiai, vienais metais didėjo, kitais mažėjo. UAB „Žemaičių virvės“ atsiskaitymas su tiekėjais pagal rekomenduojamą Statistikos departamento lygį yra vertinama patenkinamai, išskyrus 2010 m. kai viršijo 60 dienų ribą ir siekė 66 dienas. Tačiau vidutiniškai įmonė atsiskaito kas 50 dienų arba apie 7 kartus per metus.

2.9 pav. UAB „Žemaičių virvės“ debitorinis ir kreditorinis apyvartumas (kartais)
2007-2011 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenis.

Palyginus analizuojamo laikotarpio kreditorinio ir debitorinio įsiskolinimo apyvartumus (žr. 2.9 pav.) galima teigti, kad UAB „Žemaičių virvės“ geriau vykdo savo skolinius įsipareigojimus nei jos skolininkai.

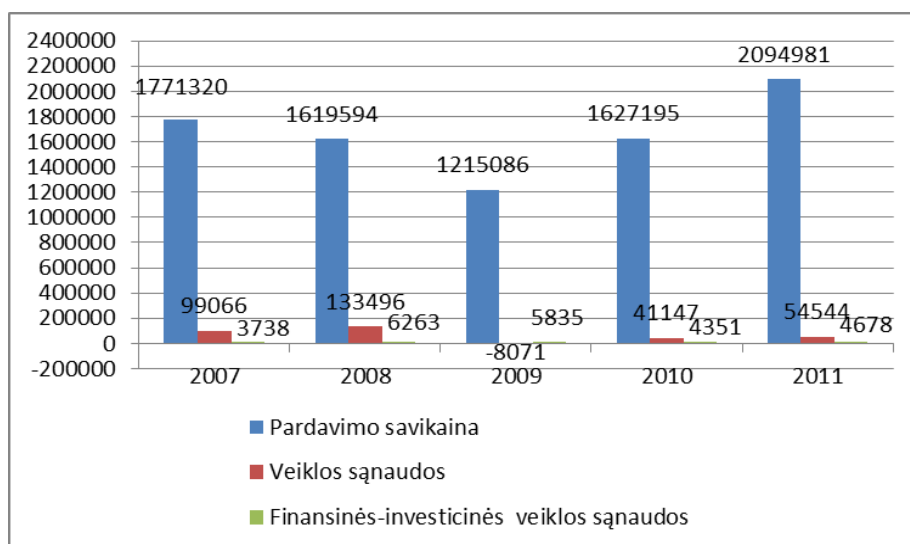
Apibendrinant įmonės turto efektyvumo rodiklių rezultatus galima teigti, kad įmonės ilgalaikio, trumpalaikio ir viso turto apyvartumas vertinamas gerai, nes viršija tekstilės šakos rodiklius ir efektyviau naudoja turtą, tačiau įmonės silpnoji vieta klientų įsiskolinimo valdymo problemos, todėl įmonei būtina kontroliuoti ir efektyviau valdyti klientų skolas, įvedant griežtesnes atsiskaitymo priemones. Tokias kaip nepriimti naujų užsakymų ir neparduoti produkcijos jei kliento įsiskolinimas viršija tam tikrą sumą arba jei klientas delsia atsiskaityti skaičiuoti delspinigius ir nepriimti naujų užsakymų, kol neatsiskaitys už prieš tai parduotą produkciją. Skolų valdymas yra būtinas, kad įmonė nesusidurtų su sunkumais ir pati netaptų nemokia.

2.2.4. Išlaidų lygio rodiklių analizė

Analizuojant UAB „Žemaičių virvės“ išlaidų lygio rodiklius nustatyta, jog savikainos lygis, kuris parodo, kiek vienam pardavimo pajamų litui tenka parduotų prekių savikainos, per analizuojamą 2007 – 2009 m. laikotarpį didėjo ir 2009 m. buvo pasiekta kritinė riba, kai įmonė dirbo nuostolingai, tai įrodo ir bendrojo pelno, tipinės veiklos, įprastinės veiklos, grynojo pelno patirti nuostoliai bei analizuotas savikainos lygio rodiklis tais metais, siekiantis 100,67 proc. ir rodantis, kad produkcija buvo parduota nuostolingai nepadengiant įmonės

patirtų sąnaudų. Tačiau 2010 m. šis rodiklis sumažėjo iki 86,8 proc., o 2011 m. padidėjo 1,4 proc. punktu ir pasiekė 88,2 proc. bei priartėjo prie rizikingos 90 proc. ribos, rodančios didėjančią verslo riziką, sunkumus bei valdymo neefektyvumą, todėl įmonei būtina tinkamai valdyti įmonės kainodarą ir peržiūrėti gaminių kainas, kad gaminiai uždirbtų pelną, o ne nuostolius.

Per analizuojamą laikotarpį UAB „Žemaičių virvės“ veiklos sąnaudų lygis aukščiausią ribą pasiekė 2007 m. (5 proc.), o nuo 2008 m. iki 2011m. svyravo nuo 2 proc. iki 2,5 proc. ribose. Įmonės veiklos sąnaudų lygiai, pagal Statistikos departamento rekomendacijas, vertinami labai gerai, nes yra keletą kartų mažesni nei rekomenduojama 10 proc. riba. Veiklos sąnaudų lygio mažėjimą lėmė spartesnis pardavimo pajamų augimas nei veiklos sąnaudų. Veiklos sąnaudų mažas lygis taip pat parodo tinkamą įmonės administravimą (įmonėje pasirinkta linijinė valdymo sistema, kuri pati efektyviausia mažose įmonėse ir padeda administracines išlaidas sumažinti iki minimalių).

2.10 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pardavimo savikainos, veiklos bei finansinės – investicinės veiklos sąnaudos 2007-2009 m., Lt

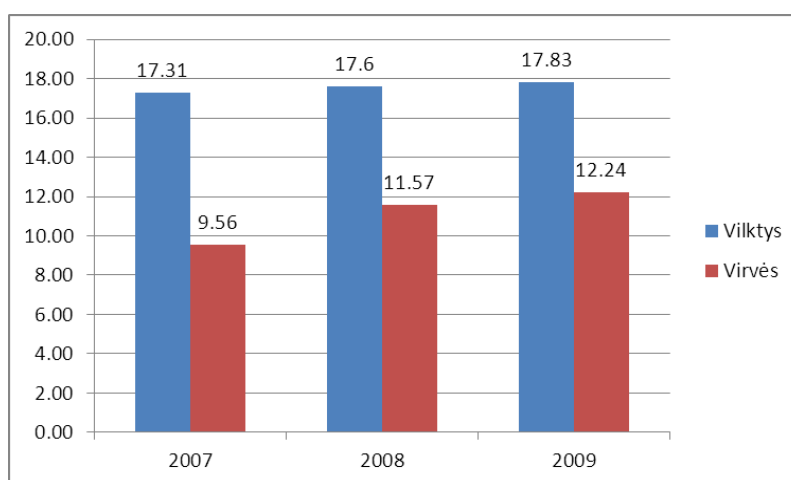
Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Produkcijos pagaminimo savikainos rodiklis (žr. 2.10 pav.) parodo, kiek įmonė patiria išlaidų, kad būtų pagamintas produktas. UAB "Žemaičių virvės" gamina įvairias virves, todėl skaičiuojant gaminio savikainą 1 kilogramui produkciją būtina grupuoti. Atliekant pagaminimo savikainos analizę, tenkančią vienam produkcijos kilogramui, produkcija buvo išskirta į tris pagrindines grupes. Virvėms gaminti reikalingi poliamido, poliesterio ir polipropileno siūlai, medvilnės ir lino verpalai, impregnuotoms virvėms dar būtinas

impregnantas - Akrilo kopolimerinė emulsija (NeoCryl A-081), lanksčioms vilktims - metaliniai kabliai. Pasirinktinai virvėms naudojami DC dažai.

Analizuojant 2007-2009 m. pardavimo savikainą produkcija buvo išskirstyta tik į dvi dalis (žr. 2.11 pav.), nes impregnuotos virvės 2009 m. pabaigoje buvo naujiena ir pradėtos gaminti pagal užsakymus tik nuo 2010 m.

Per 2007 – 2011 m. laikotarpį įmonė daugiausiai pagamino virvių. Jų pagaminimo savikaina yra mažiausia ir per analizuojamą laikotarpį pakilo 13 proc. dėl pabrangusių žaliavų ir didėjančio darbo užmokesčio bei atitinkamai svyravo nuo 9,56 Lt iki 12,24 Lt už kg. Uždirbamų pajamų nuo vieno parduoto virvių kilogramo suma per analizuojamą laikotarpį sumažėjo 7,3 proc., tai rodo kad pardavimo kaina kilo lėčiau, nei pagaminimo savikaina.

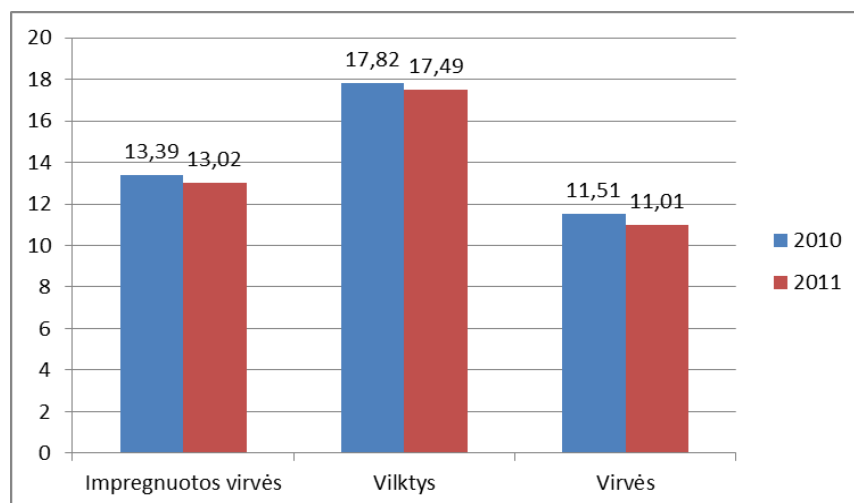
2.11 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pagaminimo savikaina pagal produkcijos grupes
2007-2009 m., litais už kilogramą

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

2007 m. didžiąją dalį savikainos sudarė žaliavų sąnaudos, net 71 proc., tai lėmė per žemos pardavimo kainos, dėl to pardavimo pajamos nedidelės kaip ir gautas grynasis pelnas iš pardavimų. 2007 m. atlyginimai buvo mažiausi per visą analizuojamą laikotarpį, nes ir šalies minimalus atlyginimas tais metais siekė tik 600 Lt, o atlyginimų svoris savikainoje sudarė 16 proc. Pardavimo savikaina 2007 m. už virvių kilogramą buvo mažiausia per visą analizuojamą laikotarpį ir siekė 9,56 Lt, vilkčių pardavimo savikaina taip pat žemiausia per visą laikotarpį – 17,31 Lt. 2008 metais šalyje padidėjus minimaliam darbo užmokesčiui ir įmonėje padidėjus atlyginimams, įmonėje padidėjo atlyginimų dalis savikainoje iki 22 proc., tačiau sumažėjo žaliavų sąnaudos pagaminimo savikainoje iki 63 proc., o 2009 m. net iki 52 proc. 2008 – 2009 m. žaliavų lyginamąjį svorį savikainoje sumažino, tai kad 2008 m. prasidėjus ekonominei krizei įmonė įsigijo pigesnių žaliavų iš bankrutuojančios įmonės. 2009 m. tik sumažėjus gamybos apimčiai palyginus gana didelę dalį sudarė darbo užmokestis savikainoje, net 30

proc., nes darbuotojų skaičius liko pastovus ir įmonė turėdama mažiau užsakymų dirbo ne visu pajėgumu, buvo panaudotas tik apie 60 proc. pajėgumas. Pagal Statistikos departamento pateiktus duomenis, verpalų, siūlų iš sintetinių ir dirbtinių pluoštų gaminių gamybos apimtys sparčiai sumažėjo. 2008 m. produkcijos buvo pagaminama 7,8 tūkst. t, 2009 m. gamybos apimtys sumažėjo lygiai 3 kartus ir siekė vos 2,6 tūkst. t, tai parodo analogiškos produkcijos paklausos mažėjimą.

2010-2011 m. didžiąją dalį gaminio savikainos taip pat sudaro žaliavos ir medžiagos, kurios nuo 2010 m. iki 2011 m. padidėjo 5 proc. dėl brangstančių žaliavų, didėjančios gamybos apimtys ir pasitaikančio broko, todėl 2010 m. žaliavos sudarė 68 proc. pardavimo savikainos, o 2011 m.-73 proc. Kiek mažesnę dalį užėmė darbuotojų atlyginimai su socialinio draudimo mokesčiu (2010 m.- 17 proc., 2011 m.-16 proc.). Žaliavų brangimas padidino ir jų svorį pagaminimo savikainoje, o 2011 m. darbuotojams atlyginimų nežymus padidėjimas ir mažesnis produkcijos apimtys augimas padidino jų svorį savikainoje. Kitos sąnaudos, kurios nesudaro didžiosios dalies savikainoje, tačiau į gaminio kainą įskaičiuojamos būtų: nusidėvėjimo sąnaudos, kuras, komunalinės paslaugos, atsarginės dalys, kitos sąnaudos. 2010-2011 m. pardavimo savikaina pagal gaminamos produkcijos grupes pateikta 2.9 paveiksle.

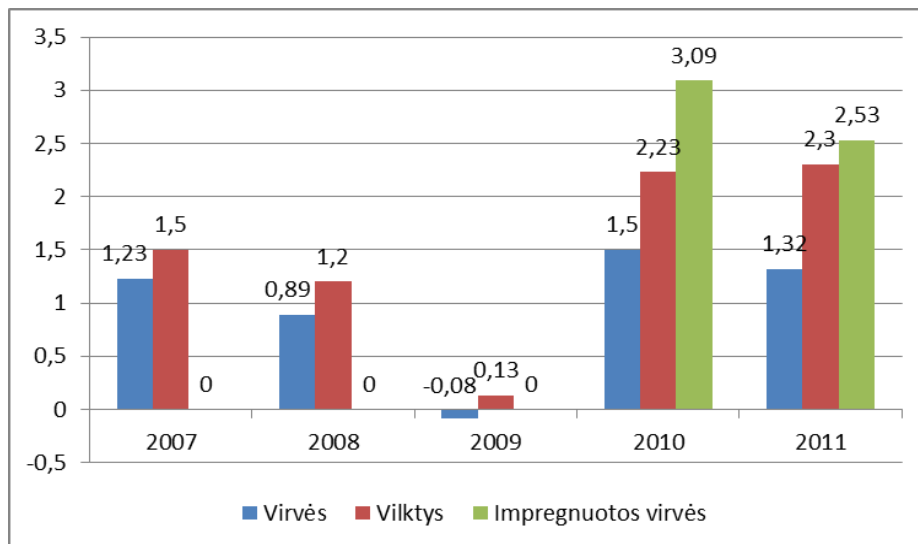

2.12 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pagaminimo savikainos pagal produkcijos grupes 2010-2011 m., litais už kilogramą

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Brangiausiai įmonei gaminti kainavo vilktis (žr. 2.12 pav.), kurių pagaminimo savikaina 2010 m. siekė 17,82 Lt, o per 2011 m. sumažėjo 0,33 Lt, tai lėmė 4 proc. sumažėjusi virvių pagaminimo savikaina. Vilkčių savikainos didžiąją dalį apie 55 proc. sudaro virvių pagaminimo savikaina ir apie 45 proc. vilkčių kabliai, kurių įsigijimo kaina už vieną

svyruoja nuo 3,50 – 4,00 Lt. Tačiau apskaičiavus, kiek pajamų tenka vienam parduotam vilkčių kilogramui (žr. 2.13 pav.), įmonei jas gaminti pelningiausia, nes 2010 m. nuo kilogramo buvo uždirbama 3,09 Lt, 2011 m. pardavimams sumažėjus 18 proc. pelnas sudarė 2,52 Lt/kg.

2.13 pav. UAB „Žemaičių virvės“ uždirbamos pajamos iš vieno parduoto produkcijos kilogramo pagal grupes 2007-2011 m., išreikšta litais už kilogramą

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenis.

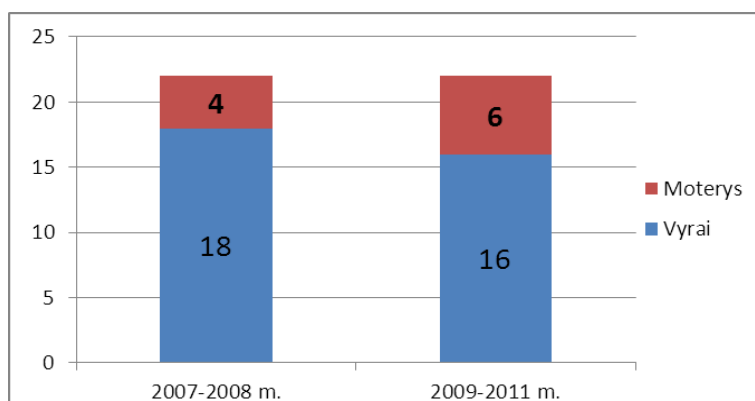
Kita gaminama produkcijos grupė impregnuotos virvės, kurios pradėtos gaminti tik nuo 2009 m. gruodžio, o pirmi užsakymai pateikti 2010 m. sausį. Įmonei pagaminti 1 kg impregnuotų virvių 2010 m. kainavo 13,39 Lt, o 2011 m. kaina sumažėjo 2,8 proc., tai lėmė per metus išstobulinta gamybos technika ir mažesnis brokas. Įmonė 2010 m. nuo 1 kilogramo parduotų virvių uždirbo 2,23 Lt, o 2011 m. pajamos išaugo 0,07 Lt (sieki 2,30 Lt/kg). Atlikti skaičiavimai parodė, kad įmonei labiausiai apsimoka gaminti impregnuotas virves, nes lyginant su vilktimis, nors jų uždirbamos pajamos mažesnės, tačiau pardavimų apimtys beveik 4 kartus didesnės, todėl uždirbtų pajamų dalis bendrose pardavimų pajamose didesnė, taip pat UAB „Žemaičių virvės“ yra vienintelė tokios produkcijos gamintoja, o tai garantuoja paklausą ir mažesnę konkurenciją rinkoje.

Apibendrinant galima teigti, kad didžiąją dalį savikainos sudaro medžiagos (apie 66 proc.), kita stambesnė sąnaudų grupė vidutiniškai sudaranti 14 proc. yra darbo užmokestis su socialiniu draudimu, o likusi dalis (20 proc.) kitos sąnaudos. Įmonė daugiausiai pagamina virvių, kurių pagaminimo savikaina mažiausia, bet ir uždirbamos pajamos nuo parduoto kilogramo mažiausios. Daugiausiai nuo parduoto kilogramo uždirbama iš impregnuotų virvių.

2.2.5. Darbo išteklių rodiklių analizė

Įmonės darbo išteklių analizę įprasta pradėti nuo darbuotojų analizės. Viena iš darbuotojų analizės sudedamųjų dalių yra jo struktūros ir sudėties analizė. Darbuotojų struktūra – tai darbuotojų grupavimas pagal tam tikrus požymius. Vienas iš požymių, pagal kurį skirstoma darbo jėga – tai pagal santykį su valdomu turtu. Šiuo atveju įmonė UAB „Žemaičių virvės“ yra darbdavys, o visi joje dirbantys asmenys - darbuotojai. Analizuojamoje įmonėje šiuo metu dirba 22 darbuotojai, kuriuos galima suskirstyti į kvalifikuotus administracijos darbuotojus (direktorius, finansininkė, vadybininkė), o likusi didžioji dalis net 19 darbuotojų, yra dirbantys gamyboje ir vairuotojas – ekspeditorius, pristatantis prekes klientams, jų darbas yra nereikalaujantis specialios profesinės kvalifikacijos. Vairuotojui-ekspeditoriui būtinas galiojantis Lietuvos Respublikos vairuotojo pažymėjimas, o darbininkai ir mašinų operatoriai dirba ne vienerius metus ir turi nemažą patirtį šioje gamybos srityje, o įsigyjant naujus modernesnius įrengimus, įmonė kuri juos montuoja organizuoja ir apmokymus darbuotojams, taip pat atlieka planinius patikrinimus.

Pagal darbo trukmę visi darbuotojai yra nuolatiniai, o pagal darbo laiką - dirbantys visą darbo dieną t.y., 8 valandas per dieną ir 5 dienas per savaitę. Darbuotojams mokamas mėnesinis atlyginimas.

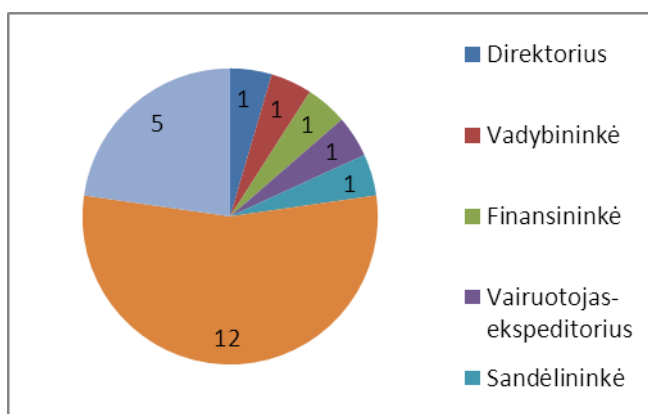

2.14 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų pasiskirstymas pagal lytį 2007-2011 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenis.

Kadangi UAB „Žemaičių virvės“ yra gamybinė įmonė iš 22 darbuotojų šiuo metu 16 – vyrų ir tik 6 moterys (vadybininkė, finansininkė, sandėlininkė ir 3 darbininkės-pakuotojos), ši darbuotojų sudėtis pagal lytį (žr. 2.14), per analizuojamą 2007-2011 metų laikotarpį kito labai nežymiai iki 2009 metų įmonėje dirbo 18 vyrų ir 4 moterys, o nuo 2009 metų priimtose 2 moterys ir pačių prašymu atleisti 2 vyrai ir toks darbuotojų pasiskirstymas pagal lytis įmonėje išliko iki dabar.

Kitas įmonei svarbus rodiklis - tai apsirūpinimas darbuotojais, nes nuo apsirūpinimo darbuotojais priklauso įmonės veiklos efektyvumas ir uždirbamas pelnas. Todėl norint įvertinti ar įmonės darbuotojai dirba efektyviai ir jai netrūksta kvalifikuotų darbuotojų būtina atlikti apsirūpinimo darbuotojais analizę. Įprasta jog darbuotojų skaičius, jų sudėtis ir pasiskirstymas įmonėse kinta. Tai nulemia produkcijos gamybos apimties pasikeitimas, gamybos procesų automatizavimas ir mechanizavimas, technologinio proceso tobulinimas, darbo organizavimo gerinimas. Automatizuojant bei mechanizuojant gamybos aptarnavimą ir valdymą, mažėja pagalbinių darbininkų ir administracijos – valdymo aparato bei didėja pagrindinės gamybos darbininkų lyginamasis svoris bendrame įmonės darbuotojų skaičiuje. Tai įgalina produkcijos gamybos apimties padidėjimą, sunaudojant produkcijos vienetui mažiau darbo sąnaudų.

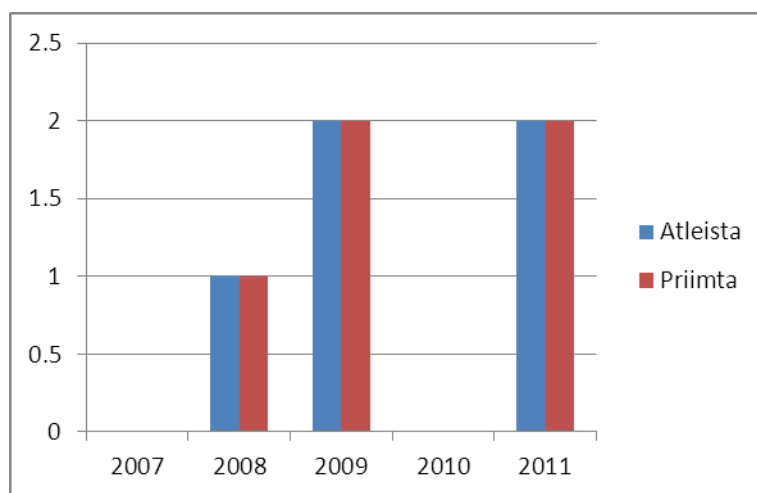

2.15 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas 2007-2011 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenis

UAB „Žemaičių virvės“ pagal darbuotojų skaičių yra vidutinė įmonė, nes joje dirba 22 darbuotojai (žr. 2.15 pav.) ir šis darbuotojų skaičius nekito per visą analizuojamą 2007-2011 m. laikotarpį, atleidus iš darbo darbuotoją į jo vietą priimamas kitas. Kaip buvo minėta įmonėje nuolat dirba 3 administracijos darbuotojai (direktorius, vadybininkė, finansininkas) ir sandėlininkė bei vairuotojas ekspeditorius, iš viso 5 pastovūs darbuotojai, kurių skaičius įmonėje negali priklausyti nuo gamybos apimčių kitimo, nes yra minimalus. Analizuojant gamyboje dirbančius 12 mašinų operatorių ir 5 darbininkus, jų skaičius įmonėje galėtų kisti priklausomai nuo užsakymų apimties, tačiau įmonė laikosi tokios politikos ir išlaiko pastovų darbuotojų skaičių, neatsižvelgiant į gamybos apimtį, nes 12 mašinų operatorių reikia norint aptarnauti 6 stakles, kad jos esant didesniau užsakymui galėtų dirbti visu pajėgumu, taip pat būtini 5 darbininkai, kurie pakuoja produkciją ir atlieka pagalbinius darbus.

Įmonėje UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų kaita labai maža ir pavaizduota 2.16 paveiksle. Įmonė įsikūrusi Skuodo rajone, kur nedarbo lygis lyginant su šalies yra didesnis, nes vyrauja nedidelės įmonės, nėra stambios pramonės, todėl 2007 m. pagal Statistikos departamento pateiktus duomenis Skuodo rajone buvo fiksuojamas 4,9 proc. nedarbas ir iki 2010 m. nedarbas turėjo tendenciją didėti. 2008 m. nedarbas Skuodo rajone siekė 5,9 proc., kai šalies nedarbo rodiklis buvo 2,4 proc. mažesnis ir siekė 3,4 proc. Beveik dvigubai nedarbo rodiklis Skuodo rajone šoktelėjo 2009 m. ir pasiekė 9,2 proc. ribą, o šalies nedarbo rodiklis tais metais padidėjo 2,8 karto ir pasiekė 9,4 proc. 2010 m. Skuodo rajone ir šalyje fiksuojamas didžiausias nedarbo lygis atitinkamai 14,8 proc. – Skuodo rajone ir 14,5 proc. šalyje. Tačiau 2011 m. pastebimas nedarbo mažėjimas Skuodo rajone iki 13,5 proc. Nedarbo lygis ir įmonės politika padeda išlaikyti pastovius darbuotojus. Įmonėje per analizuojamą 2007-2011 m. laikotarpį vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius liko nepakitęs ir buvo lygus 22. Tai lėmė jog atleidus darbuotoją į jo vietą priimamas kitas, dėl to ir darbuotojų pastovumo koeficientas įmonėje per analizuojamą laikotarpį buvo lygus 1.

2.16 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų kaita 2007-2011 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenis.

Darbo jėgos judėjimą per tam tikrą laikotarpį apibūdina darbo jėgos apyvartumo koeficientas. 2007 m. ir 2010 m. įmonėje nebuvo atleista nei priimta darbuotojų, tad darbuotojų kaita nevyko. 2008 m. darbuotojų apyvartumo koeficientas buvo lygus 0,09, o 2009 m. ir 2011 m. – 0,18. Iš apyvartumo koeficiento negalima pasakyti, kiek darbuotojų priimta, kiek atleista, dėl to buvo apskaičiuotas darbuotojų priėmimo ir atleidimo koeficientas, kuris UAB „Žemaičių virvės“ sutampa, nes atleidus darbuotoją yra priimamas naujas. 2008 m. šie koeficientai buvo lygūs 0,05 ir tai rodo jog įmonėje pasikeitė 5 proc. darbuotojų, šiuo atveju buvo atleistas ir priimtas 1 darbuotojas. 2009 m. ir 2011 m. darbuotojų priėmimo ir

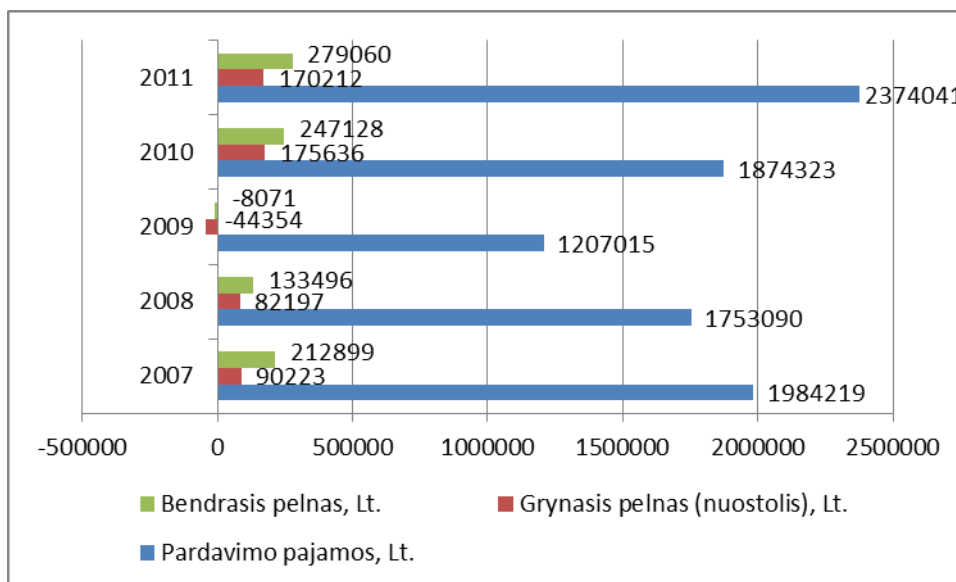
atleidimo koeficientas buvo lygūs 0,09, tai parodo, kad per tuos metus įmonėje buvo atleisti ir priimti 2 darbuotojai.

Įmonės darbuotojai atleidžiami iš darbo dėl įvairių pateisinamų priežasčių: išėjimo į pensiją, išvykimo mokytis, ir dėl kitų įstatymų numatytų priežasčių. Tačiau nereikalingą darbuotojų judėjimą sukelia ir neigiamai veikia ekonominius veiklos rodiklius tokie atleidimo iš darbo atvejai, kaip atleidimas iš darbo dėl drausmės pažeidimo ar darbuotojui prašant. Dėl šių priežasčių skaičiuojamas atleistų darbuotojų skaičiaus ir vidutinio sąrašinio darbuotojų skaičiaus santykis – tai tekamumo koeficientas. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų kaita maža ir pagrindinė atleidimo priežastis – žmonių išėjimas į pensiją, tačiau 2011 m. vienas darbuotojas buvo atleistas dėl drausmės pažeidimo, todėl tekamumo koeficientas lygus 0,05.

Darbo jėgos tekamumo priežastys gali būti įvairios: blogas gamybos ir darbo organizavimas, nepakankamas įmonės administracijos rūpinimasis darbuotojų buitinių sąlygų gerinimu ir kitos priežastys. Tačiau mažas tekamumas UAB „Žemaičių virvės“ rodo darbuotojų pasitenkinimą darbo sąlygomis, tai taip pat lemia įmonės rūpinimasis ir vykdoma politika, kad dėl sunkesnės ekonominės padėties neskuba atleisti darbuotojų, įmonė uždirbdama mažesnę pelną stengiasi išlaikyti gerus darbuotojus. O nedarbo lygio kitimas ir staigus nedarbo rodiklio šuolis 2009 m. rodo, kad prasidėjus ekonominiams sunkumams įmonės linkusios atleisti darbuotojus. Taip pat nedarbo lygis 2009 m. šoktelėjo ir dar dėl vienos priežasties – tai įmonių susidūrimas su nemokumu ir iškeltų bankroto bylų padaugėjimu, nes 2009 m. iškeltos 1843 bankroto bylos ir tai 92,6 proc. daugiau nei 2008 m.

Įmonė taip pat vykdo tokią politiką, kuria įmonės darbuotojai patenkinti ir motyvuojami dirbti: darbo užmokesčio apmokėjimo principai (taikomas laikinis darbo apmokėjimas, kurį sudaro pastovus mėnesinis darbo užmokestis, mokamas du kartus per mėnesį; priemokos ir priedai už pasiektus darbo rezultatus mokami metų pabaigoje); pašalpos mirties ir kitų nelaimių atveju (mirus darbuotojo šeimos nariui ar nukentėjus nuo ypatingų nelaimių ar sunkios ligos atveju darbuotojo prašymu mokama materialinė pašalpa, kuri gali siekti iki 5 MMA); darbo ir poilsio laikas (darbo laiko trukmė darbuotojams yra 40 valandų per savaitę, dirbant penkių darbo dienų savaitę su dviem poilsio dienomis. Darbo grafikai ir jų pakeitimai skelbiami viešai padalinių informaciniuose stenduose); taikomi atostogų ir kitų neatvykimų į darbą kriterijai (kasmetinių atostogų trukmė 28 kalendorinės dienos. Atostogos gali būti suteikiamos dalimis, viena iš kurių negali būti trumpesnė kaip 14 kalendorinių dienų); šventinės dovanos ir vakaras (Šv. Kalėdų ir Naujųjų Metų proga įmonės darbuotojų vaikams ir darbuotojams yra organizuojamos Kalėdinės eglutės ir vaikams iki 10 metų skiriamos kalėdinės dovanėlės). Šiuo požiūriu galima konstatuoti, kad įmonė vykdo socialiai atsakingą veiklą darbuotojų požiūriu.

Norint išanalizuoti, kiek bendrojo ir grynojo pelno (nuostolių) bei pardavimo pelno teko gamybos darbuotojams būtina pirmiau aptarti šių rodiklių dinamiką, nes analizuojamu 2007-2011m. laikotarpiu bendrasis pelnas, grynais pelnas (nuostoliai) ir pardavimo pajamos kito netolygiai (žr. 2.17 pav.).

2.17 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pardavimo pajamų, bendrojo ir grynojo pelno dinamika 2007-2011 m., litais

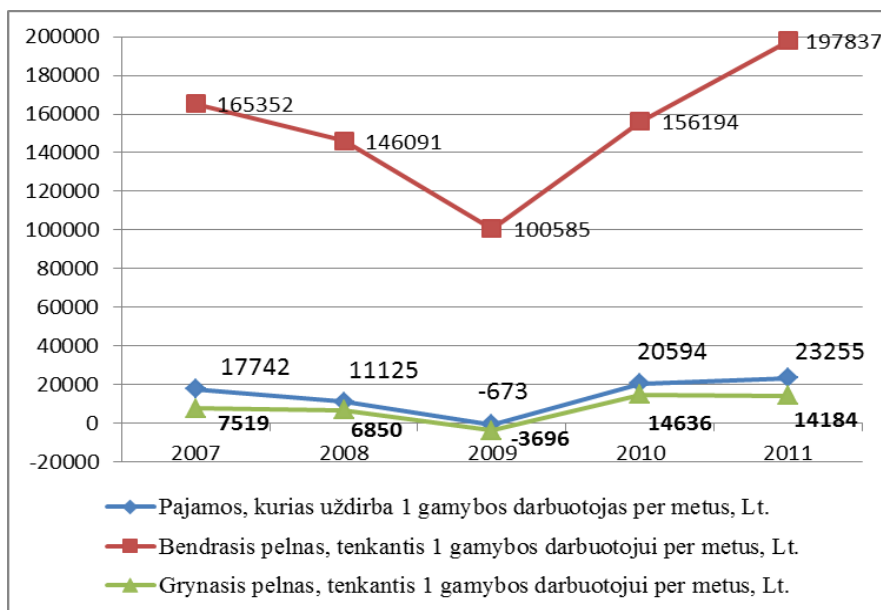
Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenis.

Pardavimo pajamos iki 2009 m. turėjo tendenciją mažėti ir sumažėjo beveik 1,6 karto, tam didžiausią įtaką turėjo pardavimų apimties sumažėjimas (1,7 karto), tačiau nuo 2010 m. nustatyta pardavimų pajamos augo (per 2009-2011 m. pardavimo pajamos išaugo beveik 2 kartus), kas rodo tuo pačiu ir didėjančią gamybos bei pardavimų apimtį, kuri padidėjo 1,7 karto. Įtakos pardavimo pajamų augimui turėjo ir padidėjusi gaminio pardavimo savikaina dėl augusių žaliavų, darbo užmokesčio bei kitų sąnaudų.

Bendrasis pelnas ir grynasis pelnas analizuojamu laikotarpiu taip pat kito, tai lėmė pardavimų apimčių ir sąnaudų kitimas. 2007-2008 m. bendrasis pelnas mažėjo nepaisant pardavimų augimo, tai lėmė išaugusios produkcijos pagaminimo sąnaudos. 2009 m. bendrasis ir grynasis pelnas pasiekė neigiamą ribą, kas identifikuoja įmonės blogą situaciją ir rodo kad įmonė dirbo nuostolingai, nes produkcija buvo parduodama nepadengiant patirtų išlaidų. Tai įtakojė sunki tekstilės pramonės įmonių padėtis, pagal Statistikos departamento duomenis daugiau nei pusė (52,26 proc.) jų dirbo nuostolingai. Todėl ir UAB „Žemaičių virvės“ net 1,5 karto smuko pardavimai dėl sumažėjusios paklausos, kurią lėmė sunki šalies ekonominė situacija. Tačiau 2010 – 2011 m. pastebimas bendrojo pelno augimas, kurį įtakojė pardavimų

augimas nuo 2009 m. net 41,86 proc., tačiau nuo 2010 m. nežymiai mažėjantis grynasis pelnas rodo, kad pardavimo apimtys ir pajamos iš jo kito lėčiau nei sąnaudos.

Išanalizavus pagrindinių pelno (nuostolių) ataskaitų straipsnių pokyčius ir žinant gamyboje tiesiogiai dirbančių darbuotojų skaičių (12 mašinų operatorių), buvo apskaičiuota kaip kito pajamos, bendrasis ir grynasis pelnas, tenkantis 1 darbuotojui per analizuojamus metus (žr. 2.18 pav.). Kadangi darbuotojų skaičius nekito, tai šių rodiklių tendencijos tokios pat kaip ir prieš tai aptartų pelno (nuostolių) ataskaitos straipsnių.

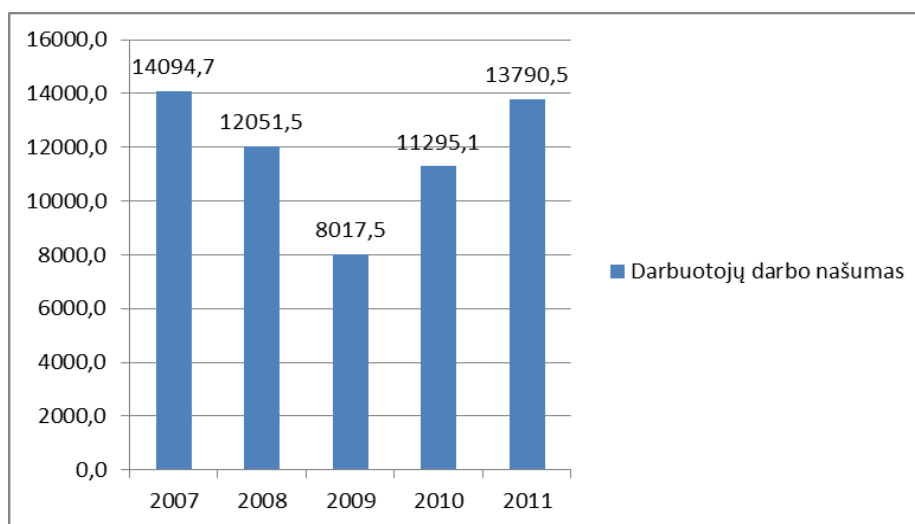

2.18 pav. UAB „Žemaičių virvės“ pajamų, bendrojo ir grynojo pelno, tenkančio vienam mašinų operatoriui 2007-2011 m., Lt

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Atlikus darbuotojų analizę, galima nagrinėti darbo našumą, kuris įmonėje priklauso nuo daugelio veiksnių. Pirmiausia nuo turimų įrengimų ir apsirūpinimo darbuotojais bei dirbto laiko. Kadangi įmonė turimiems įrengimams aptarnauti reikia 12 mašinų operatorių, tai įmonė gali per darbo dieną pagaminti apie 700 kg virvių gaminių dirbdama visu pajėgumu, taigi per mėn. maksimaliai galima pagaminti apie 14 000 kg produkcijos, o per metus gautųsi apie 170 000 kg. Tačiau produkcijos gamyba labai priklauso nuo poreikio ir užsakymų gausos, nes įmonė nekaupia didelių atsargų, o produkciją gamina pagal užsakymus. 2007 m. ir 2011 m. buvo įsigyti nauji įrengimai ir gamyba buvo vykdoma pilnu apkrovimu. 2007 m. – buvo pagaminta apie 169 100 kg virvių gaminių, o 2011 m. apie 165 500 kg virvių gaminių. Tačiau nuo 2008 m. iki 2010 m. užsakymų apimtys mažėjo, todėl mažėjo ir gamyba – buvo dirbama ne visu pajėgumu. 2008 m. buvo pagaminta daugiau kaip 144 600 kg. produkcijos, tai rodo, kad iki maksimalios gamybos trūko daugiau kaip 25 000 kg, tai 1,5 mėn. pilnai

apkrautos gamybos. 2009 m. įmonės gamybos apimtys mažiausios, per metus produkcijos pagaminta daugiau nei 96 200 kg, tai 70 000 kg mažiau nei dirbant pilnu pajėgumu, įmonė išnaudojo tik apie 57 proc. savo gamybinio pajėgumo. 2010 m. gamyba ėmė atsigauti ir išaugo iki kiek daugiau nei 135 500 kg. Pagal statistikos departamento duomenis analogiškos produkcijos (virvių, virvelių, lynų ir trosų iš tekstilės medžiagų) gamyba ir pardavimas 2008-2009 m. labai sumažėjo. 2007 m. Lietuvoje tokios produkcijos pardavimas siekė 100 858 kg, o 2008-2009 metais siekė apie 25 000 kg. Pagal Statistikos departamento duomenis bendrai parduotos produkcijos apimtys analogiškos produkcijos nuo 2 356,9 tūkst. Lt -2007 m. sumažėjo iki 896,1 tūkst. Lt – 2008 m. ir iki 827,0 tūkst. Lt – 2009 m. Tai rodo, kad produkcijos paklausos sumažėjimas buvo sąlygotas ne įmonės neefektyvaus valdymo, bet ekonominės šalies situacijos, nes būtent 2008 m. šalyje prasidėjusi ekonominė krizė paveikė statybos sektorių, žemės ūkio ir žuvininkystės sektorius bei kitas įmones, todėl įmonės susidūrė su mokumo sunkumais, dėl to pagal Statistikos departamento duomenis būtent 2009 m. net 92,6 proc. daugiau nei 2008 m. iškelta bankroto bylų.

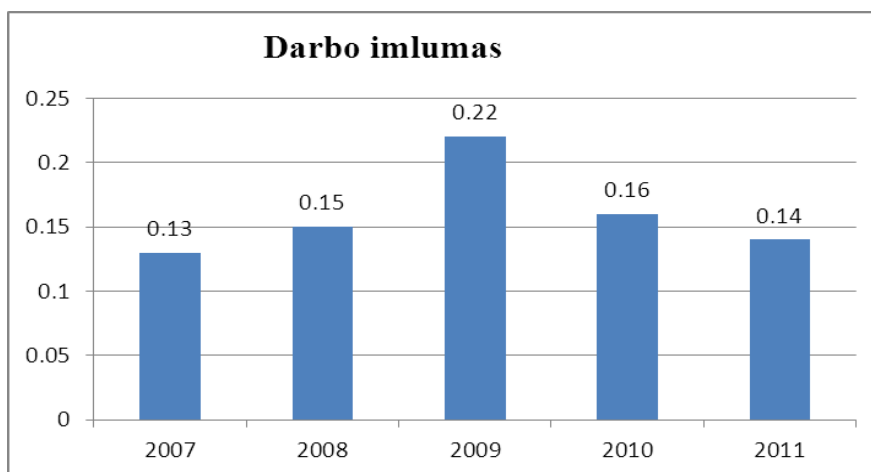
2.19 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų darbo našumas 2007-2011 m.,
išreikštas pagamintais kilogramais per metus

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Vertinant darbuotojų darbo našumą pirmiausia būtina įvertinti, nuo kurių darbuotojų priklauso gamyba. Nustačius kad darbuotojai, kurie dalyvauja gamyboje, tai 12 mašinų operatorių, apskaičiuotas vieno darbuotojo metinis darbo našumas pateiktas 2.19 paveiksle. Per 2007 m. vienas darbuotojas vidutiniškai pagamino 14 094 kg, 2008-2009 m. sumažėjus gamybai atitinkamai sumažėjo ir darbuotojų našumas iki 12 051 kg – 2008 m. ir iki mažiausio lygio 2009 m. (8017 kg). 2010 m. išaugus paklausai darbuotojo pagaminamos produkcijos

kiekis išaugo iki 11 295 kg, o 2011 m. pasiekė 13 790 kg. Taigi darbuotojo darbo našumas tiesiogiai proporcingas užsakymų apimčiai iki tol kol pasiekia maksimalų lygį, t.y. apie 170 000 kg per metus, norint pagaminti daugiau tektų įsigyti naujų įrengimų arba dirbti keliomis pamainomis ar dirbti viršvalandžius, o analizuojamu laikotarpiu 2007 m. našumo rezultatas buvo artimiausi visiškam apkrovimui.

Kitas darbo išteklių rodiklis, parodantis pagrindinių gamybinių darbininkų darbo laiką, reikalingą gaminio vienetui pagaminti, išreikštą žmogaus darbo valandomis – tai darbo imlumas (žr. 2.20 pav.).

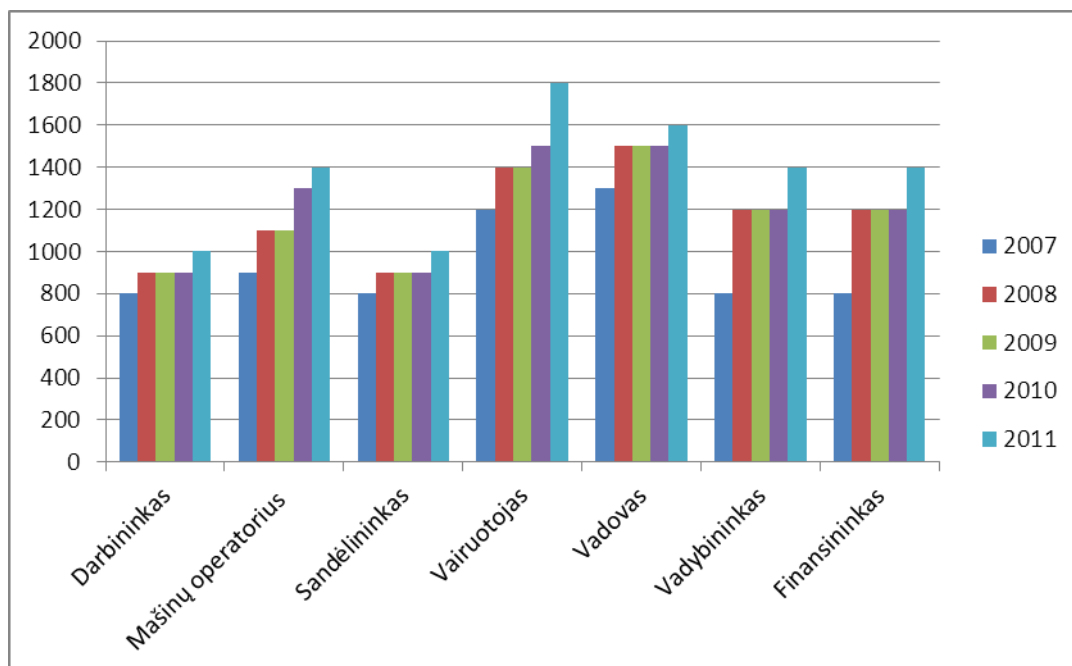
2.20 pav. UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų darbo imlumas 2007-2011 m., išreikšta darbuotojų darbo valandomis

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Darbo našumas iki 2009 m. mažėjo ir tais metais pasiekė kritinę ribą, kai buvo dirbama panaudojant tik kiek daugiau nei pusę įmonės pajėgumo, todėl 2009 m. buvo pagaminama mažiausiai produkcijos, bet daugiausiai skiriama laiko kilogramo pagaminimui – 0,22 val. Nuo 2010 metų darbuotojų darbo laikas ir aprūpinimas darbu geresnis, todėl pastebimas darbo imlumo mažėjimas nuo 0,16 val. – 2010 m. iki 0,14 val. – 2011 m.

Atlikus darbuotojų struktūros, kaitos, našumo, darbo imlumo analizę, toliau buvo nagrinėjamos darbo užmokesčio dinamika (žr. 2.21 pav.).

Įmonėje darbuotojų atlyginimai mažiausi buvo 2007 m. kai ir minimalus atlyginimas Lietuvoje siekė tik 600 Lt. 2008 m. pakilus minimaliam atlyginimui Lietuvoje iki 800 Lt, UAB „Žemaičių virvės“ taip pat padidino mėnesinį darbuotojų darbo užmokestį. Nuo 2008 m. darbo užmokestis įmonėje buvo stabilus arba nežymiai augo.

2.21 pav. UAB „Žemaičių virvės“ mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal pareigas
2007-2011 m., litais

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Mėnesinis 2007 m. darbuotojų atlyginimo fondas sudarė 19 700 Lt, o metinis – 23 900 Lt. 2008 m. pakilus minimaliam mėnesiniam atlygiui nežymiai pakilo ir UAB „Žemaičių virvės“ darbuotojų atlyginimas. Per 2008 m. labiausiai pakilo vadybininkės ir finansininkės atlyginimas (300 Lt), įmonės vadovo, vairuotojo-ekspeditoriaus ir mašinų operatorių atlyginimai pakilo po 200 Lt, o mažiausiai po 100 Lt prie mėnesinio atlygio prisidėjo darbininkams ir sandėlininkei. 2008 m. pakilus darbuotojų atlyginimui, 2009 m. jis liko nepakitęs, todėl metinis 2008-2009 m. darbo užmokesčio fondas buvo 286 800 Lt. 2010 m. atlyginimai buvo keliami 200 Lt mašinų operatoriams dėl augančių gamybos apimčių ir 100 Lt vairuotojui, dėl padaugėjusių vežimų. Todėl metinis darbo užmokesčio fondas išaugo 30 000 Lt. 2011 m. atlyginimai buvo nežymiai pakelti visiems darbuotojams. Daugiausiai atlyginimas padidėjo vairuotojui - 300 Lt, vadybininkei ir finansininkei atlyginimas pakilo 200 Lt kitiems darbuotojams atlyginimas pakilo tik po 100 Lt. Paskutinis atlyginimų kėlimas bendrą darbo užmokesčio metinį fondą padidino 31 200 Lt. Įmonės mėnesinis darbo užmokesčio fondas per analizuojamą 2007-2011 m. laikotarpį kilo nuo 19 700 Lt iki 29 000 Lt. 2008 m. pakeltas atlyginimas metinį užmokesčio fondą padidino 50 400 Lt, 2010 m. ir 2011 m. apie 30 000 Lt. Tačiau pagal Statistikos departamento pateiktus Klaipėdos apskrities vidutinius mėnesinius darbo užmokesčius įmonei dar sunku lyginti, nes visu analizuojamu laikotarpiu įmonės darbuotojų atlyginimai buvo mažesni ir nesiekė Statistikos departamento pateiktų apskrities rodiklių lygio, nes 2007 m. vidutinis mėnesinis darbuotojų darbo

užmokestis Klaipėdos apskrityje siekė apie 1890 Lt ir tik 1 Lt atsiliko nuo šalies vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio, 2008 m. Klaipėdos apskrityje darbo užmokestis buvo 8 Lt didesnis nei šalies, kuris siekė 2256 Lt. o 2009 m. kai UAB „Žemaičių virvės“ atlyginimai liko stabilūs, nors ir nesiekė Statistikos departamento vidutinės ribos, Klaipėdos apskrityje vidutinis atlyginimas sumažėjo iki 2209, o šalies vidutinis darbo užmokestis nuo 2008 m. sumažėjo 100 Lt (2156 Lt), o 2010 m. ties Klaipėdos apskrityje, tiek šalyje atlyginimas mažėjo ir atitinkamai siekė 2128 Lt ir 2072 Lt. Šalies vidutinis darbo užmokestis pakilo 2012 m. ir šalyje siekė 2117 Lt, o Klaipėdos apskrityje – 2114 Lt

Apibendrinant darbo išteklių rodiklius galima teigti, kad įmonė sėkmingai valdo turimus darbo išteklius ir yra apsirūpinusi būtinais darbuotojai. Darbuotojų kaita maža, tai parodo kad darbuotojai patenkinti įmonės vykdoma politika. Darbuotojų atlyginimai, nors ir nesiekia šalies vidutinio mėnesinio lygio, tačiau yra aukštesni už šalies minimalų atlyginimą. O darbuotojų darbo našumas priklauso nuo įmonės užsakymų, todėl našumo analizė parodė, kad darbuotojai nėra apkrauti dirbti pilnu pajėgumu, tačiau įvykdo visus užsakymus ir esant didesnėms užsakymų apimtims nesusidurtų su sunkumais jas įvykdyti, jei tik jos neviršytų didžiausio galimo įrengimų (14 000 kg/mėn.) ir darbuotojų (40 val./sav.) apkrovimo.

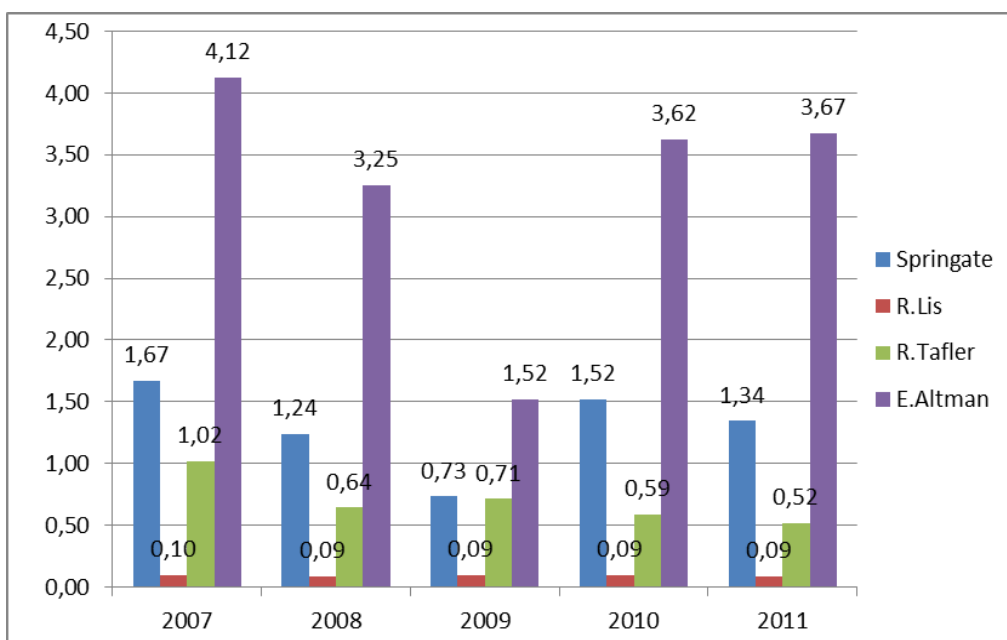
2.3. Įmonės veiklos perspektyvų analizė

2.3.1. Įmonės bankroto diagnostika

Vertinant įmonės bankroto tikimybę pirmiausia buvo naudotasi populiariausiu ir dažniausiai taikomu bankroto diagnostikos E. Altmano modeliu. Norint, kad rezultatai būtų tikslūs ir juos būtų galima palyginti buvo pasitelkta dar trijų autorių įmonių bankroto diagnostikos modeliai: R.Lis, G.Springate, R.Tafler.

Gauti rezultatai naudojant skirtingus modelius buvo labai panašūs (žr. 2.22 pav.). E. Altmano penkių rodiklių modelis parodė, kad įmonė per analizuojamą 2007 -2010 m. laikotarpį nebuvo paržengusi kritinės 1,23 ribos, kai bankroto tikimybė labai didelė. Nuo 2007 m. iki 2008 m. įmonės Z koeficientas atitinkamai buvo lygus 4,12 ir 3,25. Nors pastebimas Z koeficiento mažėjimas, rodikliai yra pakankamai aukšti, nes daugiau nei 2,5 karto viršija kritinę ribą. Sunkesnę įmonės situaciją identifikuoja 2009 m. įmonės Z koeficientas, kuris žymiai sumažėjo ir siekė vos 1,52 bei pateko į intervalą nuo 1,23 iki 2,90, rodantį, kad bankroto grėsmė įmonei yra. Tačiau 2010 m. Z koeficientas sparčiai išaugo iki 3,62 ir peržengė rizikingą ribą (1,23-2,90), kai bankrotas įmanomas, o 2011 m. šis rodiklis dar nežymiai padidėjo 0,05 punkto ir pasiekė 3,67, todėl galima daryti išvadą, kad šiuo metu įmonė veikia sėkmingai ir bankroto tikimybė yra labai maža.

G. Springate modelis 2007 – 2008 m. bankroto tikimybės neparodė, nes rodikliai atitinkamai siekė 1,67 ir 1,24, o riba yra 0,862. Tačiau kaip ir E. Altmano Z modelio rezultatai parodė, taip ir G. Springate modelyje, pastebimas Z koeficientų mažėjimas ir 2009 m. identifikuojama situacija, kai įmonėje tikėtinas bankrotas, nes rodiklis sumažėjo iki 0,73, kai turėtų būti didesnis už rekomenduojamą 0,862 ribą. Tačiau šiuos gautus rezultatus galima pagrįsti, nes 2009 m. iš tiesų įmonei buvo labai sunkūs, dėl šalyje įsivyravusios ekonominės krizės įmonė dirbo nuostolingai, nes labai sumažėjo virvių paklausa ir pardavimai. 2010 – 2011 metais buvo peržengta kritinė riba ir z koeficientai atitinkamai siekė 1,52 ir 1,34, todėl galima daryti išvadą, jog bankroto grėsmės įmonei nėra.

2.22 pav. UAB „Žemaičių virvės“ bankroto diagnostika 2007-2011 metais, pagal bankroto diagnostikos modelius

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis UAB „Žemaičių virvės“ duomenimis.

Remiantis R. Lis modeliu kritinė riba yra 0,037, tačiau įmonėje UAB „Žemaičių virvės“ šis rodiklis per visą analizuojamą 2007-2011 metų laikotarpį buvo gana stabilus, nežymus sumažėjimas užfiksuotas tik 2007 - 2008 metais, kai koeficientas per šį laikotarpį sumažėjo, 0,01 punkto ir pasiekė stabilią 0,09 ribą, kuri beveik 2,5 karto viršija kritinę, tad bankrotas negresia.

R. Tafler bankroto diagnostikos modelis per analizuojamus 2007 -2010 metus įmonei taip pat nediagnozavo bankroto grėsmės ir parodė įmonės neblogas perspektyvas, nes svyravo nuo 0,52 iki 1,02 ir tai viršija kritinę bankroto grėsmės ribą (0,2) mažiausiai 2,5 karto. Taigi įmonė dirba sėkmingai ir bankrotas negresia.

Pasitelkus keturis bankroto diagnostikos modelius galima daryti išvadą, kad įmonės sunkiausias veiklos periodas buvo 2009 m., nes kaip parodė E. Altmano ir G. Springate bankroto diagnostikos modeliai būtent tuo metu Z koeficientų reikšmės pasiekė ribines reikšmes, kai buvo tikėtinas įmonės bankrotas, o ir įmonės finansinės ataskaitos rodė nuostolingą veiklą ir labai sumažėjusias pardavimų apimtis. Tačiau R. Tafler ir R. Lis modeliai per visą analizuojamą laikotarpį rodė gana stabilią įmonės situaciją ir neidentifikavo įmonės bankroto grėsmės. Apibendrinant rezultatus galima teigti, kad šiuo metu įmonė dirba gerai, nesusiduria su dideliais sunkumais ir bankroto grėsmė jai nekyla.

2.3.2. Įmonės veiklos plėtros perspektyvų įvertinimas

Kiekvienai įmonei tikslinga numatyti savo veiklos perspektyvas artimiausiu laikotarpiu. Prognozuojant UAB „Žemaičių virvės“ 2012-2013 m. pardavimo pajamas, savikainą ir veiklos sąnaudas, atsižvelgta į 2011 m. įmonės veiklos rezultatus bei finansų ministerijos ir Lietuvos bankų prognozes.

Norint prognozuoti pardavimo pajamas, savikainą ir veiklos sąnaudas būtina išanalizuoti jų sudėtį ir nustatyti, kokie veiksniai turi įtakos jų dinamikai.

Pardavimo pajamos tiesiogiai priklauso nuo paklausos (užsakymų kiekio): kuo daugiau užsakymų, tuo daugiau įmonė gamina.

Savikainos didžiausią dalį sudaro žaliavų bei darbo užmokesčio ir socialinio draudimo mokesčio sąnaudos. Mažesnę dalį sudaro įrenginių nusidėvėjimo, patalpų nuomos, kuro, kitos sąnaudos (komunalinės paslaugos, elektra).

Veiklos sąnaudų didžiausią dalį sudaro administracijos darbuotojų darbo užmokesčio ir socialinio draudimo sąnaudos, mažesnę kuro sąnaudos, ryšio paslaugų sąnaudos ir priskiriama mažoji dalis patalpų nuomos sąnaudų bei kitų sąnaudų (komunalinės paslaugos, elektra).

Atsižvelgiant į ankstesniuose skyriuose atliktų analizių duomenis, numatytas įmonės pardavimo apimčių, savikainos ir veiklos sąnaudų kitimas prognozuojamu periodu pagal scenarijų metodą.

Įvertinus tai, kad 2009-2011 m. laikotarpiu pardavimo apimtys, savikaina ir veiklos sąnaudos augo, tai, prognozuojant 2012-2013 m. laikotarpio veiklą realistiniu variantu, pagal 2011 m. numatomi rodiklių pokyčiai pavaizduoti 2.1 lentelėje.

Pardavimo pajamų, savikainos ir veiklos sąnaudų prognozavimas remiantis realistiniu variantu

Staipsniai	Realus variantas		
	2011 m.	2012 m.	2013 m.
PARDAVIMO PAJAMOS	2.460.000	2.583.000	2.712.150
PARDAVIMO SAVIKAINA	2.125.000	2.188.750	2.254.413
BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	335.000	394.250	457.738
VEIKLOS SĄNAUDOS	62.000	63.240	64.505
TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	273.000	331.010	393.233
ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	270.000	328.010	390.233
GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	229.500	278.809	331.698

Realiu variantu prognozuojama, kad 2012 m. pardavimo pajamos augs 5 proc., dėl pritrauktų naujų klientų, padidėjusios eksporto ir atsigavusio statybų, laivininkystės, žuvininkystės sektorių veiklos, todėl planuojama kad 2013 m. šis rodiklis taip pat išlaikys šią augimo tendenciją. Pardavimo savikainos didžiausią dalį sudaro žaliavos, kurios vidutiniškai kasmet išauga apie 4-5 proc., taip pat nemažą dalį sudaro darbo užmokestis su socialiniu draudimu, kurio planuojamas augimas pagal Danske banko prognozuojamus duomenis yra 2,5 proc. Būtina įvertinti ir planuojamą kuro sąnaudų augimą 5 proc., bei kitų sąnaudų augimą atsižvelgiant į planuojamą infliacijos tempą (2,7 proc.). Taigi įsivertinus kintančias sąnaudas realiu variantu 2012-2013 m. prognozuojamas 3 proc. pardavimo savikainos augimas. Taip pat 2 proc. veiklos sąnaudų augimas 2012-2013 m., dėl augančio darbuotojų darbo užmokesčio, kuro ir kitų sąnaudų augimo.

Prognozuojant pesimistinį variantą (žr. 2.2 lent.) planuojama, kad pardavimo pajamos kasmet mažės 4 proc. dėl sumažėjusios paklausos, prarasto lojalaus kliento ar galimo įrenginio gedimo, dėl šių minėtų priežasčių galima prarasti apie 4 proc. pardavimo pajamų, t.y. per metus apie 100 tūkst. Lt. Taip pat pesimistiniu variantu prognozuojama, kad pardavimo savikaina mažės 1 proc. dėl sumažėjusių gamybos apimčių, o veiklos sąnaudos augs 2 proc., nes didžiąją dalį jų (apie 70 proc.) sudaro administracijos darbuotojų darbo užmokestis, kuris nepriklauso nuo gamybos apimtys ir net gamybai mažėjant išlieka tokio pat lygio.

2.2 lentelė

**Pardavimo pajamų, savikainos ir veiklos sąnaudų prognozavimas remiantis
pesimistiniu variantu**

Straipsniai	Pesimistinis variantas		
	2011 m.	2012 m.	2013 m.
PARDAVIMO PAJAMOS	2.460.000	2.361.600	2.267.136
PARDAVIMO SAVIKAINA	2.125.000	2.103.750	2.082.713
BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	335.000	257.850	184.424
VEIKLOS SĄNAUDOS	62.000	63.240	64.505
TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	273.000	194.610	119.919
ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	270.000	191.610	116.919
GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	229.500	162.869	99.381

Įvertinus optimistinį variantą (žr. 2.3 lent.) didžiausių pokyčių tikimasi pardavimo pajamų augime, planuojama, kad pardavimo pajamos augs 8 proc. Didelio augimo tikimasi pritraukiant naujus stambius klientus ir išplečiant įmonės eksportą, taip pat padidėjusios paklausos galima laukti iš atsigavusio statybos, laivininkystės, žuvininkystės sektoriaus. Kaip realistiniame variante buvo planuota, jog pardavimo savikaina augs 3 proc. dėl darbo užmokesčio, kuro, žaliavų, kitų sąnaudų ir infliacijos tempo augimo, taip optimistiniu variantu tikimasi, kas savikaina kils tik 4 proc. nors gamybos apimtys augs net 2 kartus greičiau, o veiklos sąnaudų planuojamas augimas 1 proc. punktu didesnis nei realistiniu variantu, tai 3 proc., įvertinant gamybos apimčių augimą ir didesnę administracijos darbuotojų krūvį.

2.3 lentelė

**Pardavimo pajamų, savikainos ir veiklos sąnaudų prognozavimas remiantis
optimistiniu variantu**

Straipsniai	Optimistinis variantas		
	2011 m.	2012 m.	2013 m.
PARDAVIMO PAJAMOS	2.460.000	2.656.800	2.869.344
PARDAVIMO SAVIKAINA	2.125.000	2.210.000	2.298.400
BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	335.000	446.800	570.944
VEIKLOS SĄNAUDOS	62.000	63.860	65.776
TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	273.000	382.940	502.168
ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	270.000	379.940	502.168
GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	229.500	322.946	426.843

Atlikus realaus, pesimistinio ir optimistinio variantų pardavimo pajamų, savikainos ir veiklos sąnaudų prognozes galima aptarti gautus rezultatus. Prognozuojant realųjį variantą įmonės grynasis pelnas per 2011-2013 m. išaugs 44 proc. ir sieks 331698 Lt. Tai lėmė spartesnis pardavimo pajamų augimas 5 proc., nei veiklos sąnaudų ir pardavimo savikainos

augimas. Pesimistiniu variantu prognozuota, kad per analizuojamą laikotarpį grynasis pelnas sumažės daugiau nei 2,3 karto (sieks 99381 Lt), dėl sparčiau mažėjančių pardavimo pajamų (4 proc.) ir kiek lėčiau mažėjančios pardavimo savikainos (1 proc.) bei augančių veiklos sąnaudų (2 proc.). Optimistiniu variantu prognozuota, kad įmonė plės rinką ir eksportą į užsienio šalis, todėl pardavimo pajamos per 2011-2013 m. padidės 16 proc. (409344 Lt), o pardavimo savikaina net didėjant pardavimų pajamoms kasmet 8 proc. augs tik 4 proc., o veiklos sąnaudos -3 proc., todėl grynasis pelnas per 2011-2013 m. išaugs daugiau nei 1,8 karto.

Taigi pagal atliktas realaus, pesimistinio ir optimistinio varianto prognozes ir įvertinus pardavimo pajamų, savikainos ir veiklos sąnaudų kitimą 2011 – 2013 m. įmonė dirbtų pelningai. Mažiausias grynasis pardavimų pelnas apskaičiuotas pesimistiniu variantu, kuris per analizuojamą laikotarpį sumažėtų 2,3 karto, o realistiniu ir optimistiniu variantu įmonės grynasis pelnas per 2011-2013 m. laikotarpį atitinkamai padidėtų 1,45 karto ir 1,85 karto.

Atlikus įmonės veiklos ekonominę analizę nustatyta, kad UAB „Žemaičių virvės“ silpnoji vieta yra klientų įsiskolinimai, todėl susigražinusi dalį klientų įsiskolinimo sumos, įmonė galėtų investuoti į gamybos plėtrą, naujų įrenginių įsigijimą ir klientų paiešką. Pirmiausia įmonei būtina griežčiau kontroliuoti įsiskolinimus ir neparduoti produkcijos jeigu nėra atsiskaityta už prieš tai įsigytą, taip pat susidaryti sutartis, kuriose būtų nurodyti atsiskaitymo terminai, o juos neįvykdžius būtų skaičiuojami delspinigiai ir netesybos, tai paskatintų klientus greičiau vykdyti skolinius įsipareigojimus. Tačiau darant prielaidą jog galima susigražinti dalį skolų, buvo išanalizuota klientų įsiskolinimo dinamika ir skolos suskirstytos pagal susidarymo laiką.

Klientų įsiskolinimai per analizuojamą 2007-2011 m. svyravo nuo 738785 Lt iki 836935 Lt, tad vidutiniškai sudarė 800000 Lt per metus. Nustatyta, kad apie 20 proc. (160000 Lt) skolos sudaro senos skolos, kurias susigražinti tikimybė maža, apie 30 proc. skolos sudaro per praėjusius metus susiformavę įsiskolinimai, apie 25 proc. užima skolos susiformavusios per einamuosius metus ir apie 25 proc. (200000 Lt.) skolų sudaro einamieji klientų įsiskolinimas, susidaręs už per paskutinius porą mėnesių parduotą produkciją, nes stambieji įmonės klientai atsiskaito tik pardavę dalį produkcijos (praėjus 2-3 mėn.). Taigi apie 50 proc. skolų yra naujos, susiformavusios per paskutinius metus, todėl pasinaudojus skolų išieškojimo įmonės paslaugomis ir vadybininkei suaktyvinus skolų išieškojimą galima susigražinti apie 40 proc. (320000 Lt.) įsiskolinimų sumos. Susigražintus 320000 Lt įmonė gali investuoti į ilgalaikio turto (naujų įrengimų) įsigijimą, taip padidindama gamybos apimtį ir pardavimo pajamas. Įsigijus 2 naujas virvių vijimo stakles, įmonė per mėn. savo gamybą gali padidinti iki 4600 kg., o per metus pagamintų net 55200 kg. daugiau, nei šiuo metu turėdama tik 6 stakles. Atsižvelgiant į 2011 m. gamybos apimtį ir pajamas, pardavusi 55200 kg. daugiau

produkcijos per metus įmonė gautų apie 790 000 Lt daugiau pardavimo pajamų, didžiąją dalį pardavimo pajamų sudaro sąnaudos ir remiantis 2011 m. veiklos rezultatais tik apie 7 proc. pardavimo pajamų tampa grynuoju pelnu, tad remiantis šia prielaida įmonė pardavusi 55200 kg. daugiau produkcijos uždirbtų apie 55000 Lt daugiau grynojo pelno. Remiantis prielaida, kad įmonė susigražina 320000 Lt klientų įsiskolinimų ir padidina pardavimus 790000 Lt, tai klientų įsiskolinimų apyvartumas kartais padidėja nuo 2011 m. 2,9 karto iki 6,5 karto, šis padidėjimas vertinamas labai gerai, nes rodo, kad klientai atsiskaitymus vykdo vidutiniškai kas 2 mėn. Taip pat remiantis realiu prognozavimo variantu įmonės grynasis pelnas padidės apie 50000 Lt, o iš klientų įsiskolinimo gali uždirbti apie 55000 grynojo pelno.

Pagaminant 55200 kg. daugiau per metus būtina plėsti įmonės eksportą ir vykdyti naujų klientų paiešką, nes norint uždirbti pajamas būtina realizuoti produkciją, tačiau atsigavęs statybų, laivininkystės ir žuvininkystės sektorius ir įmonės gamybos apkrovimas iki beveik maksimalios 170000 kg. gamybos rodo virvių gaminių paklausos augimą ir realizacijos galimybes kaip ir optimistinės bei realistinės prognozės.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Atlikus UAB „Žemaičių virvės“ veiklos ekonominę analizę buvo nustatyta, kad įmonė su veiklos sunkumais susidūrė 2009 m., kai buvo patirtas grynasis nuostolis.

Išanalizavus įmonės pelningumo rodiklius nustatyta, kad įmonės pelningumo rodikliai iki 2009 m. pagal Statistikos departamento rekomenduojamas normas vertinami nepatenkinamai, tačiau lyginant juos su vidutiniais šalies tekstilės įmonėse galima daryti išvadą, kad įmonės pelningumas geresnis, nes neigiamą lygį rodikliai pasiekė tik 2009 m., kai kitose šalies tekstilės kompanijose neigiami pelningumo rodikliai buvo užfiksuoti jau nuo 2007 m. 2010 m. įmonės bendrasis pardavimų pelningumas išaugo net 12,51 proc. punktu ir pasiekė aukščiausią lygį (13,18 proc.), kurį lėmė 1,7 karto išaugusi gamyba ir tai, kad 2010 m. pardavimo pajamos viršijo pardavimo savikainą net 247 128 Lt, o 2009 m. neigiamą rodiklio lygį lėmė 0,67 proc. didesnė pardavimo savikaina už pardavimo pajamos. 2010 m. išanalizavus UAB „Žemaičių virvės“ ir analogiška veikla užsiimančių įmonių grynojo pelningumo rodiklius buvo nustatyta, kad per analizuojamą 2007-2010 m. jis siekė aukščiausią ribą, tačiau vidutinis šalies tekstilės įmonių grynojo pelningumo rodiklis buvo 3,08 proc. punkto mažesnis už UAB „Žemaičių virvių“, kuris siekė 9,37 proc., tai parodo įmonės tinkamai vykdomą savikainos kontrolę ir kainodarą.

Atlikti veiklos ir įprastinės veiklos pelningumo skaičiavimai parodė, kad nuo 2009 m. neigiamo lygio, šie rodikliai išaugo daugiau nei 7 proc. punktais ir pasiekė 11 proc. lygį, kas rodo sparčiai gerėjantį įmonės sąnaudų valdymą.

Įmonės pardavimas augant sparčiau nei išlaidoms 2010-2011 metais turto grąžos rodiklis svyravo nuo 8,9 proc. – 2010 m. iki 8,3 proc. – 2011 metais ir vertinamas patenkinamai. Analogiška veikla užsiimančių tekstilės sektoriaus įmonių turto pelningumas 2007-2009 m. buvo neigiamas (svyravo nuo -0,6 iki -2,79), o 2010 m. tekstilės įmonių turto pelningumo rodiklis buvo 1,46 procentinio punkto mažesnis nei UAB „Žemaičių virvės“ ir siekė 7,44 proc., tai rodo gerėjančią situaciją tekstilės pramonėje.

Palyginus turto pelningumo rodiklį su vidutinėmis banko mokamomis palūkanomis nustatyta, kad įmonei būtų buvę pelningiau pinigų laikyti banke 2008 ir 2009 m., nes 2008 m. metinės palūkanų norma svyravo nuo 6,4 proc. iki 6,8 proc., kai tuo tarpu įmonės turto pelningumo rodiklis nuo mažiausios palūkanų normos atsiliko net 1,58 procentiniu punktu. O 2009 m. kai įmonės turto pelningumo rodiklis buvo neigiamas, o bankų mokamos metinės palūkanos už terminuotus indėlius buvo aukščiausios 6,6-9,2 proc.

Apskaičiuoti ir įvertinti įmonės mokumo rodikliai analizuojamu laikotarpiu parodė stabilią įmonės būklę ir gebėjimą vykdyti įsipareigojimus. Bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas 2007-2011 m. viršijo rekomenduojamą 1-1,2 ribą daugiau nei 2 kartus, tai lėmė spartesnis trumpalaikio turto augimas nei trumpalaikių įsipareigojimų. UAB „Žemaičių virvės“ bendras skolos rodiklis svyravo nuo 11,8 proc. iki 23,8 proc. ir nesiekė rizikingos 30 proc. ribos. Gerą įmonės mokumą parodė apskaičiuotas finansinis svertas, kurio rekomenduojama neviršyti riba – 1, o įmonės pasiektas aukščiausias rodiklis net 2,17 karto mažesnis už rizikingą lygį (0,46), tai lėmė nuosavo kapitalo pokyčiai (2009-2010 m. išaugo 13,58 proc., 2010-2011 m. sumažėjo 6,58 proc.). Pastovaus mokumo koeficiento skaičiavimai leidžia daryti išvadą, kad įmonei negresia bankroto grėsmė, nes rizikingą 1 ribą šis rodiklis viršijo mažiausiai 3 kartus (svyruodamas nuo 3,14 iki 7,3). Tačiau atlikta kritinio padengimo koeficiento analizė parodė, kad įmonė neefektyviai valdo trumpalaikius įsipareigojimus, nes rekomenduojamas riba mažiau už 1, o įmonėje šis rodiklis 2010-2011 m. daugiau nei 2 kartus viršijo Statistikos departamento rekomendaciją. Šio rodiklio aukštą lygį lemia klientų įsiskolinimų neefektyvus valdymas, kurie sudaro vidutiniškai 56 proc. trumpalaikio turto. Atlikus turto apyvartumo rodiklius taip pat daroma išvada, jog įmonės silpniausia vieta – klientų įsiskolinimas. Klientai per metus vidutiniškai atsiskaito 2,3 karto ir tai net 2,6 karto mažesnis lygis nei Statistikos departamento rekomenduojamas, o šalies tekstilės sektoriuje šis rodiklis kiek geresnis ir svyruoja nuo 4,37 iki 4,98 kartų, nors ir nesiekia 6 kartų rekomenduojamo lygio. Atlikus UAB „Žemaičių virvės“ atsiskaitymo su tiekėjais analizę nustatyta, kad su tiekėjais vidutiniškai atsiskaitoma kas 50 dienų (apie 7 kartus per metus) ir tai vertinama patenkinamai.

UAB „Žemaičių virvės“ veiklos sąnaudų analizė parodė, kad veiklos sąnaudų lygis kelis kartus mažesnis už rekomenduojamą neviršyti 10 proc. ribą ir svyravo nuo 2 proc. iki 5 proc., tai įrodo jog įmonėje pasirinkta linijinė valdymo sistema ir administracijos išlaidų valdymas efektyvus.

Pagal apskaičiuotus produkcijos pagaminimo savikainos rodiklius nustatyta, kad įmonei brangiausiai kainuoja gaminti vilktis (17,49-17,82 Lt), kiek pigiau impregnuotas virves (13,02-13,39 Lt) ir pigiausiai - virves (9,56 -12,24 Lt). Didžiausią dalį apie 62 proc. sudaro žaliavų sąnaudos, apie 16 proc. atlyginimo ir socialinio draudimo sąnaudos, likusius 22 proc. kitos sąnaudos. Apskaičiavus kiek įmonė uždirba iš atitinkamos produkcijos parduoto kilogramo galima daryti išvadą, kad įmonei labiausiai apsimokėjo gaminti impregnuotas virves, nes nuo kilogramo šių parduotų virvių įmonė uždirbo nuo 2,53 Lt iki 3,09 Lt pajamų, taip pat didesnes pajamas gavo iš parduotų vilkčių (1,2-2,3 Lt.) ir mažiausiai buvo uždirbta nuo parduotų virvių (0,89-1,5 Lt).

Iš atliktos darbo išteklių rodiklių analizės buvo nustatyta, kad įmonė yra pilnai apsirūpinusi darbuotojais (22 darbuotojai). Darbuotojų kaita labai maža. Našumo skaičiavimai parodė, kad darbuotojų darbo našumas tiesiogiai priklauso nuo užsakymų skaičiaus, dirbant visu pajėgumu per dieną galima pagaminti apie 700 kg. virvių gaminių, per mėnesį apie 14000 kg., tad per metus net apie 170000 kg. Nustatyta, kad įmonė didžiausiu pajėgumu dirbo 2007 m. ir 2011 m., o 2009 m. įmonė išnaudojo tik apie 57 proc. gamybinio pajėgumo. Nuo gamybos apimčių ir darbo laiko priklauso darbuotojų darbo imlumas, kuris dėl sparčiai sumažėjusių užsakymų, tačiau nesikeičiant darbuotojų skaičiaus didžiausias buvo 2009 m., tada darbuotojui pagaminti 1 kg. virvių gaminių teko 0,22 val. Darbuotojų darbo užmokestis buvo didesnis nei šalies minimalus atlyginimas ir turėjo tendenciją didėti, tačiau nesiekė Klaipėdos apskrities ir Lietuvos vidutinio mėnesinio darbuotojų darbo užmokesčio lygio (1890-2256 Lt).

Įvertinus įmonės bankroto tikimybę pasitelkiant 4 bankroto diagnostikos modelius galima daryti išvadą, kad įmonės sunkiausias veiklos periodas buvo 2009 m., nes kaip parodė E. Altmano ir G. Springate bankroto diagnostikos modeliai būtent tuo metu Z koeficientų reikšmės pasiekė ribines reikšmes, tai taip pat identifikavo ir pelningumo, mokumo, turto apyvartumo rodikliai. Tačiau R. Tafler ir R. Lis modeliai per visą analizuojamą laikotarpį rodė gerą įmonės situaciją ir neidentifikavo bankroto grėsmės.

Pagal atliktą realistinio, pesimistinio ir optimistinio varianto prognozes galima daryti išvadą, kad realistiniu variantu pardavimo pajamos augs 5 proc., pardavimo savikaina augs 3 proc., o veiklos sąnaudos 2 proc. Pesimistiniu variantu pardavimo pajamos mažės -4 proc., pardavimo savikaina mažės - 1 proc., o veiklos sąnaudos augs 2 proc. Optimistiniu variantu pardavimo pajamos augs sparčiausiai net 8 proc., pardavimo savikaina augs 4 proc., o veiklos sąnaudos 3 proc. Pagal atliktas prognozes galima teigti, kad įmonė per 2011-2013 m. nepatirs nuostolių ir dirbs pelningai. Mažiausias grynasis pardavimų pelnas apskaičiuotas pesimistiniu variantu, kuris per analizuojamą laikotarpį sumažėtų 2,3 karto, o realistiniu ir optimistiniu variantu įmonės grynasis pelnas per 2011-2013 m. laikotarpį atitinkamai padidės 1,45 karto ir 1,85 karto.

Įmonė vidutiniškai kasmet apie 800 000 Lt įšaldo klientų įsiskolinimuose, remiantis prielaida, kad galima susigrąžinti apie 40 proc. klientų įsiskolinimų ir juos investavus į naujus įrengimus (2 stakles) gamybos apimtys padidėtų 55200 kg. per metus, pardavimo pajamos apie 790 000 Lt ir būtų uždirbama 55000 grynojo pelno. Taip pat klientų įsiskolinimo koeficientas pasiektų 6,5 ir būtų vertinamas gerai.

LITERATŪRA

1. Aleknavičienė, V. (2009). *Įmonės finansų valdymas*. Kaunas: Spalvų kraitė.
2. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-16].
Prieiga per internetą: <
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=321939&p_query=&p_tr2=>.
3. Bagdžiūnienė, V. (2006). *Įmonių veiklos planavimas ir analizė*. Vilnius: Conto litera.
4. Black, G. (2004). *Applied Financial Accounting and Reporting*. Oxford University Press.
5. Buškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. (2009). *Finansų analizė*. Kaunas: Technologija.
6. Juozaitienė, L. (2007). *Įmonės finansai: Analizė ir valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
7. Juozaitienė, L., Tijūnaitienė, R. (2008). *Studijų darbų rengimo metodinės rekomendacijos pirmosios pakopos (bakalauro) studijoms*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
8. Kvėdaraitė, V. (1997). *Įmonės finansų valdymas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
9. Leitonienė, Š. (2000). *Finansų pagrindai*. Kaunas: Technologija.
10. Mackevičius, J. (2007). *Įmonių veiklos analizė*. Vilnius: TEV.
11. Obi, C.P. (1998). *Verslo finansų pagrindai*. Kaunas: Technologija.
12. Rutkauskas, A.V., Damašienė, V. (2002). *Finansų valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
13. Smalenskas, G. (2000). *Įmonės finansų pradmenys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
14. Stickney, C. P. (1993) *Financial Statement Analysis: A Strategic Perspective*. The Dryden Press.
15. *New School Dictionary* (2002). Great Britain: Harper Collins Publisher.
16. Christopher, P., Bryan, L., Leslie, D. (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Baltijos bisnis.
17. Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba.
18. Gronskas, V. (2008). *Ekonominė analizė*. Kaunas: Technologija.
19. Lazauskas, J. (2005). *Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė*. Vilnius: Technologija.
20. Andrijauskienė, A. (2004). *Įmonių ekonomika*. Vilnius: Presvika.

21. *Economic analysis* [interaktyvus] [žiūrėta 2011-12-21]. Prieiga per internetą: < <http://www.businessdictionary.com/definition/economic-analysis.html>>.
22. Žvinklys, J., Vabalas, E. (2006). *Įmonės ekonomika*. Vilnius: VVAM.
23. Usevičius, K. (1999). *Įmonės veiklos analizė ir verslo plano pagrindai*. Kaunas: Technologija.
24. Bogušienė, V., Bendorienė, A. (2008). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera.
25. *Oxford English Dictionary*. (2006.) United States: Oxford University Press.
26. Vanagas, P. (2009). *Darbo organizavimas, normavimas ir atlyginimas už darbą*. Kaunas: Technologija.
27. Kavalnė, S., Mikuckienė, V., Norkus, R., Velička, R. (2009). *Bankroto teisė*. Vilnius: Justitia.
28. Martinkus, B., Sakalas, A., Savanevičienė, A. (2003). *Darbo išteklių ekonomika ir valdymas*. Kaunas: Technologija.
29. Urniežius, R. (2004). *Ūkinės veiklos ekonominė analizė*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.
30. Bivainis, J., Garškaitė, K. (2010). Įmonių bankroto grėsmės diagnostikos sistema. *Verslas: teorija ir praktika*, 2(3), 204-212.
31. Purvinis, O., Virbickaitė, R., Šukys, P. (2008). Nonlinear Model for Enterprise Bankruptcy Prediction. *Nonlinear Analysis: Modelling and Control*, 1(13), 61-70.
32. Miles, L. D. (1961). *Techniques of Value Analysis and Engineering*. New York: Mcgraw-Hill Book Company.
33. Šlekienė, D., Klimavičienė, I. (2000). *Įmonės veiklos finansinis įvertinimas*. Kaunas: Technologija.
34. Boguslauskas, V. (1999). *Ekonometrija*. Kaunas: Technologija.
35. Kvainauskaitė, V., Snieška, V. (2003). *Konkurencinės rinkos paklausos vertinimas ir prognozavimas*. Kaunas: Technologija.
36. Grigaravičius, S. (2003). *Įmonių nemokumo diagnostika ir jų pertvarkymo sprendimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
37. Statistikos departamento duomenų bazė [interaktyvus] [žiūrėta 2012-04-09]. Prieiga per internetą: < <http://db1.stat.gov.lt/statbank>>.

PRIEDAI

UAB „Žemaičių virvės“ turtas 2007-2011 m.

Eil.Nr	TURTAS	2007	2008	2009	2010	2011
A.	Ilgalaikis turtas	384452	419083	344695	300658	630043
I.	Nematerialusis turtas	0	0	0	0	0
II.	Materialusis turtas	384452	419083	344695	300658	630043
II.1.	Žemė					300
II.2.	Pastatai ir statiniai					66889
II.3.	Mašinos ir įrengimai	383435	418271	344165	300411	558557
II.4.	Nebaigta statyba					
II.5.	Kitas materialusis turtas	1017	812	530	247	4297
III.	Finansinis turtas	0	0	0	0	0
III.1.	Investicijos į dukterines ir asocijuotas įmones					
III.2.	Paskolos asocijuotoms ir dukterinėms įmonėms					
III.3.	Po vienerių metų gautinos sumos					
III.4.	Kitas finansinis turtas					
B.	Trumpalaikis turtas	1101631	1285182	1159286	1662666	1419587
I.	Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	173143	280785	254254	486257	351310
I.1.	Atsargos	163818	258127	231248	438416	328746
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai	9325	22658	23006	47841	22564
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys					
II.	Per vienerius metus gautinos sumos	780459	843022	785895	765181	813457
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	771147	836935	776224	738785	800479
II.2.	Kitos gautinos sumos	9312	6087	9671	26396	12978
III.	Kitas trumpalaikis turtas					
IV.	Pinigai ir pinigų ekvivalentai	148029	161375	119137	411228	254820
	Turto iš viso:	1486083	1704265	1503981	1963324	2049630

UAB „Žemaičių virvės“ nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai 2007-2011 m.

Eil. Nr.	NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	2007	2008	2009	2010	2011
C.	Nuosavas kapitalas	1255369	1337566	1293212	1468848	1569060
I.	Kapitalas	10000	10000	10000	10000	10000
I.1.	Įstatinis (pasirašytasis)	10000	10000	10000	10000	10000
I.2.	Pasirašytasis neapmokėtas kapitalas (-)					
I.3.	Akcijų priedai					
I.4.	Savos akcijos (-)					
II.	Perkainojimo rezervas (rezultatai)					
III.	Rezervai	96230	96230	96230	96230	96230
III.1.	Privalomasis	96230	96230	96230	96230	96230
III.2.	Kiti rezervai					
IV.	Nepaskirstytasis pelnas (nuostoliai)	1149139	1231336	1186982	1362618	1462830
D.	Dotacijos, subsidijos		40729	33646	26563	19480
E.	Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	230714	325970	177123	467913	461090
I.	Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	0	0	0	0	0
I.1.	Finansinės skolos					
I.2.	Skolos tiekėjams					
I.3.	Gauti išankstiniai apmokėjimai					
I.4.	Atidėjimai					
I.5.	Atidėtieji mokesčiai					
I.6.	Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai					
II.	Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	230714	325970	177123	467913	461090
II.1.	Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis					
II.2.	Finansinės skolos		70000	10000	90000	103584
II.3.	Skolos tiekėjams	223497	247951	146652	342852	315559
II.4.	Gauti išankstiniai apmokėjimai	341	341	341	341	1394
II.5.	Mokesčiai, atlyginimai ir socialinis draudimas	6876	7513	19956	34550	40553
II.6.	Atidėjimai					
II.7.	Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai		165	174	170	
	Nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų iš viso:	1486083	1704265	1503981	1963324	2049630

UAB „Žemaičių virvės“ pelno (nuostolių) ataskaitos duomenys 2007-2011 m.

Eil.nr.	STRAIPSNIAI	2007	2008	2009	2010	2011
I.	PARDAVIMO PAJAMOS	1984219	1753090	1207015	1874323	2374041
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA	1771320	1619594	1215086	1627195	2094981
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	212899	133496	-8071	247128	279060
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS	99066	35684	30641	41147	54544
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	113833	97812	-38712	205981	224516
VI.	KITA VEIKLA	0	0	0	0	0
VI.1.	Pajamos					
VI.2.	Sąnaudos					
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	-3604	-5377	-5628	-66	-2447
VII.1.	Pajamos	134	886	207	4285	2231
VII.2.	Sąnaudos	3738	6263	5835	4351	4678
VIII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)	110229	92435	-44340	205915	222069
IX.	PAGAUTĖ	4559	9321		1771	339510
X.	NETEKIMAI	7347	4296	14	897	364704
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	107441	97460	-44354	206789	196875
XII.	PELNO MOKESTIS	17218	15263		31153	26663
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)	90223	82197	-44354	175636	170212